

# הײַמען פאַרמאָקסבאַט

№ 188

Łódź, Piątek, 12 sierpnia 1932 r.

צענטער 'אהרגאנג

לאדן פרייטאג, מנחם אב תרצ"ב

№ 188

אדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאַדן, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71. — אַדּרעס רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאַדן, פּעטריקאווער 21, טעל. 224-71.

**פראגראם:**  
ני לקח טוב נתתי לכם  
כי הוא לבדו  
אב הרחמים  
שמע ישראל  
ועל ידי עבדיך  
אבינו מלכנו  
ד"ד אל רחום וחנון  
הבן ימיר לי אפרים  
שר השירים  
רצה  
(אידע)  
טאַסקע מיטן אַרקעסטער

מיטוואך, 17 אויגוסט, חגשה עשר בשב, פינקטלין 8.30 אווענד, קומט פאר אין העלענאווער דער  
**גראַנדיעזער קאנצערט**  
פאַר'ן אפּפּאהרעז נאך אמעריקא פון קעניג פון די חזנים  
**ר' גרשון סיראמא**  
מיט דער בעשיליגונג פון לאדזער פילהאַרמאנישע אַרקעסטער  
אלע פּלעצער צו 1.04 זל. • פּאַרמאנישע אַרקעסטער פּראָדעסער  
פּאַרמאנישע אַרקעסטער פּראָדעסער

**פאַרק**  
**העלענאווער**  
טראַמוואַיען-צופאַהר 8 און 4.  
בילעטען פאַר 6 פּערקויף:  
זעלמאַנאוויטש, פּיעטריקאווער 12 (קאָנדיטאָרי)  
ווינבערג, נאָוואַמיסקע 30 (קאָנדיטאָרי)  
און אין דער קאסע פון העלענאווער

דאס געוונדסטע ערהאלונגס-ארום אין אין  
**טעאדארי לאסקה**  
סאַפּע "ADRIA" אינה. מ. זשעלעזאַ  
זינגט צימערן, פּילצ ערשטקלעסיגע בעקסטעיינגע.  
סאַלירע בעדינגע, קאַנצערס און דענסטינג, גיליגע  
פּריווען, אינעאַרמאַציעס ציגעלנאָס 23, זשעלעזאַ.

**פאַר מאַגענדיינדע**  
**ראַבאַרבער-ווייז**  
**פּיפּסיו-ווייז**  
איז פּרימאַ קוואליטעט  
צו בעקמען אין דער וויינרהאַנדלונג פון  
**E. SZYKIER**  
Północna 1, tel. 107-84

**Dr. Wajnberg**  
ספּעציאַליסט פון האַרץ- און לונגען-קראַנקהייטען  
ציגעל-גאַס 11, טעל. 126-02  
נעמט אָן פון 9-10 פּרייט, 3-4 און 8-9 אָווענד.  
**Dr. med. LUDWIK RAPEPORT**  
אוראלאג  
ספּעצ. פאַר נירון, בלעז, און אורין-קראַנקהייטען  
האַס יוד אַ"ב-ער- ציגעל-גאַס 8 (פּוילישער 40)  
טעל. 236-90.  
עמפּפּאָנגט-שעה'ן פון 9-10 פּרייט און 6-8 אָו.

**גראַנדיעזער יודישער פאלקס-קאנצערט פאַר רובינא סימפאנישער ארקעסטער**  
פּרטים קומען

**גמנסיה בת שמנה "בית-אלפנא"**  
מחלקת לנערים  
PIOTRKOWSKA 111 (Al. Kościuszki 48)  
מיר מאַכען בעקענט, דאָס אַנווער לעהר-אַנשטאַלט ווערט פון נייעס  
שול-יאָהר פּוילישענדיג רעאַרגאַניזירט און געטינג זיך אין אַ נייעם פּאַסיגען  
לאַקאַל, וועלכער ענטשפּרעכט דער ערפּאָדערונגען פון דער מאַדערנער  
שול-היינענע, דאָס גימנאַזיום איז איצט אַנווער אַ נייער לייטונג פון  
אַ געניצען און אַ בעוואוסטען פּעראָנאַג.  
די אײַנזיכט איבער די יודישטישע למודים האָט איבערגענומען דער  
בעוואוסטער קאַטורעלער עסקן ה' ה' פ' ד' מ', וועלכער וועט שטענדיג  
אויף דער וואַך פון דער העלסטונג די ערציהונג אין שטרענג יודיש-טראַדי-  
ציאָנעלען גייסט.  
די אײַנשרייבונגען אין אַלע קלאַסען קומען פאַר ביו דעם 1-טע  
ווערשעיען, שוין אין נייעם לאַקאַל פּיעטריקאווער 111, טעל. 176-46.  
בעדייטענדיגע הנחות פאַר אונפערמעגליכע און פּע-  
היגע שילער. ספּעציעלע ערגענצונגען-הורסען פון יודאים  
וועלען טעטיג זיין פאַר שילער אַבסאָליוועטען פון די פּאַוועכענע שילער.  
די פּערזאָנאַל פון

**די בעוואוסטע פּריוואַטע שולע פון ב. האַמער**  
לאדן, פּילסודסקיעגאַ 45  
מאַכט בעקענט די ג' עלטערן, אז צום שול-יאָהר 1932/33 איז  
ערשטענס געוואָרען אַ 6-טע קלאַס.  
דאָס פּראָגראַם פון דער שולע נעמט אַרום אַ חוץ די אַלגע-  
מיינע לימודים אויך די העברעאישע שפּראַך (חומש, תנ"ך, תלמוד)  
אין ברייטען פּערגעס. די קינדער בעקומען אַ זאָרגפּולע מיניע  
פּאַרבערייטונג אין יודישען גימנאַזיום זאָווי אין אַנדערע מיטעל-שולן.  
בעמ: דער לאַקאַל איז פּערגרעסערט און גענצליך רעמאָנירט.  
פאַר קינדער פון 3-6 יאָר איז פּערהאַן אַ מוסטער-האַפּטע ערעבל-שולע  
אמנשרעבונגען פון ניוץ שילערס אין אַלע קלאַסען קומען פאַר טעגליך  
וואָך ווישנאָמע נורא און פּיעטריקאווער ווילא וואָס אַ הי. סאַנאַטאַ.  
די רירעקציע  
**פאַר גאַלד, ביושומעריע**  
און לאַמבאַרד-שוויטעס  
צאָהלט די העכסטע פּריווען  
אַיזידאַר פּיאַלקאַ, פּיעטריקאווער 7

צו דער פּערלעבונג פון אַנווער מיטגלידן  
פּר' פּראַניאַ מילער  
מיט ה' דוד לעווי  
ווינשט אַ הערציגען מזל טוב  
די פּינאַנס-קאַמיטע  
בײַ דער פּערוואַלטונג  
פון בית היתומים זערווער 40

מזל טוב ווינשען מיר אַנווער  
געעהרסען וויצע-פּרעזענט  
ה' זיסמאַן שפּייזער און פּרוי  
צום געבורט פון זייער גיגעבירען  
טעכטער'ל אין מיר ווינשען זיי אַ  
גרינגע דערציהונג.  
די פּערוואַלטונג פון 2-טען קליין-  
הענדלער-פּעראַיין אַלסטשטאַט 10

צו דער פּערלעבונג פון מיין ווערטער פּריינדין  
פּר' סאַלאַ האַבערמאַן  
מיט ה' יעקב דוד רייכמאַן  
ווינש איך אַ הערציגען מזל טוב ווי אויך  
די עלטערן פּיל נחם צו דערלעבען ביי  
זייערע קינדער.  
איטשע קופּערבלום.

**אַכטונג! מענער-מאַגאַזין שניידער-מייסטער**  
אין צוזאַמנענהאַנג מיט דער ערלעדיגונג פון  
שטריק אין ענצלענע געשעפטען קומען פאַר אין  
פּעראַינס-לאַקאַל, פּילסודסקיעגאַ 12 הײַנט,  
פּרייטאָג, דעם 12 אויגוסט, 10 אַ ווינער פּרייט,  
אין זונטאָג דעם 14 אויגוסט אַ ווינער פּרייט  
**גרויסע פּערוואַלטונגען**  
צוליב'ן פּערטיילען די געשעפטען, ווערען אַלע  
מענער-שניידער-מייסטער אײַנפּעפּאָדערט צו קומען  
פּינקטליך אַפּילו די וועלכע געלענען זיך אויף  
זומער-וואַוינגען. זיכט די פּערוואַלטונג.

**בעהאַנטמאַכונג**  
אזוי ווי אין בעזיץ  
**טריקאַטאַזש-לאַגער**  
אין סאַנסאַוויעץ, וויל אין איבערנעמען אַ פּער-  
טרעבונג פון זעמליכע טריקאַטאַזש-אײַם-  
בײַמאַנען און שטיקעריי-זאַכען, גלייכצייטיג  
קען איך אויך איבערנעמען פּראַטעסטען אײַ-  
צוקאַסירען אונטער גאַראַנטיע אויפ'ן רציאָן זאָג-  
לעפּטיגע און נאָך אויבערשטעווען, וויל איך אַרבייט  
שוין אויף דעם פּלאַץ גאַנצע 10 יאָהר. אַפּערטען  
אַפּעגנעבן אין אַדט. אונטער 100- 4713



# אכטונג, עקסקורסאנטעז!

די לאדער עקסקורסע קיין א"י אונטער דער לייטונג פון אינוש. יצחק זעלינסקי  
 די ערשטע גרופע אין שוין אפגעפארען ד. 9/8. די צווייטע גרופע  
 פאהרם אפ דעם 23/8. די דריטע גרופע - דעם 20/9  
 צו דער 22 גרופע אין ווירעשיען קען מען זיך נאך פערשרייבען.  
 נאכ'ן דערהלפן די 1 ראטע 500 זי. בעקומט דער עקסקורסאנט גענויע אינפארמאציע  
 אדרעס פאר געלד-וענדונגען: P. K. O. 61-164  
 Łódzki Bank Depozytowy dla Inż. I. Zelińskiego  
 Toceret Erec-Izrael Łódź Śródmiejska 1 : אדרעס פאר קארעספאנדענץ: 1 זעלינסקי  
 מיט אכטונג אינוש. יצחק זעלינסקי. 4794

## ŁÓDZKA ODLEWIA ŻELAZA „FERRUM“

Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN  
 Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20  
 פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו בעדייטענדר ערמעסיגטע פרייווע  
 זעמטליכע אפנומען פון גרויען אייזען לויט אייגענע  
 אדער צוגעשיקטע מאדעלען און צייכונגען  
 זעמטליכע מעכאנישע בעארבייטונג פון מעטאלען

## ארע זומעררוואינונג

וואס פאהרען אויף  
 סויפעו עכטען גומען און כשר'ן  
 צו די ביליגסטע פרייווע  
 צו 65 און 75 גר. פון 1/4 ליטער

ב"י דער לאנגיעהריגער פשוואטער פירמע  
**„בארדיין“**  
 אנה: מענדיל בארנשטיין, לאדו  
 30 נאוואמיעסלא 30  
 טעל. 210-58

Doktor  
**Łagunowski**  
 Piotrkowska 70  
 i róg Traugutta  
 Tel. 181-83.  
 choroby skórne,  
 weneryczne  
 i moczopłciowe  
 (Naświetlania pro-  
 meniami Roentgena.  
 Przyjmuje od 8<sup>00</sup> do 9<sup>1/2</sup>  
 rano, od 1-ej do 2<sup>00</sup> pp  
 od 6 do 8<sup>00</sup> w., w nied.  
 ziele i święta od 9 do  
 11<sup>00</sup> rano.

## פועלד-בעטן „Palma-Patent“

וואס זענען אלעמען בעקאנט מיט זייער פראקטישקייט און דויערהאפטקייט  
 מיט א נארמאלע אויף 3 יאהר  
 ווי אויך לעזשאהעס, פעלד-בעטלעך און פעלד-בענהלעך  
**מאטראצען געבעטע שאטהאווע, האנאדיסקע**  
 האועטהעס, טאפטישאנעס  
 בעקומט מען נור אין דער בעקאנטער סאגריק  
**לאדו, פילנאצנא 24, טעל. 85-113**  
 דעטייל

**MORTIN**  
 PRIMA // W BIAŁYM ROZPYLACZU  
 NISZCZY  
 DOŚCZETNIE  
 KARALUCHY  
 PLUSKWI  
 MUCHY, MOLE  
 PCHY I T.P.

## Gimnazjum Żeńskie Klary Wolfsonowej

ul. POMORSKA 18, tel. 207-86 (w ogrodzie).  
 Zapisy do wszystkich klas od wstępnej do ósmej włącznie  
 przyjmuje Kancelaria codziennie od 10 do 1 i od 5-7.  
 Czesne niskie dostosowane do obecnych warunków.  
 Przy Gimnazjum istnieje wzorowo prowadzone przed-  
 szkole i 7-Klasowa Szkoła Prywatna. Lokal został powięk-  
 szony o 1 piętro.  
 Uwaga I: Jednocześnie, celem przygotowania  
 uczenie do pracy zarobkowej, zostają otwarte  
 specjalne kursy zawodowe.  
 Uwaga II: Dla niezamożnych, a bardzo zdolnych  
 uczenie dwa bezpłatne miejsca w kl. IV (konkurs)

## Wesoły Teatr Rewji „ZŁOTY UL“

אין זאל פון פאפולארני-טעאטער, אנראדאווא 18  
 היינט און פאלגענדע טעג! אין דעם ביליגסטען און פרעהליכסטען  
 טעאטער אין לאדו אונטער דער קונסטלערישער לייטונג פון  
 גרויסע רעזוי אין 18 בילדער א. נ.  
**„פארלער אין פארק“**  
 Messalin, Lusja Negro, Jadwiga  
 Czerska, Jerzy Junosza, A. Tartakowicz, R. Czerny, Balet Senay  
 מוזיק אונטער דער לייטונג פון ה' טש קאנטאר, פרייווע פון 50 גר. ביו 2 זי.  
 טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.30 און פונד.  
 בודעט צו בעקומען אין דער טעאטער-קאסע פון 11 פריה בון 2 נאכט, און פון 5 נאכט,  
 בון ענדע פארשטעלונג, וואסאג און יום-טוב פון 11 פריה.

## צאהן-ארצט St. Gelberg

און אדוקא 14, טעל. 108-83  
 צוריהגעהערט  
**Dr. Rachela Lewi**  
 ul. Żeromskiego 24, tel. 142-72  
 צוריהגעהערט 4784

## DUBIED - שטריקמאשינען

זענען ערשטקלאסיג און אונאבערשיגבאר  
 אין קוואליטעט און פרעזיקוויט.  
 פאדערט ביי בעדערף דירעקט ביים פערטערטער:  
**EMIL HENKE, ŁÓDŹ**  
 ŚW. ANNY 21. TELEFON 213-94.

## רעשימען

לאדו, נאוואמיעסלא 5  
 פראנט, 2-טער שטאק  
 פערשידענע קאמפאניעס  
 ביליער, טאמאשווער און לאדער  
 אויף אנציגער און פאלטענעס  
 ווי אויך די מאדערנסע דאמא-  
 שטאפען אויף פאלטענעס און קאסטוימען  
 מיט 30% ביליגער  
 קומט און איבערצייגט איך, ביי  
**SZCZĘSLIWY**  
 גערעכנט נאך  
 אין פראנט, 2-טער שטאק

נאך לאנגע שווערע ליידען איז מיטוואך, דעם 10/8 1932  
 געשטארבען אין עלטער פון 78 יאהר, אונזער טיערע און און-  
 פערקעליכע מאטער, שוויגערמוטער, גרויסמוטער, שוועסטער,  
 שוועערין און טאכטע  
 נ"ע שרה אשת ר' יצחק יעקב ז"ל  
**ראזענשטיין**  
 די לויח איז פארגעקומען דאנערשטאג, דעם 11/8 1932  
 פון טרויער-חוויו פער-גאט 7, וועגען וואס עס פילדען מיט אין  
 גרויס צער  
 דעם טיטסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער פריינד  
 און קאלעגע  
 נחמיה ראזענשטיין און פאמיליע  
 צוליבן טויט פון זייער אינפערנעליכער מוטער  
**שרה נ"ע**  
 זייער געטרייסט!  
 ז. שפירא און פאמיליע  
 ס. סאדאוואנעק און פאמיליע

## שיימלעך

מיט פארווער שרינדען  
 ווי אויך פערטיגע שיימלעך  
 ווערען ערשטקלאסיג און רעזעל אינסעארבייט  
 צו ביליגע פרייווע  
 און אנדולאציע  
 נ"ע קערש, סטאוועראווא 15  
 לינקע אפיציעל, 1-טער שטאק.

ENGLISH  
 פאראנעמענער און פארט-  
 נעשריטענע קאנווערסא-  
 ציע, ליטעראטור  
 ערטיילט א מעהיגער פו-  
 דעגאג, - אקטעווען אין  
 אדמיניסטראטאר "Mir"

## Dr. HELLER

ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע  
 קראנקהייטען און מענער-שוועכע  
 האט זיך איבערגעצויגען אויף  
**טראגוטא 8, טעל. 179-89**  
 נעכט און ביו 10 פריה און און 4-8 אונטער, פאר טרויער  
 און 4-5 נאכט, און א ספעציעלען וואקס-זאל.  
 וואסאג און יום-טוב פון 11-2.  
 פאר אונטערשטעלען לעמטשיניצע-פרייווע.

## גייסטיגע פערגעביגען און הילף אין דער צייט

וויילס איהר קומען צו אייער געווינשטען ציל?  
 קוועטט איך אדער ס'דריקט איך אויפ'ן הארצען?  
 וויילס איהר אין א פערלעגענהייט וויילס איהר האבן  
 ערפאלג אין אייערע אינטערנעמינגען? וויילס איהר  
 זיך איבערצייגען ווער ס'איז דער ווירקליכער  
 טרעפער, דאן נעהט צום גוט-בעקאנטען אין לאדו  
 נאך פון פרייווע צייט דער פשוואטער פיונאמיסט  
 און געראנקער-לעווער א ל"ה, דער איינציגער  
 וויסענשאפטליכער בעל עצה טובה, וועלכער האט  
 שוין פיל מענשען פון גרעסטער פערלעגענהייט  
 ארויסגעפיהרט, ער ווייזט אן דעם וועג וויאזוי צו  
 קומען צום געווינשטען ציל. דערויף זענען ערות  
 אלע גרעסטע וועלט-צייטונגען פון אייראפא און  
 אמעריקא זאגאר הסכמות פון רבנים, משכילים אויך  
 דאקטוירים און פילאזאפען. טעגליך ווערט אָנגע-  
 נומען פון 9 פריה ביו 10 אונטער, אויך נאך-  
 מאוויטשא 3, פראנט 1 שטאק היינט און 4  
 שיער ווערען אָנגענומען אויסצולערנען זעהר  
 שנעל, מיט א נארמאלע, סאָרעטיש און פראקטיש  
 חכמת היר והפרצוף, איך גלייב דאָ בלויז  
 4 טעג.

## Dr. med. Ziolkowski

הויט, ווענערישע און געשל. כעס-קראנקהייטען  
**6-go Sierpnia 2**  
 נאכט און פון 8 ביו 8.30 פריה, און 4-2 נאכט, און פון  
 7.30 ביו 9 און 11. וואסאג און יום-טוב פון 1-10 ביים  
 פאר אונטערשטעלען לעמטשיניצע-פרייווע.  
 פאר דאמען א בעזונדערער וואקס-זאל.

## Dr. med. REICHER

פאלודניאווא 28, טעל. 20193  
 ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג  
 קינדער-אויגקייט און סעקסועלע בעקאנטגען  
**צוריהגעקעהרט**  
 נעהט אן פון 8 - 11 פריה און פון 5 - 8 אונטער  
 וואסאג און יום-טוב פון 9 - 1 ביים

## קובען מאדערן מעבעל הארידארעז

און הינדער-צימען  
 עכטפעהלע די בעסטע פירמע  
**SZ. DZIECIARSKI**  
 פיעטריקאווער 16, אין הויף  
 צו נידריגע פרייווע.

## Łódzka Fabryka Żarówek Regenowanych

szuka zdolnych kupców poszczególnych miast do sprzedania nowych żarówek i zakupowania starych przepalonych żarówek,  
 Zainteresowani i wojażerowie poszukiwani.  
 Zgłosić się u Szepsa, Łódź  
 Magistracka 16. 9187

## א גרויס צימער

אויף שוין יאקובא נאם  
 (קווארטאלע דירה-געלד 40 זי.) נאמ'ן ביליג  
 אפצוגעבען. קען אויך טוישען אויף א קליין  
 צימער אין שטאט. מעקלער געווינשען. ערקלינדען  
 שוין יאקובא 5, וואוינונג 6. 0087

## א פרעבליסטין- ערציהעריין

מיט 8 פילעהריגער פראקטיק אין מוזיק, זוכט  
 א פאסטען. אפערטען אין דער אדמיניסטראציע  
 פון דער צייטונג ספיר, פראקטיקטין. 4821



# אקטועל צו רופען א סיים-סעסיע

## א שעה געזיכט - מויסקויליארער קערפער

דאס בענוצען די בעריהמטע קאממעטישע איילען פון אייל-פריכטען, פאלמעס און קאקאס-ניס אין זייער מיטלונג דורך אונזערע פאממענער לויט א ספעציעלער רעצייפט איז אונזער געהיימניש. אס דאס מזכס פון דער זייף Palmolive אג-אידעאל מיטעל צו פלענען די שעה-הייט, וואס האט זיך ערווארבען די אגער-קעגנען פון מיליאנען פרויען, וואס זארגען צו דערהאלטען דאס יונגע און שעהע געזיכט.

דאס זענען סימבאלען פון דער יוגענד



די יוגע שוים פון דער זייף Pal-molive בעפלייט פון פערשידענע אינ-רייניגקייטען, מאכט די הוט ווייך און דעליקאט, נישט ארויסרופענדיג בענצליך קיין שום רייץ. אויב איהר שטרעבט צו דערהאלטען די פרישקייט, אין די שעהנקייט פון גע-זיכט, בעטען מיר צו בענוצען פאלמענ-דען פשוטן מיטעל: איינרייבען סענליך פרייה און אונזער זייף וויכע פלאנע פון דער זייף Palmolive און די הויט, דער-נאך איבערשווענקען מיט ווארם און דער-נאך מיט קאלט וואסער און דעליקאטע צו-וישען מיט א האנדטוך. דעמועלבען מיטעל בעטען מיר אגא-ווענדען צום גאנצען קערפער בעפלייכען באדען, דאס אלעס - אין אסאך דאס איז דאס געהיימ-ניש פון דער אמת'ער שעהנייט, אויף וועלכער די אהרען לאזען נישט איבער קיין שפור.



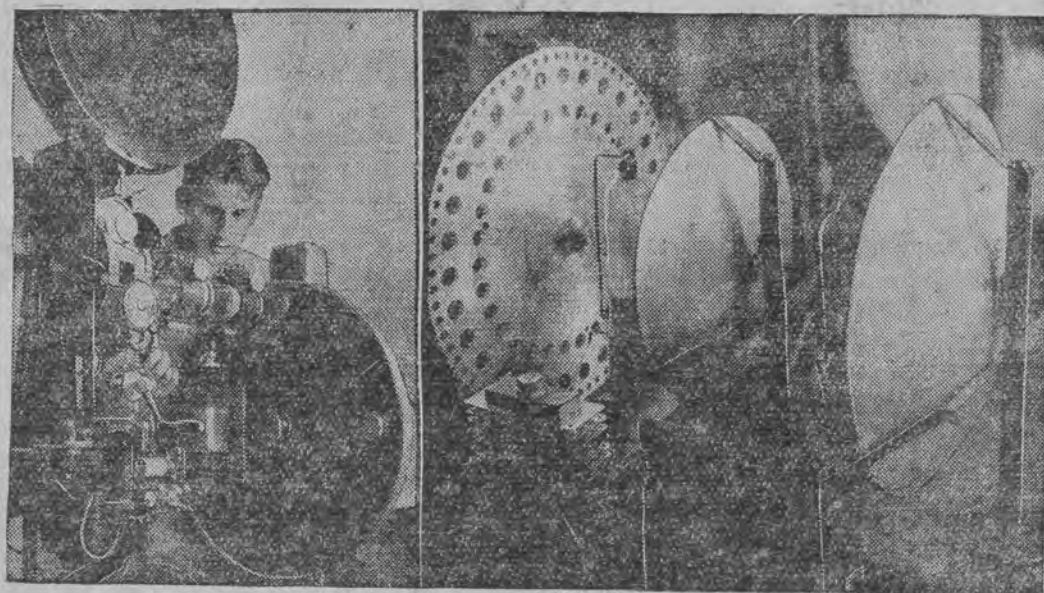
**MYDŁO PALMOLIVE**

ווארשא, 11 (טעלעפאניש). קארעספאנדענט) אין די פאליטישע קריזען איז איצט אקטועל געווארען די פראגע צוואמענצוורטן די סיים-סעסיע. פון די קריזען וואס שטעהען נאָהענט צו דער סאנאציע גיט מען איבער, או די ביזנעס-סעסיע וועט מען צווייטווערן אין סוף סעפטעמבער. די

## ארום דער אקציע פיליגער צו מאכען ס'דירה-געלד

ווארשא, 11 (טעלעפאניש). אין די פראגנאטישע מיניסטעריומס אין ווי-מיר האבען שוין מיטגעטיילט, שטודירט געווא-רען די צעהנדליגער מעמאריאלען פון די קאקא-טארען-פראגנאציע וועגען ביליגער מאכען דירה-געלד, אויפ'ן גרונד פון די דאזיגע מעמאריאלען און פון די מיינונגען פון די הויבפויגער-פראגנא-ציע.

## גרויכע טעלעוויזיע-אפארטמען



ווערען מאנטירט פאר דער ראדיא-אויסשטעלונג אין בערלין

## ארום מיליטערישען אויפשטאנד איז שפאניע

אין טשעכען. זיינע קינדער געפינען זיך אין אר-לאנד. זיין פרוי, די געווי. קעניגין געפינט זיך אין פאנטענבליץ.



גענ. סאנכורא מלוכה-פרעזידענט דער פיהרער פון אויפשטאנד זאמארא

מזד דער רעגירונג שטעלט מען מעסט, אן נישט דער נעוו. קעניג אלפאנס און אזו אויך נישט זיין משפחה. זענען נישט פערמישט אין דעם אויפשטאנד. דער געווי. קעניג אלפאנס געפינט זיך איצט

## אפיציעלער קאמוניקאט אין מודיע, אז עס איז שוין רוהיג

מאָדריד, 11 (ספ. טעל.). לויט א רעגירונג-קאמוניקאט אין דער מילי-טערישער אויפשטאנד געווארען אונטערדריקט. אין גאנץ שפאניען הערשט רוה אן חוץ אין סעוילא האר די אויפשטענדיגע זענען נאך נישט בעזייטיגט געווארען. דער פרעמיער-אונגא האט פארגעזאגט אן שארף געזען וועגען בעקעמפן די פיינד פון דער רעפובליק.

## דערשאסען אהו א געריכט א גענעראל

פאריז, 11 (ספ. טעל.). האיאס" איז מודיע, אן הינט האט מען פערשאסען אין מאריד, אהו א געריכט איינעם פון די גענעראלען אין 2 העכערע אפיצירען האט מען געפאנגען.

## אין מאריד קומען ווייטער פאר קאמפען

לאנדאן, 11 (ספ. טעל.). "רייטער" איז מודיע, אז אין דער סביבה פון מאריד דויערען ווייטער די קאמפען צווישען די אויפשטענדיגע און רעגירונג-מיליטער. די לעצטע האבען אנ'אייבערגעוויכט. פאריז, 11 (ספ. טעל.). אין א רעגירונג-קאמוניקאט ווערט געזאגט, אז

## אלע גארניזאנען איז שפאניען זענען געטריי דער רעפובליק

די קריגסגעריכטען האבען שוין אגעווארען ווייטער טעטיגקייט. די רעגירונג האט געשיקט קיין סעוילא 15,000 זעלנער. דער פרעמיער האט געזאגט אויף א זיצונג, אז די רעגירונג וועט, אהן אפהאלט, דערשטיקען דעם אויפשטאנד.

## אזעט גרייט צו א דעמאנסטראציע געגן א"י און פאר ב. בידושאי

א"י און פאר בירא בידושאי דאס אַנקומען קיין רוסלאנד פון דער ערשטער גרופע א"י איינוואוי-נער אין דער צאהל פון 60 מען מיט'ן צוועק צו בעזעצן זיך אין בירא בידושאי. לויט די אינ-פארמאציעס פון "אזעט" זאלען די 60 מען אַנקו-מען היינטיגע וואך קיין מאסקווע. דער "אזעט" וועט פאר זיי איינגארענען א מיינעליכען קבלת פנים. לכבוד זייער אַנקום וואל פארקומען אַ מע-סען מיטינג, אויף וועלכען עס זאלען ארויסטרעטען פארשטעהער פון פערשידענע ארגאניזאציעס. מ א ס ק ו פ, (י.ט.א.) דער "אזעט" האט פראקלאמירט און ארויסגעלאזט א לאטעריע אויף א סומע פון 5 מיליאן רובעל. די הכנסה איז בע שטימט פאר דער קאלאניזאציע אין בירא בידושאי.

**AMBULATORIUM WENEROLOGICZNE**  
przy lecznicy ZGIERSKIEJ 17  
נעהמט אן טעגליך ספעצ. ארצט  
**Dr. H. POZANER**  
סאר הויט-און ווענערישע מאנאטהייטען.  
לענער-שוועכע פון 1-2 בייטאג.

**שמאט-מעאטער, ציגע-גאס 27**  
ידיש-דראמאטיש טעאטער אין פוילן  
XVII יאר ווילנער טרויפע  
דיר. מ. מאה.  
היינט פרייטאג און מארנע-שבת  
9.15 אונט

**פארנמה**  
סאנקאלישע קאמפניע און 3 עסקן  
פון ה. נאטעספערד  
האט די ד"ר מ. הייכערמ. סאנקאלישע  
קאן, דעקאראציע: ה. היינמרוז'וב.  
טעני: ל. ראטבוים.  
אין 3-טן אקט גרויסער רעווי-פראגראם.  
בילטען פון 50 גראשו אן.  
שבת בייטאג, 4 א זיגער נאכמ.  
**"אזעט"**  
בינע-רעפארטאזש און 8 בילדער פון  
אל. מאלסטאין און פ. שמשטנאליטש  
ב י י ט א - פ ר י י ז :  
פארטער און פארטער-לאזשען 1 זל.  
סאנקאלישע און לאזשען 1 סמאק-80 גר.  
נעלעריע 50 גר.  
ווער פריהער, פריהער, בעקומ  
א בעסערען פלאץ.  
בילדען פון 50 גר. אן צו בעקומען אין בעשעל-  
קאכע פון סמאק-טעמפלען סאנקאלישע 1.

## וואס עס געבען איבער פרוואטע קוועלען

פאריז, 11 (ספ. טעל.). קיין פאריז איז היינט אַגעקומען א ידועה, און אין אנדאלוזיע און אויף דרום-שפאניען קומען נאך פאר פערביטערטע קאמפען. די רעגירונג האט שוין פערמאכט 12 ציי-טנגען.

אין א צוגאב-קאמוניקאט אין די רעגירונג מודיע, אן סעוילא האט זיך אונטערגעגעבען. אין גאנץ אנדאלוזיא הערשט רוה. פון פרוואטע קוועלען איז אַבער בעוואוסט, אן די רעגירונג-קאמוניקאטען ענטשפריעכען נישט די ווירקליכקייט. דעם דירעקטאָל פון אויפשטאנד דארף מען צושרייבען דעם פערראט פון די אויפשטענדיגע גופא: דער רעגירונג האט מען פריהער מודיק געווען וועגען אויפשטאנד.

**פילהארמאניע-זאל, נארוטאוויטשא 20.**  
דאנערשטאג, 18-טען אויגוסט, 9 אונטער קומט פאר אין פילהארמאניע-זאל  
**נור איין קאנצערט**  
פון **נחום'ל עפשימי**  
פון פוילן. היינטיגען וואונדער-קינד, דעם בעוואוסטען יונגער חונדל  
וועלכער בעזויבערט אלעמען מיט זיין זינגען יודישע פאָלקס-לידער און חזנישע קאמפא-  
זיציעס! אין אלע שטעט, וואו ער האט געווינגען, האבען איהם סווינדער צוהערער בע-  
וואונדערט און געשטוינט! איבער אל די גרעסטע סענסאציע! איבעראל דער גרעסטער  
ערפאלג!  
לעזט די פרעסע-און פלוגבלעטער!  
בילעטען פון 50 גר. ביז 2 וואלמעס שוין צו בעקומען אין דער קאסע  
פון פילהארמאניע-זאל. 4763



# 8 מיריאן מענשען געלייטעט פון דער פערפלייצונג כארפיו אפגעשניטען פון דער וועלט

## אנטיסעמיטישער וועלט-קאנגרעס

### אינהייסליכע אקציע געגני וועלט-יודענטום

מאָנאָרע אָל 11 (יט"א טעלעגראַפיש) די אנטיסעמיטישע צייטונג, "מירא" טיילט מיט, אז די קומענדיגע וואך, וועט פארקומען אין צענטראל-איראָפּע דער ערשטער וועלט-קאנגרעס

## שטורמישע דעבאטען אויף דער זיצונג פון ארמינסטראטיוון קאמיטעט ביי דער "אנעני"

בירושעם אין דער הויך פון 306 טויזענט פונם אנגענומען

א רייע ענדערונגען פון דער בעזעצונג פון די רע-סארטען. דער אנגענומענער בודזשעט ענטהאלט פאל-גענויע פאָרזיצעס: 104 טויזענד פונט אויף חובות-אמאליאציע, 44 טויזענד פונט - ארמינסטראט-ציע און פאליטישע הוצאות. 41 טויזענד פונט - בילדונג. 49 טויזענד פונט - קאלאניאציע. 14 טויזענד פונט - עמיגראציע. 4 טויזענד פונט - געז. 4 טויזענד פונט - אינדוסטריע-און מיטעל-סטאנד-קאלאניאציע. די עקזעקוטיווע וועט מוזען שאַפן אַ היל-וואה פון 42 טויזנד פונט אויפ'ן חשבון פון די דערוואַרטעטע הכנסות.

## די אנטיילנעמער פון אינטערנאציאנאלען איראפע-לופט-פליה קומען אז קיין בערלין



## צ'הונג פון 24 מלוכה-לאסערע

20 54 619 95 721 845 88 91 957 10142 85 428 560	53 754 901 34 920 60 58047 271 351 440 626 795
716 19 831 20002 7 35 46 104 92 201 460 507 741	824 42 48 69040 74 206 27 55 90 349 53 423 31 60
21026 116 238 357 722 821 22002 59 244 69 73 359	514 86 91 757 834 38 57 975 70060 134 47 98 355
425 32 85 502 637 720 877 907 96 23003 51 119 220	300 42 426 6711749 650 955 71129 229 424 44 509
339 534 68 794 807 24265 79 321 472 92 864 925	24 27 30 75 777 823 916 720134112 35 210 167 196
25101 19 259 308 22 423 30 896 616 26048 186 239	340 437 71 84 562 707 85 822 908 73023 43 48 187
277 324 49 661 905 18 60 74 929 39 76 27094 263	228 54 703 8 30 939 74406 541 720 62 827 75001
430 37 92 710 873 920 44 55 72 26006 37 124 345	221 371 551 53 95 96 611 755 818 28 41 920 76163
87 442 500 10 618 725 845 51 955 29033 245 316	66 90 295 329 72 410 500 84 617 85 991 77012 95
444 84 584 96 637 58 97 753 70 93 986	176 98 274 318 82 90 4109 12 83 583 601 802 40
30052 79 231 307 13 15 493 663 21007 76 119	966 98 78101 9 27 87 321 72 510 13 76 93 618 46
59 232 368 591 628 853 76 976 82 32012 32 42 71	725 816 79031 51 69 71 83 289 308 405 872 904 68
84 120 28 3 38 96 285 378 86 414 16 54 624 32 761	80230 57 322 71 81 32 451 67 82 564 671 757 895
70 855 913 33024 67 333 411 818 23 34183 215 32	99 905 92 81060 175 257 78 331 65 453 616 737 953
436 59 857 35002 142 63 248 325 542 608 84 793	82214 556 604 35 90 742 50 83135 376 410 67 63
819 45 26272 326 60 427 573 607 53 55 725 839 91	519 668 83 86 753 84029 166 24 51 335 64 511 72
929 33 37025 65 80 114 204 650 713 824 54 70 89	690 717 41 807 85085 211 302 20 50 475 563 662
941 45 38053 55 133 273 306 40 495 544 764 913	81 819 80 908 40 60 86133 43 80 213 903 412 565
39163 82 283 334 461 517 32 42 709 62 76 861 931	634 748 858 906 99 87 102 17 63 453 74 677 747 926
40009 93 173 364 496 589 743 41170 83 270 71 366	88075 111 207 428 532 65 643 726 37 916 87 89125
85 89 494 525 63 655 84 900 42025 43 112 37 78	250 76 347 460 87 589 96 677 815 89 92 924 33
282 383 457 90 95 530 603 23 35 714 44 826 43266	90245 339 56 77 645 521 43 777 94 849 53 956
407 17 55 91 689 727 45 832 99 904 10 15 39 72 94	68 91013 93 118 34 94 247 90 216 84 414 57 567
44086 272 334 82 92 430 34 39 81 628 79 45 45003	72 8 57 87 74 79 953 92092 315 34 451 526 96
31 168 362 572 607 25 89 814 43 48 75 46004 31	611 71 861 93025 60 121 320 640 780 81 989 99
175 206 49 58 378 701 39 54 56 853 47087 119 92	99 9 117 12 215 2 59 352 4 70 503 542 878
223 334 58 473 542 944 48108 59 249 331 46 415	95003 77 276 456 711 70 85 90 54 96234 65 405
587 97 605 80 808 89 96 906 66001 137 48 516 204	682 96 99 738 84 941 403 60 97014 127 97 128 399
61 328 37 640 77 720 50311 63 66 91 67 84 514 575	534 713 803 21 86 904 98035 37 74 139 43 63 85
812 98 759 73 51006 17 25 393 454 566 517 86 735	316 26 90 416 39 74 519 652 67 89 717 48 92 877
60 63 98 544 981 89 90 52985 249 96 304 63 66	99092 147 201 39 332 65 484 615 807 26 55 972 76
708 803 11 33 972 53001 157 88 227 302 20 81 565	100139 356 418 828 948 59 56 90 101033 37 38 107
69 703 48 54 963 54110 45 201 301 3 13 37 39 73	41 84 97 253 92 443 624 41 74 81 834 947 51 102036
79 406 55 572 602 812 936 55079 96 154 267 75 411	298 305 18 516 67 70 644 47 604 47 522 657 878
24 85 97 501 10 95 600 17 43 780 896 56013 149	81 104027 131 88 95 293 428 98 567 74 808 76 82
281 320 79 437 573 755 81 88 92 57140 203 68 360	92 987 105098 196 252 82 208 47 49 83 409 31 64
82 438 980 58027 75 79 242 320 77 484 504 767 90	83 92 807 929 47 55 106127 50 243 505 701 54 881
59046 205 6 19 46 79 322 857 79 935	110746 87 126 89 233 35 309 444 96 551 691 103013
60001 93 206 316 93 438 44 757 78 833 79 921	136 85 301 29 501 60 610 31 45 705 29 68 832 71
53 61094 116 217 32 384 586 700 837 62156 216 73	337 109154 380 403 59 578 619 788 810 67 941
80 316 68 405 500 65 76 675 719 967 63014 35 641	110068 184 94 223 411 88 576 79 808 901 49 11023
546 84 725 871 64009 35 90 98 313 28 239 58 85	98 80 173 96 295 386 674 717 23 39 961 97 112015
229 36 421 74 512 622 78 701 6 65064 129 76 94	99 129 71 873 34 90 95 361 73 457 92 505 33 603
262 316 68 436 554 754 862 977 65064 105 12 37	22 71 786 200 928 113011 43 45 109 253 312 43
77 268 435 520 81 91 732 48 949 63 80 67005 89	749 858 74 114028 94 244 56 224 530 39 59 81 99
119 61 241 58 308 41 431 68 88 517 82 91 603 45	725 36 885 115030 96 287 341 431 549 937 32

## היטלערס אקציעס פאלען הינדענבורג איז גענוע, אז היטלער זאל ווערען קאנצלער

ב ע ר ל י ו , 11 (ספ. טעל.) אין די פאליטישע קריזיסן גיט מען איבער, אז אינדי געשפרעכען צווישען פרעזידענט הינדענ-בורג און דעם קאנצלער, האָט הינדענבורג קאטע-גאָריש ערקלערט, אז ער האָט נישט ברעה צו בערטייען דעם קאנצלער פאָן פאפּען פון זיין ראַל אַלט שפּח פֿון קאפיטעט און די זעלבע מיטע איבערצוגעבען היטלער'ן.

אויף דער זיצונג פון דייטשען קאפיטעט זענען פּעהאנדעלט געוואָרען די פּאָדערונגען פֿון די היטלעריסטען און איר רעזולטאט, איז צו זע-ען, אז די רעזולטאט האָט גאָרנישט ברעה צו שטיצען די היטלעריסטישע פּאָדערונגען. פּאפּען בעמיהט זיך צו שאַפּען אַ קאָאָליציע-קאפיטעט. אויב דאָס וועט זיך איהם נישט איינגע-בען, וועט ער דאן שטעלען אין רייכסטאג די פֿוּאנע וועגען צוטריו און אויב ער וועט בעקומען אונצוטרוי, וועט דאן קומען אַ מאָמענט פּונאנדער-צוואַלצען דעם רייכסטאג און צו מאַכען נייע וואהלען.

ב ע ר ל י ו , 11 (ספ. טעל.) היינט וועט היטלער איינגענומען ווערען ביים פרעזידענט הינדענבורג. מען רעכענט, אז די היינטיגע אוידיענץ וועט דעצידירען דעם גורל ווער עס זאל ווערען דייטשער קאנצלער.

## אנטיסעמיטישע מאניפעס-טאציעס אין דאנציג

ד א נ צ י ג , 11 (ספ. טעל.) בקת די נעכטיגע היטלערישע מאניפעסטאציעס האָט מען געמיהרט שאַפּטישע יודישע פּיגורען און גערופּען צו בּאָ-קאָרירען פון יודישע בעפלעקערונג האָט זיך צוליב דעם געווענדעט מיט אַ פּראָטעסט צום דאנציגער סענאט

## ספארט-מייסטערשאפט אויף וואהלין בעהומען דער יוד.

### ספארט-קלוב „חשמונאי“

ר א ו נ ע 11 (יט"א טעלעגראַפיש) מיט גרויס צופרידענהייט האָט די יודישע בעפלעקערונג אויפגענומען די יודען, אז אין די ספּאָרט-מייס-טערשאפט פֿון וואהלין האָט דעם מייסטער-טיטול בעקומען דער יודישער ספּירט קלוב „חשמונאי“ - דאָס איז דער איינציגער יודישער ספּאָרט קלוב אין פּוילען.

לאַנדאָן, 11 (ספ. טעל.) די ענגלישע פרעסע איז פול מיט פרטים פון דער געוואלדיגער פערפלייצונג אין מאדעריטע. דער וועלט, מהערערע שטעט שטעהען אונטערן וואסער, דיצאהל מענשען, וועלכע האָבען פערלוי רע די דעכער איבערן קאָ דערגרייכט העכער 8 מיליאָן.

זיך צו ראַטעווען וואַגען היימלאַזע איבער די וועגען און געפונען זיך אין אַ שרעקליכער נויט. די קאָמוניקאציע מיט מיקרע, וולאָוואַקסאַק און סיביר, איז ווייטער איבערגעקייטעט. עס וועט דויערען אַ לענגערע צייט פון דער פּעקער וועט צוריקגעשטעלט ווערען.

## פיליגער פאסט-טאריף אויף דרוק-זאכען

אויך בריף-מארען זאלען פיליגער ווערען

ו ו א ר ש א , 13 (ספ. טעל.) דאָס פּאָסט מיניסטעריום האָט אונטערווערטיגעט אַ פּעראַרדונג וועגען שרעקלעכערען דרוק-פּאָסט פּאַקעטען. פון העכער 100 עקזעמפלאַרען וועט זיין אַנ'הנחה פון 40 פּראָצענט און איצטיגעט טאָריף; העכער 500 עקזעמפלאַרען פון 50 פּראָצענט; העכער 1000 עקז. - 60 פּראָצענט.

## מען שמיסט, צו א בריף-מערקע וועט אויך זאָר קאָסטען 25 גר. און אַ קארטעל - 15 גר.

## אורטייר וועגען מעמעל פון אינטערנאציאנאלן טריבונאל

### אוי האג

ה א ג א , 11 (ספ. טעל.) דער אינטערנאציאנאלער טריבונאל האָט נעכ טען פּענענענליכע דעם אורטייר וועגען דער דיי טשער אַקלאַזע בונגע מעמעל. דער אורטייר איז אויסגעפאלען לטובת ליטע. דעם פּאנראם איז טונים האבען ארגאניזירט אראבישע אגיטא-טארען פון א"י פּאַריז, 11 (יט"א) דאָס פּאַריזער טאָגבלאַט „ליעוור“ טיילט מיט, אַז קורץ פּאַר די אונטערווען אין טונים וועט דאָרט פון א"י געקומען 30 אַראַ-בער. מען האָלט אַז די אונטערווען זענען אַרגאניזירט געוואָרען דורך די דאָזיגע אַראַבער. אויך אַנדערע סימנים האָבען ערדט, אַז די אַראַבישע טונגען זענען געוואָרען פון פּריהער צוגעגרייט. נאָך מיט זעט ליכע טעג פּאַרן פּאַנראָם האָבען די אַראַבער, יאָט צען בעשעפטיגט ב יידישען, אַנגעהויבען קומען זיין דער אַרבייט מיט פּענענענליכע און בכלל אַרטייגערע וועגן אַ געוויסע סודותפולע הענערווערט קייט.

60,000 zł. na Nr. 18561	54 119 240 310 39 49 403 4 87 812 20 32 99 923
2,000 zł. na Nr. 79012	1014 50 210 80 95 443 594 722 842 202 2095 219
Po zł. 1000 na Nr. *019 105962 118553	358 78 417 542 723 99 865 3478 533 83 601 95
Po 450 zł. na Nr. *581 81129 84841	4115 501 34 66 607 11 732 5023 91 171 89 288 421
Po zł. 400 na Nr.: 9878 10931 23095 33504	37 575 712 983 6068 172 268 87 306 415 46 506 97
34981 43942 51044 35994 70034 113969 119016	661 65 758 7136 53 73 80 205 466 80 91 612 823
122823 124352 137863 143949	70 946 8059 248 50 401 579 83 616 78 983 90 822
Po zł. 350 na Nr.: 41029 44833 54547 57003	35 75 81 974 9750 81 990 91 10166 358 536 38 678
63356 64769 77574 91260 101078 111653 113553	727 803 64 97 925 11033 106 688 744 60 895 12131
127281 127662 138979 139870.	334 434 544 54 697 11272 13108 9 14 24 85 306
Po zł. 300 na Nr.: 99 638 4503 7174 7230 9555	12 71 552 982 14185 258 300 1 64 88 455 534 91
10008 21561 22545 22780 24911 25133 25461 26935	644 800 47 15006 22 53 247 444 694 789 818 86
28935 28485 29527 30124 24352 42985 46676 46921	16062 458 504 625 41 82 704 839 17083 166 276
47032 49390 51154 51386 54737 55086 57832 57989	324 424 529 657 785 99 857 18001 78 174 292 503
60799 61049 60271 60834 61129 61963 61838 61734	
70904 73014 78565 79544 83734 87842 94500 95649	
98061 103420 105087 105106 108062 104803 108843	
109016 115037 115326 116535 118860 119748 120793	
121118 127060 127578 127819 128213 133289 134802	
138193 141661 141908 145105 145139 145918 147650	
151807 157918 159033.	
Po 250 złotych wygrały numery następujące:	
54 119 240 310 39 49 403 4 87 812 20 32 99 923	
1014 50 210 80 95 443 594 722 842 202 2095 219	
358 78 417 542 723 99 865 3478 533 83 601 95	
4115 501 34 66 607 11 732 5023 91 171 89 288 421	
37 575 712 983 6068 172 268 87 306 415 46 506 97	
661 65 758 7136 53 73 80 205 466 80 91 612 823	
70 946 8059 248 50 401 579 83 616 78 983 90 822	
35 75 81 974 9750 81 990 91 10166 358 536 38 678	
727 803 64 97 925 11033 106 688 744 60 895 12131	
334 434 544 54 697 11272 13108 9 14 24 85 306	
12 71 552 982 14185 258 300 1 64 88 455 534 91	
644 800 47 15006 22 53 247 444 694 789 818 86	
16062 458 504 625 41 82 704 839 17083 166 276	
324 424 529 657 785 99 857 18001 78 174 292 503	



# ווען היטלערער קומט צו דער מאכט דאז איז א קריג געגען די סאוועטעז אונפערמיידליך טראציק'ס מיינונג, וואס איז איצט זעהר אקטועל

## באמפע-אסענטאס אויף א סינאגאגע אין העלן

בערלין, (יט"א) ווי דאס קעלנער, יודישע וואךענבלאט "טילס מיט, האט די פאליציי ענדערט פאר דער סינאגאגע אויף דער ראנס-שטראסע א באמבע, וועלכע מען האט רעכטצייטיג בעוויזן צו בעווייניגען.

פאר דער, ערשט-יודישער סינאגאגע אין קעלן זענען אייניגע יונגע היטלערסטען בעמאלען דריי יודען, וואס זענען געגאנגען אין דער ריכטונג פון דער סינאגאגע, צוויי פון די בעמאלענע האבען זיך רעכטצייטיג בעהאלטען אין דער סינאגאגע. דער דריטער איז אומגעווארען געווארען אויף דער ערד און פון די קלעב בעקעמען א געהירן-ערשיטע-רונג. היות זעלכע איבערפאלען זענען שוין גע-ווען מערהערע, האט דער קעלנער פאליציי-ערשיטע-רונג צוגעזאגט צו שטעלען פאר דער סינאגאגע א ספעציעלען פאליציי-פארשטער.

## געשטארבען בעדייטענדיגער יו-דיש-האלענדישער שריפטשטע-לער איוראעל קענדידאט

אמסטערדאם, (יט"א) אין עלטער פון 58 יאהר איז דא געשטארבען דער בעדייטענדיגער האלענדישער שריפטשטעלער איוראעל קענדידאט, דער פערשטער-בענער האט געשטאמט פון אגאל-טער יודיש-פארטוגעזישער משפחה און האט זיך בעוונדערט קונה סם געווען מיט זיינע היסטארישע סטודיען און מאגאזינען. צו, אה, וועגען נא-פאלטא, בעטהאווען א, אה.

אבער אידער דאס פראבלעם געהט ארויס אויף דעם איראפעאישען שלאכט-פעלד מוז סם געלעבט ווערען אין דייטשלאנד. דעריבער זאגען מיר, אז דער שליסעל צו דער וועלט סיטואציע נעמט זיך אין דייטשלאנד.

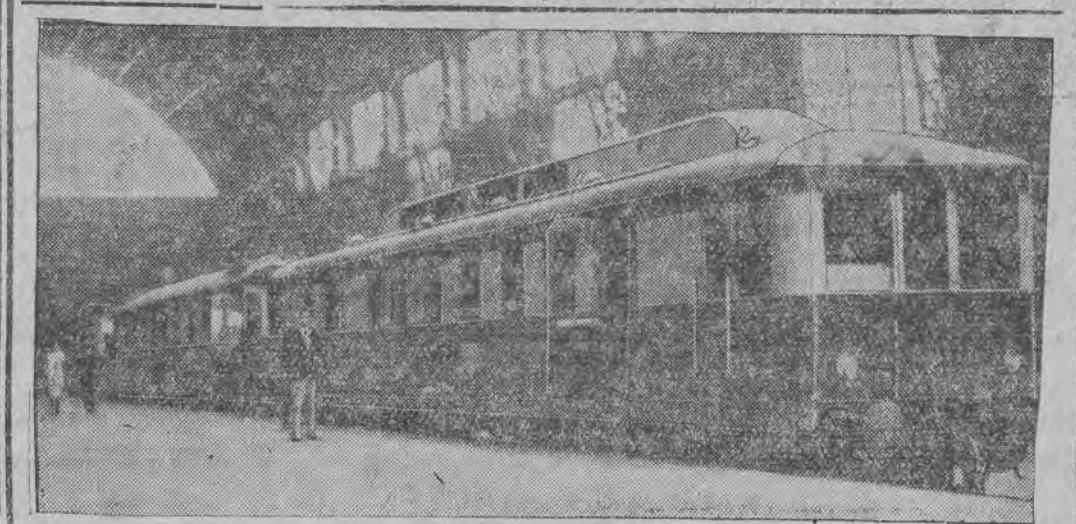
אין משך פון די לעצטע יאהרען האט די אינטערנאציאנאלע קאמוניסטישע ביוראקראטיע ביי יעדער געלעגענהייט, אפטימאל אינגאנצען אהן א גרונד, געשריגען וועגען דעם, אז עס דאקאט א מלחמה געגען די סאוועטען, איצט געהמט די גע-סאך אן ראצע פארמען און א קאנקרעטען בא-ראקטער. ס'איז יעדען רעוואלוציאנערען ארבייטער דערפון עס זיין קלאר: דער פאשיסטישער פרויב צו פערכאפען די מאכט אין דייטשלאנד קאן מיטציהען א מאביליזאציע פון דער רוטער ארמיי, פאר דער פראלעטארישער מלוכה וועט זיך האנדלען אין רע-וואלוציאנערען זעלבסטשיק אין בוכשטעפליכען זין פון ווארט. דאס דייטשען זענען עפעס מעהר ווי דייטשען, דאס איז דאס הארץ פון איראפע. היט-לער איז עפעס מעהר, ווי היטלער, ער איז דער קאנדידאט אויף איבער-וואונגעל.

## איינפירן א 40-שעהדיגע ארבייטס-וואך מיט דער פראגע וועט זיך פערנעמען א'אינטערנעז. האנפערענץ

איינפירן א 40-שעהדיגע ארבייטס-וואך. די פאלישע רעגירונג האט שוין ארויסגע-זאגט איהר הסכמה זיך צו בעטייליגען אין אזא קאנפערענץ, וועלכע וועט וואהרשיינליך פארקומען אין מיטען סעפטעמבער אין גענף אדער אין מאד-ריד.

דאס געוועהר אין די הענט פון דעם וועלט-קאפיטאליזם, קלעמאנסא, מילעראן, לאי-זשארוש, ווילסאן זענען נישט געווען אימסטאנד צו פיהרען דירעקט א מלחמה מיט די סאוועטען, זיי האבען נאך געקאנט אין משך פון דריי יאהר, אונטערשטי-צען די ארמייען פון קאלטשאק, דעגיקין, וואונגעל-היטלער וואלט אין פאל פון א זיג געווארען דער איבער-וואונגעל פון דער וועלט-בורשוואזע. עס איז ציילען אז אונטערליך איצט פארויס-צוועהען מיט וואס עס וואלט זיך געענדיגט אזא מין ניגאטישער דועל. אבער נאך קלאר איז, אז ווען די בורשוואזע וועלט-מלחמה וואלט אויסגע-בראכען נאכדעם, ווי אין דייטשלאנד וואלט געק-מען צו דער מאכט דער פאשיזם. וואלט עס פאר די סאוועטען בעדייט א שטרענגע אינאליציע און א קאמף שוין נישט פאר דערהאלטען זיך ביים לעבען, נאר פאר אויסטירען דעם טויט אין די שווערסטע און געפעהרליכסטע בעדינגונגען. דאס צוברעכען פון דעם דייטשען פראלעטאריאט דורך די פאשיסטישען וואלט בעהאלטען אין זיך, כאטש אין דער העלט, דאס פאלען פון די סאוועטען רעפובליקען.

גענף, 11 (ספ, טעל.) לויט דער אינ-ציאמיוו פון דער אינטערנעזישער רעגירונג האט דער אינטערנאציאנאלער ארבייטס-קאמט פונדאטאר, געשיקט צו אלע מלוכות, וואס געהערען צו דעם קאמט, א'אינטערנעז. האנפערענץ פון איטא-ליען וועגען צונויפירען א'אינטערנאציאנאלע קאנפערענץ, וואס זאל צוזאמענרעדן די פראגע וועגן



וואנאנעס מיט די וועל-מאטארען אויף די דייטשע באהנען

## היטלער וועט זיך גאר גיך קאמפראמיטירן אזוי מיינט דער בעריהמטער שריפטשטעלער עמיל לודוויג

לענד, הייסט זיך אינטערעסירען מיט די פערלעגן-גען פון א שווער קראנקען. איבערגעגענדיג צו היטלער'ן, האט לודוויג בעמערקט: - איך פערזענליך וואלט וועלען, אז היט-

די צייטונג, "פארי סאך" ברענגט זעהר א'אינטערעסאנטען געשפרעך מיט דעם בעריהמטען דייטשען שריפטשטעלער עמיל לודוויג. דאס געשפרעך האט זיך אָנגעהויבען וועגען די סיבות, וואס האבען בעוואוינען לודוויג'ן אָנצונעמען די בירגערשאפט פון דער שווייץ. לודוויג און זיין שטענדיגער איבערזעצער אין פראנצויזיש ריימאנד אַנרי, וועלכער איז אָנוועזענדיג געווען ביים גע-שפרעך, האבען זיך דערביי צושטיממעלט.

מיט א געוויסער צייט צוריק האט ל. טראציק ארויסגעגעבען א ברעשור, אין וועלכער ער האט אָנפליירענדיג די אינטער-נאציאנאלע ראַגע, אָיפגעוויזען, אז די גרע-סטע סכנה פאר דער קאמוניסטישער בעווע-זונג און פאר'ן סאוועטען-פערבאנד זענען די היטלער'אָוועס. ביים היינטיגען סאַג, ווען דער היטלער'זיזען האט שוין דורכגעמאַכט א רייה פאליטישע עטאַפען אין ער שטעהט הארט ביים איבערנעמען די מאכט אין דייטשלאנד - היטלער ווערט רייכסקאנצלער - איז דער אָנפליי פון טראציק'ן בעוונדערט אַקטועל. מיר ברענגען דעריבער פון זיין ארבייט אייניגע אָיסצוגען.

דער זיג פון דעם פאשיזם אין דייטשלאנד וואלט אונטערמיידליך געפיהרט צו א מלחמה געגען די סאוועטען. עס וואלט געווען א'אמט'ע פאליטישע טעמפ-קייט די מיינונג, אז נאכדעם, ווי די נאציאנאל-סאציאליסטישע וועלען קומען צו דער מאכט וועלען זיי אָנווייבען פון א מלחמה געגען פראנקרייך אדער געגען פוילען. דער אונטערמיידליכער בירגער-קריג געגען דעם דייטשען פראלעטאריאט, וועט בינדען דעם פאשיזם די הענד און פיס אין דער אויסערליכער פאליטיק אויף דער גאנצער פארשטער צייט פון זיין הערשאַפֿט. אויב דער פראנצויזישער בורשוואַ האט איצט מורא עס זאל קומען צו דער מאכט דער דייטשער פאשיזם, אלס א, שפראנג אין דער אונטערמיידליכער וועט אין טאג פון היטלערס זיג די גאנצע פראנצויזישע רעפובליק, סיי די פעלקישע סיי די ראדיקאל-סאציאליסטישע זיך שטעלען אינגאנצען אויף דער זייט פון דייטשען פאשיזם.

קיינ איינע פון די גארמאלע בירשוואַזע פאר לעמבערגישע רעגירונגען קאן נישט ריזיקירען איצט מיט א מלחמה געגען סאוועט-רוסלאנד. עס וואלט זי אליין געדורכט מיט אונגעווארען אינערליכע קאמפליקאציעס. אבער אויב היטלער וועט קומען צו דער מאכט, אויב ער וועט בעוויי-זען אז פאנאמירען דעם אונטערמיידליכער פון די דייטשע ארבייטער, אויב ער וועט צומאלען אין שטייב און דעמאָראַליזירען אויף לענגע יאהרען דעם גאנצען פראלעטאריאט, וועט די פאשיסטישע רעגירונג זיין די איינציג-פעהיגע צו א מלחמה געגען סאוועט-רוסלאנד. עס פערשטעהט זיך, אז ער וועט אין דעם פאל געזען אין איין פראַנט מיט די גאנצע גרעניץ-מלוכות און מיט יאפאן - אויפ'ן ווייטען מורח. אין דער דאָזיגער אונטער-נעמהונג וואלט היטלער'ס רעגירונג געווען נאָר

**איינלאדונג!**  
אויף "שבת נחמו"  
די דירעקציע פון  
**פארק, העלענאווע**  
ל'דענט איין דאס גאנצע לאָדער פובליקום אויף  
**מארגען, שבת**  
צו דעם גראַנדיעזען  
**"פיקניק"**  
איז, "העלענאווע"  
ס'וועט זיין דער איין-אין-איינציגער גרעסטער  
ארטען-פערוויילונגס-  
אווענד פון יאהר  
**"א נאכט אין  
7-טען הימעל"**

**מענער אורלויב**  
א אימפאָונטע רעווע פון 18 נומערן סקעטשן,  
פילעטען, דויעטען און מאָדערנע עקסצענטרישע  
סינאָק, אויסגעפיהרט פון די בעסטע און בע-  
ליבסטע פאלישע און יודישע רעזיע-סטאַר-  
איטיסטען.  
דער אפּתער סורפרייז!  
פאר אלע מעלעמאנען! א גרויסע  
**מזיחהלישע אלימפיאדע!**  
אויסגעפ. פון גאַנצען סימפאָנישען אָרקעסטער.  
אונטער לייטונג פון דיר. סעווערין פעטרושקא.  
— אחרון — אחרון חביב!  
דער גרויסער פרעהליכער גאסען-פערוויילונג  
א דאנסינג אויף די לופט א. נ.  
**טאנצט, יודעלעך טאנצט!!!**  
אויף א ספעציעלע הילפערענע פאָרלאַגע, סער-  
פאָנטין, קאָנפערט, פייפערעק, 2 אָרקעסטערס 2  
— דער גאָרסטען איז ספעציעל אילומינירט. —  
ס'וועט זיין אויסען און אוועק!  
דער סך-הכל-אינאמאל און גוט! א סך פֿערגע-  
ניגען פאר עטליכע גראַשען! און דאָס אַלץ  
וועט זיין מ'אָר גען אָווענד אין "העלענאווע"  
**פאר 1 זלאטע**  
יעדער קאָן מיטנעמען א קינד אוימזיסט.  
בילעטען פון 3 נאָכט, אין קאָסע פון העלענאווע.

**בעקאנטמאכונג.**  
די בעוואוסטע אויף רענאמירטע  
**קאנקורענץ-פערפומערע**  
**י. דרוזבער**  
**5 זאוואדזקא 5**  
מעל. 175-92  
מאכט בעקאנט איהרע געעהרטע קונדשאַפֿט, אז פון 1-טען אויגוסט הי-  
זענען די פרייען אויף אלטראַרט קא-מעטיק  
**ווייטער רעדווצירט געווארען**  
עמפּעהלט דעם רייכסטען אויסזאָהל פון די נייסטע פאָרזער  
פערפומען. די פיינסטע פּודערן, שוואַלעט-זייפֿען א. א. וו.  
**פערמער קונג: ענגראסיסטען**  
**בעמלען ספעציעלען ראבאט!!!**







# נייער פארקסב לאהר

## געפיהרען און שרל ביי יודען

### פון ד"ר ת. זשימלאווסקי

דער בעל-שטוב האט געלערנט ווי צוויי גבול צו זיין, דעם יאר היינט פון ליבע צו פרויען שעהנקייט, מען דארף זיך נאר, זאגט ער, א פרויע טון: פון וואסן געהמט זיך ביי דער פרוי לעבע שעהנקייט? און אז מען זעהט-אויף אז די פרויען שעהנקייט איז נאר א שוואכער אפגלאנץ פון דעם מקור פון שעהנקייט פון דער געטליכער שעהנקייט, איז דאך דעמאלט דער שכל מחייב אזא פשוטן חשבון: צו וואס זאל איך אונגעגעבען מיין ליבע צו א שוואכער אפגלאנץ, אז איך קאן זי אונגעגעבן בען צו דעם שטארקסטער, לויכענדיגסטען מקור פון דער שעהנקייט, צו גאט?

מען זעהט אז וויאזוי א יודיש קונד-שיק ווי אזוי צו מיטטרעווען די באטייליכע געפיהלען לויט די געפיהלען פון דעם שכל, אנטשטאט זיי צו אונטערדריקען און אויסצווארעלען בעסטע, מחזקן זיין, פערדיקטען זיי, אונטערגעשטעלען זיי אויף גאנץ אנדערע רעלטעס און צווינגען זיי, זיי זאלען שטרעבען צו יענעם ציל, וועלכען דער שכל שרייבט זיי פאר, פסיכאלאגיש איז דאס גאר א געהויבענער פראבלעם. פאר די חסידים פון זינגונד פרייד ליגט דאך די שאלה, צי קאן אפשר די סעקסועלע ליבע „סובלימירט“ ווערן אין א רעליגיעזען געפיהל? גייט דורך דער אונטערדריקונג איהרער און דורך דעם פאנטאזיע שפיל פון דעם, אומבעוואוסטען זיין אונטער נשמה, גאר דירעקט דורך אריבערפירט רען זי אויף אנדערע רעלטעס מיט דער מאכט פון דעם קלארען שכל, מיר דוכט אבער, אז דעם בעל-שטוב'ס עצה איז נאך א שווערער קונד-שיק איידער די געווענליכע טראדיציונען, אונטער דריקונג און פערוואנדלונג אין א באהערער געפיהל, מיט וועלכע דער יוד, „באלעבאטעוועט“, איבער זיין נשמה-לעבען.

דער אזוי אפט פארקומענדיגער גייסטיגער טיפ דער יודישער — אזא וואס קומט פאר ביי יודען א סך אפטער און איז קלארער אויסגעשפראכען איידער ביי נישט-יודען — איז אזוי ארום אבאמיר פערטיגער ווילען, א דירעקטענדיגער מיט א לידערען שטאפליכען געפיהל, וואס שטעהט אונטער דעם אבסאלוטען קאנטראל פון א שארפען שכל, וואס איז איבערמאטיג איבערלויבט אין זיך אליין, אס די קאמפלימענטע שטעלט מיט זיך פאר אזא קאלאסאל-קאנצעטרירטע ענערגיע, אז איהר אייגענארטיגע ווירקונג מוז זיך שפירען אומעטום, וואוהין זי טוט זיך נאר א גאס.

דאס וואס איז א בעליכטיג און א סך הערשיי נאנגען, סיי אין די בעהיהונגען, וואס צווישען יוד און נישט-יוד, סיי אין דעם אינווייניגסטען יודישען לעבען גופא.

לען זיין, איהר האט נישט ליב א געוויסע מענטליכע ראטע, דער נישט-יוד וועט גאר נישט טראכטען אויסצוארעלען און זיך אס דעם געפיהל פון אנטפארטען. אויב ער איז א באטייליכער און גערעכטער מענטש, וועט ער בעגעהן זיך מיט די קינדער פון יעדער ראטע אויף א באטייליכע און גערעכטער אופן, זוכט אבער אויסמירען צו פארגעסען זיך מיט זיי. פאר דעם יודען איז דאס אבער ווייניג, אויב ער זעהט איין אז זיין אנטפארטען איז אומבער רעכטיגט על פי שכל און על פי יוסר, וועט ער אונטערדריקען דעם גאנצען סכום ענערגיע פון זיין געפיהל-לעבען, כדי צו פערוואנדלען זיין אנטפארטען אין א דירעקטען ליבע, און דאס גיט זיך איהם אין א דאנק קאלאסאל. אנטשטענדיג פון זיין שטארקען ווילען, ער היפאטעזירט אין זיך אריין די דאזיגע ליבע.

אזא טראדיציונען פון די געפיהלען, אזא דורכ געוואונגענע פערוואנדלונג פון ליבע אין האס און האס אין ליבע, שלנגט אבער אין גאר א גרויסען סכום פון דער געווענליכער בעל-שטוב, ווערט דער ריבער דער שטח פון די געפיהלען פערעננט, זיי ווערען פארענעט אין ווער צוהאל און אין ווערען שטארקענען, דערפאר אבער ווערען די כשרגע-פונעבען געפיהלען פערטיגט פון צו דער העכסטער פאנאטישער לידענשאפטליכקייט.

געפיהלען, ארויסגעוואקסענע פון דעם שכל, אדער וואס שעהנקייט אויף די הינטערשטע פיס פאר איהם און טאנצען אויף איהם און טאנצען פאר זיין בע-פעל — אס דאס איז, וואס יודען קאנען ארויס-ברענגען אין ווער נשמה-לעבען אין א סך א גייער-ערער מאס, איידער נישט-יודען. עס איז דאך נישט קיין צופאל, וואס גראד א יודישער גרויסער דענקער — גאנצער אונזער גרעסטער — ברוך שפיגאזא, האט אויף זיין גאנצען פילאזאפישען סיסטעם ארויספער-זעצט זיין קרוין פון דעם, א מאך דעא אינטעלעקטואל-אליס — דער שלדיגער ליבע צו גאט-נאטור. עס האט טיף מיר א לאנגע צייט געדוכט, אז א פילאזא-פיש אויסגעפילפולטער געפיהל איז נאר קיין געפיהל נישט. נאר א שלדיגער פלופ, ווען איך בין אבער געקומען געווארען, ווי אזוי דער בעל-שטוב, אס דער מענטש מיט די טיפע שטארקע געפיהלען איז אביסעל אויף א באהערער ווען געקומען צו דעמועליגען אינטעלעקטועלען ליבע-געפיהל צו גאט, איז מיר קלאר געווארען, אז אויך ביי שפיגאזא און זיין אמא דעא אינטעלעקטואל-אליס נישט געווען קיין פילאזאפישער פלופ, נאר א פאקטישע פסיכישע איבערלעבונג.

צו שטארק, צו טיף, צו מזרח-דיגלידענשאפטליך. און פונדעסטוועגען האב איך געפיהלט, אז גלח זענאפ האט דא ארויפגעלייגט דעם פינגער אויף א פראבלעם אין דעם פסיכישען לעבען פון דעם יודען — ווייניגסטענס, פון א שטארק-פערשייטען יודישען טיפ, אויף דער ראלע וואס די גרויס-עלעמענטען — שכל, ווילען און געפיהל, — שפילען אין אס דער יודישער נשמה און דער מאכט וואס יעדער עלעמענט האט אין איהר.

מיר דוכט, אז דער אונטערשיד צווישען יוד און נישט-יוד (גענומען, נאטירליך, בדרך כלל) איז דא אזא: דער נישט-יוד איז זעהר טעלעראנט צו זיין געביג, צו אימפולסיוו, אזוי, אז שכל און ווילען ווערען ביי איהם פארט אונטערגעווארען מיט דעם שטראם פון די געפיהלען. דער געפיהל איז ביי איהם דער וויכטיגסטער פראגמיר-שיין, דער נישט-יוד הערט זיך סודם כל צו צו דער הער שטים פון זיין הארצען.

„געפעלט דאס מיר?“ „געפעלט דאס מיר? — דאס איז מיט וואס ער רעכענט זיך קודם כל און ער שרעכט אויסגעוואקסענען זיין נשמה לעבען אזוי, אז דער געפיהל זאל זיך קאנען, אויך וויסל מעגליך, אויסלעבען פריי.

דער יוד אבער — ספעציעל פון אס דעם פיל-פערשייטען טיפ — איז נישט טעלעראנט צו זייער אייגענע געפיהלען, און אפטמאל טראגמאליט ער זיין ברעכט זי און ווערט זיי, לויט די פארענדיגען פון זיין שכל, איך ווייס נישט ווי דאס איז מיט די יודען פון א גאנץ יאהר, אבער ביי די יודען וואס לעבען א אידעאלישען לעבען — א רעליגיעזען אדער „אפיקורסישע“ — איז דאס אמת, אמת ממות, אזא יוד שלעפט דעם געפיהל קודם פל פאר דעם נישט-שטובל פון דעם שכל, האלט דער געפיהל נישט אויס זיין שארפע קייט, איז ער א „יער ההע“ וואס דארף געדאנקען ווערען; איז ער א גייסנע פלאנץ, וואס דארף אויסגעוואקסענע ווערען, אבער זוי קאן מען אויסווארעלען א געפיהל? דער יוד האט אויסגעווען דעם קונד-שיק: ער שטעלט אונזען אנטקעגן איהם א באהערער געפיהל, א שטארקערען, אויב די אדער יעדע זאך „אזא“ אין אונז נישט ארויסרופען קיין ליבע, דארף מען זיך צווינגען זי צו האס ען, שקץ תשקנה! און אויב מיר האסען עפעס, אבער יענער האט אין „סריף“, דארף מען צווינגען זיך דאס צו ליבען. קאן מען דען בער פעהלען צו ליבען? גאנץ זיכער! „ואהבת!“ — דו מוזט ליבען!

עס איז פאר מיר קיין ספק נישט אז די כאר-ראקטעריסטיק איז א פאלשע „על-לשנים אבא-איי-זייטיג פעהרוקערטע, דער עיקר ווארפט זיך דא אין א באגען פון פאלשע כאראקטעריסטיק פון דעם יוד-דישען געפיהל, דער אונזער איינער, וואס איז נאר פון אינווייניג בעקאנט מיט דעם יודענס נשמה-לעבען, ווייס, אז וואס-וואס, אבער מיט קיין טעמע און לייכע געפיהלען זייכענט עס זיך נישט אויס, זיכען קאן מען אין איהם געפונען דעם דירעקטען דהוק: דעם יודענס געפיהלען זענען, דאס רוב,

## מען גראבט ארין = ישרא...

אויסגראבונגען האט דער בעקאנטער ציוניסטישער עסקן יצחק לייב גאלדבערג אפגעקויפט דעם דא-זיגען בארג, וועלכער האט געהערט צו דייטשע בעלי-תים.

ד"ר א. ל. סוקעניק האט דא געפונען שפירען פון אלטע בנינים צובראכענען כלים און ציגעל ווי ווערסטאלע חפצים וועלכע האבען א גרויסען היסטא-רישען ווערט.

גאר א חשובן ארט צווישען די קייסליכע פארשער און געלעדינטע פערנעהמען די ענגלישע אר-כעאלאגען מאקאליסטער און גארטענער, וועלכע פיהרען אן מיט די אויסגראבונגען אין ארץ-ישראל דער ארכעאלאג מאקאליסטער האט א לענגערע צייט זיך אפגעגעבן מיט אויסגראבונגען אויפן ארט, וואו עס דארף זיך געפונען די „עיר דוד“ — דוד'ס שטאט, וועלכע וועלכער עס ווערען הערציילט פערשידענע מעשיות און לעגענדעס, די מאקאליסטער האט ענדעקט פערשידענע צימערען, געדאכט אז ער פלעגט פאר רובע נישט אומגעוואקסע שטיי בער. די דאזיגע ערטערקונגען האבען ארויסגעוויפן א טענסאציע צווישען די ארץ-געלערנטע.

דער בעקאנטער ענגלישער ארכעאלאג גארט טענעג האט אויך דורגעפיהרט מעהרערע אויסגראב-בונגען, ער האט דורכגעטוירט איבער צעהן טויז-זענד לימענע שערבלעך, וואס ער האט געפונען אויפן ארט פון צושטערען ייחיה, אין לויט יודישע צייכענדיגען האט ער זיי קוואליפיצירט לויט יאהרען, דאס האט איהם געגעבען די מעגליכקייט פעסטער שטעלען די גאנצע כאראקטארישע פון תנ"ך.

איינע פון זיינע וויכטיגסטע אויסגראבונגען זענען געמאכט געווארען אויף די חורבות פון ייחיה. ווי פראג, גארטענער בעהיהפטעט האט ער ענט-דעקט שטיקער מויער פון די צייטען ווען יודישע האבען זיך בענעט אין א א און איהם האט זיך איינגעגעבען פעסטשטעלען ווען יודען האבען ערצ-בערט ייחיה און ווען זי איז צושטערט געווארען. פון גרויס אינטערעס זענען אויך די אויסגרא-בונגען אין סומרון — די ערשטע שטאט, וואס יי- (ווייטער זעה 8-טע זייט)

יודישע און קריסטליכע געלעהרעטע, וואס פערנעהמען זיך מיט אר-כעאלאגישע אויסגראבונגען אין ארץ-ישראל. — געפונען אראפונע מיט אן אויפשריפט „שוע בר יוסף“. — דער מומעל ארום דעם כלומרשמען געפונען פון ישו הנוצרים ביינער. — די ענגלישע אר-כעאלאגען און זייערע אויסגראבונגען. — געפונען די שמאט מצפה, וואס דערזעהרען אונז די אויסגראבונגען.

### פון י. ארימלר

אויפשריפט: „שוע בר יוסף“... צי האט דאס נישט צו טון מיט יעוסי? ...

אויף מארגען האט זיך אין דער גאנצער פרויע סע פערשריפט א יודישע, אז עס זענען געפונען גע-ווארען די ביינער פון קייסטיס... עפעס א קליין יוגעלייט — געפונען די ביינער פון ישוע הנוצרי, וועלכע א סך געלערנטע האבען געהאלטען פאר „לא היה ולא נברא“. פאר א מיטאלאגישע פער-זענליכקייט...

דער סוקעניק האט אויך ענטדעקט דעם קבר פון עזריה המלך — ער האט ענטדעקט א שטיק מיט א בארא-עלעמענט אויפשריפט אין וועלכע עס איז אנטהאלטען דער ארט, וואו עס געפינט זיך דער קבר פון קעניג עזריה בן אמציה (אין 8-טען יאהר-הנדערט פאר דער קריסטליכער צייט-רעכנונג). די דאזיגע מצבה איז פון גרויס וויכטיגקייט. ווייל דורך דעם האט מען צום ערשטען מאל בעקומען ידיעות, וואו עס געפינען זיך די קברים פון יודישע מלכים. דר. א. ל. סוקעניק האט אויך דורכגעפיהרט די אויסגראבונגען אין דעם אזוי גערופענעם „באגא-לעך-בארג“. (דער בארג רופט זיך אויפן באמען באגאלעך ווייל עס ווערט דערציילט, אז באגאלעכעס חילות האבען דא געפיהרט זייערע שלאכטען און הא-בען דעם דאזיגען בארג אויפגעשטעלט, כדי צו שווערען יפו).

בערלין זעהר אויסגענומען מיט זיינע וויכטיגסטע ליכע פארטראגען. דר. סוקעניק האט גראד געהאט געפונען אין ארץ-ישראל אבא-איי-זייטיג א שטיינערע קעסטעל אין וועלכע מען פלעגט אפאלגע יאהרען בעהאלטען די ביינער פון געשטארבענעם, נאכדעם ווי דאס פלייש פלעגט פערפויילט ווערען. צווישען די אר-בעס, וואס דר. סוקעניק האט געפונען זענען געווען עטליכע מיט אויפשריפטען, אויף איינער איז געווען אויפגעשריבען אין גריכיש — און אויך אין העברעי-איש: „נקבור עזריה ולשוח“, זעהר מעגליך אז דאס איז דער זעלבער ניקבור, וואס אויף זיין נאמען ווערט אנגעוויפן אין תלמוד דער טויער פון בית-המקדש: „שער ניקבור“, אויף א צווייטער ארבע ווידער איז געווען א העברעאישע אויפשריפט „שוע בר יוסף“.

דר. סוקעניק האט אויך זיין אפציע פאר די דייטשע געלערנטע און פראפעסארען אין בערלין אויסגעוויפן אז די דאזיגע ארבע מיטן נאמען „שוע בר יוסף“ געהערט צו דער צייט פון ישוע הנוצרי און געוויס זענען אין איהר געלענען ביינער פון א וויכטיגער פערזענליכקייט. ווייל זעהר זעל-טען געפינט מען ארבעס מיט אויסגעקויפטע בע-מען.

די לעקציע פון דר. סוקעניק האט אין בערלין ארויסגעוויפן א טענסאציע — א יודישער געלער-טער האט געפונען א שטיינערעם ברעם מיט אר-כעאלאגישע אויפשריפטען אין דער עיר — ארכעאלאגישע עסקנישע, וועלכע וועלען דעם יודישען געפיהלען זענען, דאס רוב,

יודען האבען קיינמאל נישט געהאט קיין גרויס חשק זיך צו גריבלען אין דער עיר — ארכעאלאגישע און תמיד געווען אביי-זייטיג פאר דער גויאישער וועלט. פאר די קריסטליכע פארשער און געלערנטע. עס איז נאר קיין סוד נישט, אז ארכעאלאגישע פארשונגען וואס האבען א שייכות צו אונזער תנ"ך, אויסגראב-בונגען פון אלטע בית-מדרשים און בית-החיים'ס זענען געמאכט געווארען דורך קריסטען. יודען זענען געווען „פרעמד“ אפילו צו די אויסגראבונגען אין ארץ-ישראל.

אין די לעצטע יאהרען אבער האט זיך גענומען מערקען דער אנטויל פון יודען אין די ארכעאלא-גישע אויסגראבונגען.

ביי דעם העברעאישען אוניווערזיטעט אין ירו-שלים עקזיסטירט א ארכעאלאגישע סעקציע, וועל-כע ווערט אנגעפיהרט דורך דעם יונגען יודישען פארשער און געלערנטען דר. א. ל. סוקעניק. דער צוועק פון דער דאזיגען ארכעאלאגישער אפטיילונג ביים ירושלימער אוניווערזיטעט איז אויסצופארשען די יודישע אלטערומליכקייטען אין יהודה, גליל און פייער זייטען פון ירושלים — בעיקר פארשען שוהלען, בית-מדרשים, און בית-החיים'ס.

דער לייטער פון דער דאזיגער ארכעאלאגישער אפטיילונג דר. א. ל. סוקעניק איז אליין א פולישער יוד. ער איז געקומען דער יונג קיין ארץ-ישראל, און זיך כל ימיו אפגעגעבען מיט ארכעאלאגישע באזיך פערזענדיגע דעם לעהרער-סעמינאר אין ארץ-ישראל. סוקעניק אונטערגעהערט קיין אמעריקע, וואו ער האט געענדיגט א ארכעאלאגישע קאלעדזש.

פאפאלער און בעריהמט אין דער וויכטיגסטער ליכער וועלט אין ארץ-ישראל איז דר. א. ל. סוקעניק גע-ווארען ערשט פאר צוויי יאהרען. 3 פאר צוויי יאהרען האט דער בערלינער אונ-יווערזיטעט געפירט דעם הונדערט-יאהריגען יובל פון איהר ארכעאלאגישען פאקולטעט. עס זענען אינגעלאהען געווארען צו דער גרויסער פירערונג פארשטעהער פון אלע אוניווערזיטעטען אין דער וועלט. דער ירושלימער אוניווערזיטעט האט צו דער פייערונג געשיקט דעם לייטער פון דעם ארכעאלא-גישען פאקולטעט דר. סוקעניק וועלכער האט אין



# בערג וואו

פון זארג, אין א זאמער פון וויסטען עלענד און פערלויבענישן.

שווער איז פאר'ן נישט-גאנצען און אין תוך נישט שיינעם מענטשן פון שטאט צו קאנען אנגער מען די ריה פון דער נאטור. עפעס ווי ער וואלט זיך געפיהלט טמא אנטקענען איהר, ווי ער וואלט איהר נישט געקענט קוקען אין די אויגען. ער קומט צו די בערג און ברעקעלט זיך, נערוואנירט זיך מיט אפולע בארישע זשעטען און פיהלט זיך נהדע און מאנאטאן. אז ער וויל זיך א גערעכטען ענטפער גע- בען, ווייסט ער אז די נאטור געהט איהם נישט אויף. זי דארף פון איהם א סך נאך אריינלייגען. ער טר אומווינקליכע אריינלייגען און אומברענגען און איהם ביטלעכווייז אויפגעפענען די אויגען און דאס הארץ אויף זיך, זי פיהרט מיט איהם אין דער שטיל א חשבון, ער, גיט זיך אויס, פאר איהר און זי ווערט איהם וואס-אמאל געהנטען און פער- שטענדיכער.

פון שטאט אין א בוים דער גאס פון רהיגקייט. אין די בעהעלטענישען פון די בערג איז דער בעל- שטוב געווען און אויסגעגאנגען אין אויסגער- רהיגט אין זיך די גרויסע ליבע און די גרויסע גוטקייט צום מענטשן. ער האט אליין זיך געמוזט אנשפען מיט געזעליכקייט און זום טוב און נאכדעם ערשט קומען צווישען גענוגען און פון זיין פנים זאל די דאזיגע רהיגקייט אין גוטקייט אויף זיי אראפשיינען אין זיי דערהויבען און אויסהויבען איבער אלע קליינגיקייטען וואס הא- בען ארומגעשטעלט זייער לעבען אין א בלאטע

אייביגס אין אונזער התפעלות, מיר ווערען אליין גרעסער, און דערפאר, גלויב אין פיהלען מיר אזוי, ווייל דער נאטורס גרויסקייט און פרויקט האבען מיר ליב, מיר האבען זיב מיט זענען אוימדערקלער- ליכער ליבשאפט וועלכע מיר פיהלען צום וואקסען און צום בעוועגען זיך פון די קינדער, וואס קומען ארויס פון אונזער ליב, אין דער נאטור קאנען מיר זיך נאך אליין פערשפילען, מיר קאנען זיך פיהלען ווי קינדער, וואס האבען איבער זיך א מעכטיגען גרויסען פאטער אויף וועמען זיך צו פערלאנגען. וואס איז א בוים? פאר'ן מידען מענטשן

די וועלכע באטור, ווי זי איז שוין בעשריבען געווארען זינט דעם ערשטען נאך אדער חכם האט זיך פערוואלט זינגען הלל צו איהר. אין קוק זיך ארום פון א שמאל הויז-בריקעל, איבער דער גרויסער קייט מיט בערג אנטקענען און מיר קומען אין זינען די הונדערטער און טויזענדער בילדער אין אפביל- דער מיט וועלכע א וועלט מיט פאפיר איז אנגע- פילט געווארען און אין טראכט ווענען דעם פלייס, נליה און — טאלאנט וואס עס איז אוועקגעלייגט גע- ווארען הערדיק, וועלכער שרייבער, פאקט האט נישט א העלפט פון זיין ארבייט אוועקגעגעבען אויף צו מאלען די נאטור, איבערגעגעבן איהר שיינקייט און הדרת פנים, וואס וואלט די ליטעראטור געווען און די בעשרייבונגען פון דער נאטור, און געדארפט וואלט דא דיינן ביים שטאט-מענטש א פרייד צו ליינען די שטענען בילדער פון פארג און טיכעל, טאל און וועלדעל.

## מען גראפט ארץ-ישראל...

האט מען אויך אויסגעראפגען מעהרערע טעמפלען צווישען וועלכע ס'געפינט זיך אויך דער טעמפלע פון דער געטן "עשתרות" וועלכע ווערט דערמאנט אין תנ"ך (שמואל א' ל"א).

די אמעריקאנער איינפאלגען האבען אויך אויסגעראפגען די אלטע שטאט מנחה, וואו מען האט געפונען מויערען, פעסטונגען, שטאלען פאר פערד און פערשידענע אינטערעסאנטע חפצים, אין יעדען שטאל האט מען געפונען 24 ביידלעך אין וועלכע עס זענען געשטאנען שיינערע קארינטעס אויף צו געבען די פערד לעסען און טרינקען.

די דאזיגע אויסגראבונגען ווארפען א שוין אויף די דעריינלינגען פון תנ"ך, אזו שלמה המלך האט געהאט אריינברענגען צו פערד אין האט אויס געבויט ספעציעלע שטעט, וואו זיי צו האלטען.

צו די וויכטיגסטע אויסגראבונגען געהערט בלי ספק די לעצטע ענטדעקונג פון דער שטאט מצפה. ווי בעקאנט האט מען ביי די אויסגראבונגען אין תל אל נצבה געפונען אין איינעם פון די אוראלטע קברים א שטעמפלע פון טייערען שטיין אויף וועל- כען ס'איז געווען אויסגעשריבט "לזניה עבד המלך", זיניה, וועלכער איז געווען א מיליטערי-הויפט ביים מלך דודקהו, וועלכען נבוכדנצר האט געפאנגען און בלינד געמאכט, זיניה איז דאן אנטלאפען און ערשט ווען גוליה איז בעשטימט געווארען איבער איהר האט ער זיך אונטערגעווארפען גוליה'ן און מצפה. אזוי ארום האט דער איצט געפונענער שטעמפלע פון "זניה פעסטגעשטעלט דעם ריכטיגען ארט פון דער אלטער שטאט מצפה.

די אויסגראבונגען אין א יעדערען אפאר אונז גאנצע וועלטען, ווארפען א בליק אויף פערשידענע עפאכעס און בערייכערען אונזער נאציאנאלען מווע- זאן.

### ענדע פון דער לטען זייט

דען האבען אליין געבויט. דארטען האט מען גע- פונען א גאנצע רייה ליימענע כלים, טאנולען מיט פערשידענע געמאלענע און סימבאלישע פיגורען, א גרויסע בעדייטונג האבען אויך די אויסגרא- בונגען וואס דער אמעריקאנער געלערנטער פראפ- גראנט האט געמאכט אין "בית שאן", מ'האט דאר- טען געטעקט אריינשריפט אויף א הענטעל פון א קרוג: "אלקום עבד יהויכין". צוויי אנדערע קרוג-הענטלעך מיט דערעלבער אויפשריפט זענען אויסגעראפגען אין קריית-ספר. די אויפשריפטען זע- בען געמאכט געווארען מיט א שטעמפלע, אין בית- שמש האט מען צווישען די חורבות אויך געפונען א שטעמפלע פון א טאג, וועלכע איז בעשריבען פון ביידע זייטען. די אותיות זענען שטארק אנטפאלען וועט און מען קען נישט פעסטשטעלען וואס פאר א שריפט דאס איז, אויך אין דער אלטער שטאט גור- האט מען אויף א הענטעל פון א כלי געפונען א קורצע אויפשריפט, וואס איז איינגעשריבט געווארען ווי ס'שיינט מיט א שארפע זאיינטרומענט — מען ווייסט אבער נישט, וואס פאר א שריפט דאס איז.

צווישען די אינטערעסאנטע אויסגראבונגען מוז מען דערמאנען די אויסגראבונגען אין דער געגנט וואו ס'האט זיך געפונען די אלטע ביבלישע שטאט בית- שאן. דארטען האט מען געפונען גאנצע אנטווא- רות פון כלים און טייערע חפצים, וואס האבען ארויס- געבראכט א נייע שטיק געשיכטע פון אלטען איי- צווישען די שטיינ-בילדער האט מען אויך געפונען א בילד וואו ס'איז אויסגעמאלט א שלאנג מיט א ברוסט פון א פרוי, אזעלכע בילדער פון שלאנגען האט מען אויך געפונען אין אנדערע ערטער, משמעות אז אמאל האט מען אזעלכע בילדער געהאלטען פאר א סגולה קענען א בוים פון א שלאנג.

און די פערשטענע חורבות פון "בית-שאן"

א פראקטישער דור, א דור פון געוואלדיגער זאך ליכקייט, א דור, וואס האט פערלויבען יעדען זינען פאר שפיל און שעהנליכקייט, דער ערנסט פון די בעהאל- טענע פערדעקטע מאנען-פונקציעס, האט זיך צייט- געקליבען ארום מוח פון דעמאדאגאנען דור און וויכט גראוויטאציען די שטאט-האפטשטיק, וואס טונ- קעלען געווען פון א דור פון צווישען די קניישטען אינים געהירן. א דור וואס האט מיט טאמאל דור-כ- געווען און מרגל געווען דעם שטח וועלט און צייט וואס איז מאטעריאליש אפגעשטימט געווארען און ער וויל דעם דאזיגען שטח אויספילען מיט בעשטימ- טע ערליכע אפטייטען. וואס טויגען איהם די אלע ווייט-לויפנדיגע גאלאפירענדיגע אילוזיעס, ער וויל נאר די אילודיע וואס איז שוין געווארען רעאל, און ער, קאן זיך מיט איהר בענוצען, די אילודיע וואס האט שוין איבערגעלעבט איהרע קינדערשע פערלאנגען פון שיינקייט און שפיל. פון אידעע און חלום און האט זיך גאנץ לייביג און פעט ארויסגע- געוועט אויף דער רעאלער ערד און עסט איהרע דריי גוטע מאלישטען א טאג, דערמאנענדיג זיך, לשם שמועס בשעת'ן איבעררייס פון איין פאטרענדי- צו דער אנדערער, אז אמאל און די צייטען פון "צוריקגעשטאנענע" האבען די זיידעס זייערע גע- זונגען לידער און לויבען בשעת'ן עסען, זיי האבען גע- בעשט.

פונדעסטוועגען, ווי ווייסט מיר זאלען שוין נישט זיין פון דער התפעלות איבער דער נאטור, ווען דאס געמיט איז נאך "פעסער געשטימט" אין דער טאג און שעה און מ'קלייבט זיך אף אויף א שטענעל ערגעץ וואו קיינער געהט נישט, מאינו מיט זיך אליין אויפ'ן וועג. אבא-דער מין שטילקייט קלייבט זיך אריין אין דער "בשה" פון דעם שטאטישסטען צווייטן אויפגעטן וואס מען קאן אנרופען, מעשה בראשית-דיג, געהט מען פיהלען אין דער ברייטקייט און פרייקייט פון דער נאטור, ווי פערוואג- דערט מיר זאלען נישט ווערען איבער די טעכנישע אויסטוען. מיט דער נאטור לעבען מיר דורך עפעס

# ווער וועט מיר מררייטען?

זוי מיר מוחל, דו ווייסט דאך, צוואים בין אנא'ים גערעכטער, כריק מיר באלד אויף. גלויב מיר, מרים גיטעלע, אז מ'זעה דורך דא ליגען אין דרייער, טוט מיר ווען דאס הארץ, פונקט אזוי ווי א כשרע בהמה וואלט מיר טריפה געווארען, אבער איך בין דאך נישט שולדיג, דו גערעכט דאך, איך האב זאגט מיט די דאקטוירים! וואס טויגען דיר די מעד- ציגען מיט די פראקטיקע! שטאטס א פראשעק, ריטש בעסע'ן צייין א פערטעל גענווענס, שטאטס א לעפעל מעדיצינע, כאטש בעסער אראפ א טעלער לאקד שטען מיט יודן! וואלטס דו מיר געפאלגט, וואלטס דו נאך היינט געשטאנען ביים פאקטע-קלאק און גע- שטאלטען די ווייבער מיט ביטערע קללות, האסטו א- בער געפאלגט דעם דאקטאר, ליגסטו איצט אין דרייער און די געלע פינגעל וויל דורך איצט, זא- סטאמפען!...

## אויפ'ן ווייב'ס קבר — געהערט תשעה-באב און דערצהלת אויף שבת נחמו

### פון י. אבערזשאנע

כען צו א יאקע-קלאק, א יאקע-קלאק אין נישט אויף אייביג, און א מענטש לעפט אויך נישט אייביג... דאס וואס די ערד דעקט צו ווערט פערעסען. דאס מיט זי יודן, דו הערסט, מרים גיטעלע, איך זאל דיר פריגעסען — אז נישט דערלעבען וועט זי דאס, די געלע שטאפע!

ער, מרים גיטעלע, מ'ס גיטעלע, איך פיהל ערשט, ווי מיטער ס'איז און א ווייב און און קי- דער, וואלטס כאטש געהאט איין האלב טון קי- דער, א דריי יונגעלעך מיט א דריי מירדלעך, זאגט איך כאטש געהאט א שטיקעל, זאגענשען, איינס וואלט געמאכט, ס'צווייטע וואלט געזאגט א קאך לויט, א דריטען וואלט איך געשטעלט באנקעט, דער פערטער וואלט אהיינגעקומען מיט א צאפעלעם קאפ פון א מענטש, איינער וואלט געשריגען טאטע, שיד, א צווייטער וואלט געמאכט יעלות: טאטע, א קאמפי- לאוע קאסטיום, מיט דער צייט, וואלט איך געהאט דריי ועלבער, וואס זוכען כלות, און דריי כלות, וואס זוכען זעלען — כ'וואלט געהאט א שטיקעל, זא- יעטשא'.

וואס קומט ארויס, אז דו האסט נישט גע- טויגט דערצו.

— דו לאכסט שוין ווידער? וואס איז ס'גע- לעכטער, וואס? אפשר האב איך נישט געטוישט? הער אויף צו לאכען, זאג איך דיר, ווארייט איך ווער איך פעהל האסט זיך נאך יש' אהינגעוואוינט פון דעם איינערען מיר ג'אנדעס אין די אויגען צוויי! דו ווייסט דאך אז איך האב יא געטויגט, און איצט לאכסטו מיר נאך אין די אויגען צוויי! — כ'לעבען, די געלע פינגעל איז שוין באלד גערעכט, וואס זי זאגט אויף דיר!...

וואס איז? דו האסט דורך אפשר בעלידיגט?

זיי זענען אלע מיט אמאל געווארען "חכמים" שטאטס זיי זאלען שטעהן אין דער שטאל, יעדען זיי גאר אויף קהלה-בענקלעך, שטאטס זיי זאלען עסען גראו, האבען זיי זיך גאר צעזעטען אייבער- און, און פיהרען קהל ביי דער נאך — נישט קיין בהמות, אלע זענען זיי מיט אמאל געווארען "חכמים" און מעלען אנדערע — א ביטערע צייט געווארען אין דער בהמות-בראזשע!...

דו הערסט מרים גיטעלע; זינט דו האסט זיך מיר דא א לעגראוועק געגעבען, בין איך נישט דער אייגענער וואונדער? זאלסט און לעפען מיט מיר, ווי איך שטאקע דורך נישט, אהמענס זעה איך נאך דורך, טרייבער איך דורך, בהמה, דאכט זיך מיר, אז דאס טרייבער איך דורך, האק איך די זייטען פון א קאלה, דאכט זיך מיר, אז דאס קאלה ביסטו, און דאס האק איך דיר די זייטען, האלט איך א לע- קער, דאכט זיך מיר, אז דאס איז דיינ צינגעל, פון איך אפ א פאר גאליעריס, שטעלען זיך מיר פאר דיינע, זגראנע" פיסלעך, קויף איך א בהמה, זעה איך דורך אינגאנצען אזוי ווי דו געהסט און שטעהסט, דו הערסט, אזוי צוגעפונדען בין איך צו דיר, פונקט ווי א צאקס צו דער קארטיע.

וואס? דו לאכסט? דו מיינטסט אז כ'בעהם דיר אויפ'ן זיכער? זאל איך דא שטארבען א טויטער! — אהא, כ'פערשטעה שוין. — דו מיינטסט אפשר דאס... מיט די געלע פינגעל... כ'שווער דיר, דו הערסט, מיר זאלען אזוי ביידע נישט וויסען פון קיין שלעכטס, ווי איך ווייס נישט, וואס די אלטע שקאפע וויל פון מיר! אזוי ווי דו האסט נאך צו- געמאכט אנהייב, האט זי געזעענט דאס מויל, אן האלט אין איין רעדען:

— וואס וועט זיך, זאגט זי, די געלע פינגעל, צו מיר, דער סוף? דאס לעבען, זאגט זי, איז גענלי- וואס איז? דו האסט דורך אפשר בעלידיגט?

תשעה-באב אין אויפ'ן נבית-החיים, לעפעריג, אלץ און אלע אויפ'ן, און ארום דעם בית-החיים "לעבט-אויף" — תשעה-באב איז דער "הויך-סעצאן" פאר די "אל מלא רחמים-מאכערס", פושקע-גאמאס און גבאטיטעס, שווארצערס, און אנדערע, זאוארא- ווע' קעסענע-רייטערס.

תשעה-באב געהט מען, אויף בעוזה: ווייבער צו זייערע, דר'ערד-ליגעריס, מענער צו ווייבער, קינדער צו עלטערען, עלטערען צו קינדער, בלח קומען זיך אויסווינגען צו חתנים, און חתנים קומען זיך אויסווינגען מיט די כלות, יעדער קומט מיט זיין "פעקעלי", פאקט עס אויס, און געהט צוריק מיט א לייכט הארץ...

מיר געפען דא איבער א, מענה לשון? פון א סימפערטיבען מאן אויפ'ן ווייב קבר.

## וואונדער העקער ווכט זיין מרים גיטעלע

זאל יצחק צווי וויסען פון א ביידע וועטשערע, ווי יצחק ווייס, וואו זי האט זיך דא ערגעץ אוועק געלייגט, ערעה נאר וויפיל ווייבער האבען זיך דא מיטאמאל געוואונען, פונקט ווי פרייטאג אין דער "יאקעלי" גיט נאך א קוק, ווי זיי האבען זיך עס אפטייעל צעלעגט ווי ביים טאטען אין ווייך-גארטען!...

א חצפה און העזה ווייבער האבען זיך! יאך האב פאר מייך מרים גיטעלען געקויפט א קריטער- שטאט, זי זאל זיך ליגען "וויגאנען", קומען צו- זעלכע יענטעס און מאכען אזא ענגשאפט — זי קען זיך דאך צוואי קיין ריהר נישט טון!...

— אהא, דאס איז ווי... דאס איז טאקע מייך מרים גיטעלע, אשה, הצנועה מרת מרים גיטעל- אשת ר' זאב פרידעק ניי... כ'... כ'... כ'... דערשרעק דורך נישט, דאס בין יאך, וואונדער, קוים הערפולעגט זיך צו דיר, אזוי- פיל ווייבער דא ארום דיר, בלויז, צניעות" גלויב מיר, מרים גיטעלע, זיי זענען אלע נישט ווערט, זיי זאלען "שטעהען" נעבען דיר!...

דו דערקענסט מייך נישט, הא? נישט הער אייגענער וואונדער צו אמאל? וואו כ'האב אהי- געטון דעם בויך? העס קאפ-און צונג? — עך, מרים גיטעלע, פרען בעטער נישט — ביטערע צייטען אין דער פלייש-בראזשע, בהמות קריגט מען נישט.

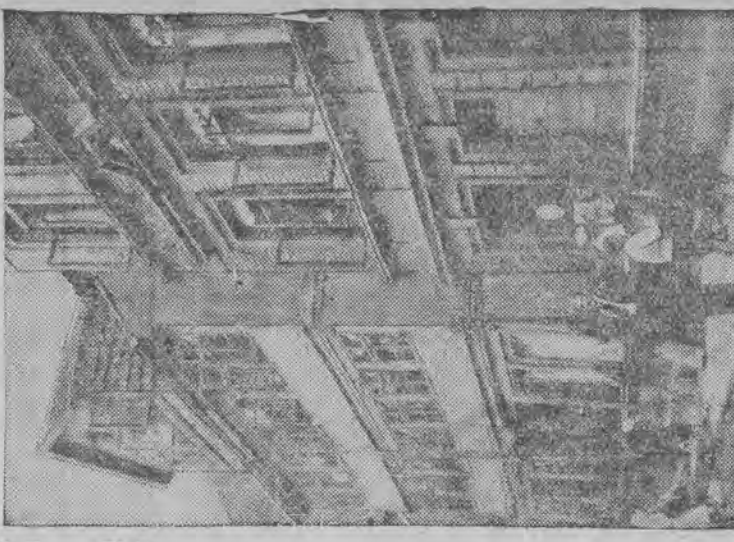




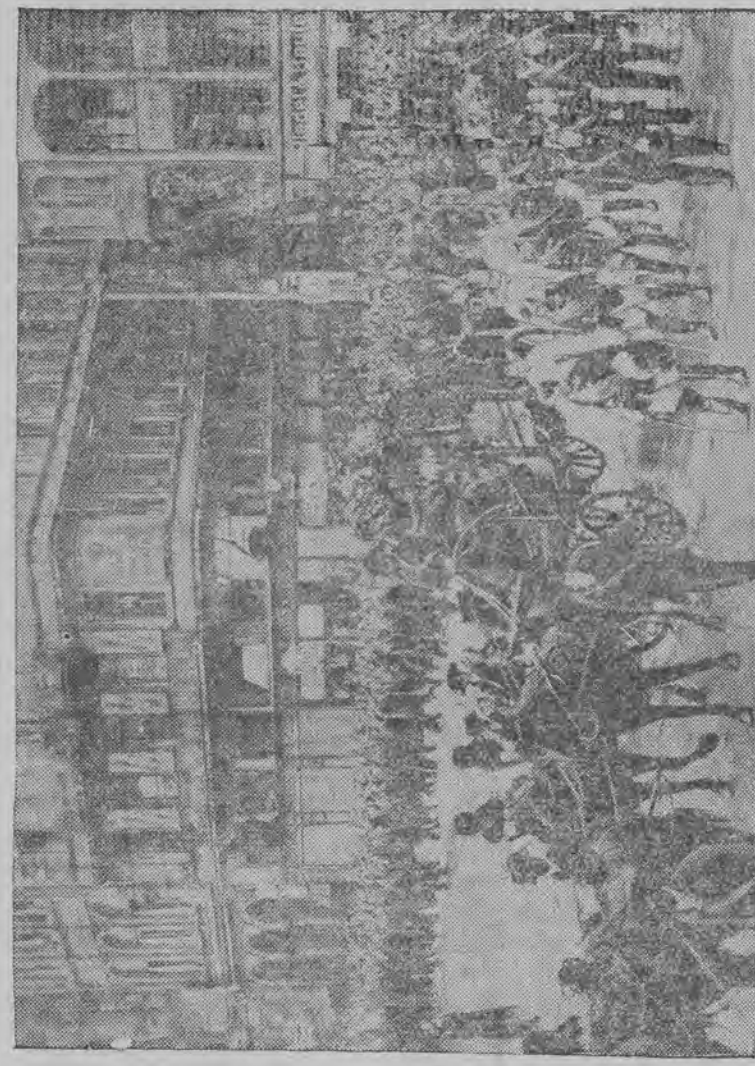




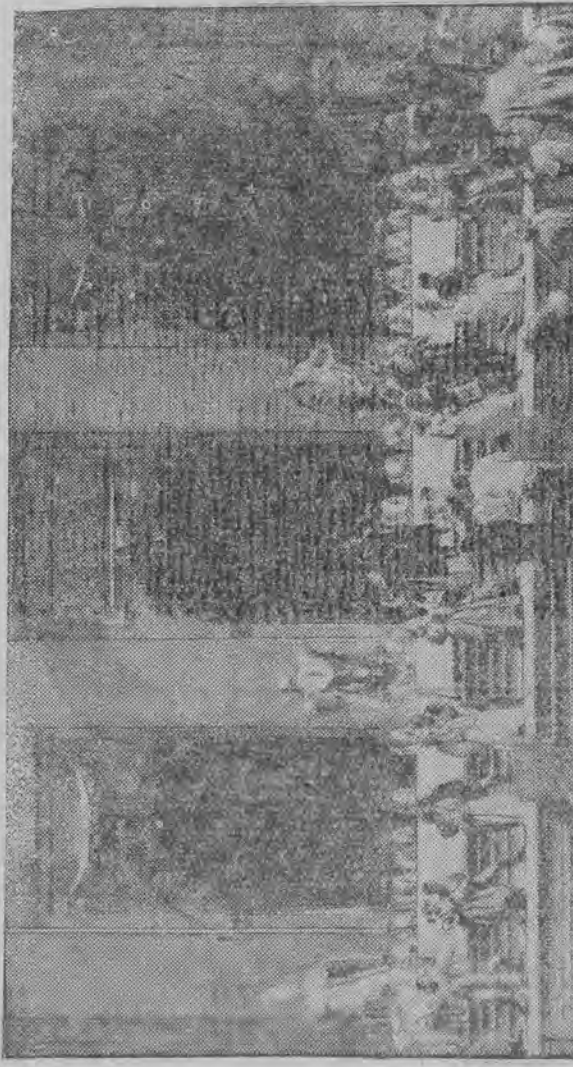
אויבען רעכטס: דע-שיטונג פון 11 אפיצירן אין וועגלי. א סצענע פון היסטארישען לייטשען מילם פון די צייטן פון נאפאלעאן קאמפן. אנדערזייט רעכטס: דאס ארט וואו סאיז פארינער מען דער גויסער באמבע-אטענא אין בודיש וויג.



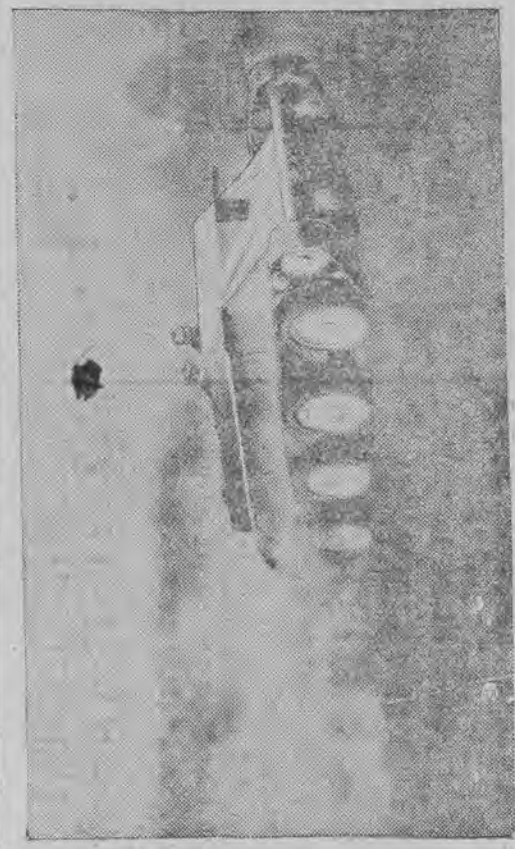
אויבען: די טעאטער-פעסטשפילן אין זאליבורג. ריינארדטס אויפגיהרונג פון דער פיעטע י"ע דערמאן. אונטער רעכטס: די דריי פראטעסטן פון ראדיא פון לינקס: פערי פראן, הינריך דערין, אראף סלאבי, שטיט: דער סקולטאר איינזעטיג, דער שעפער פון די דריי פויסטען.



די לוויה פון פערשטאדענעם גענוען, עסטרייכישען קאנצלער גוז דאקטאר זיפלי.



צוויי שרייבער פירער זייער 65-יער רינגען געבורטסטאג. אויבען: רודאלף ג. פערדיג. אונטער: דושאן גאלסווארסי.



אויבען לינקס: אין דער צייט פון עטווא זונג: דער בייטשער טיש פון אפיצירקאמער סאני.

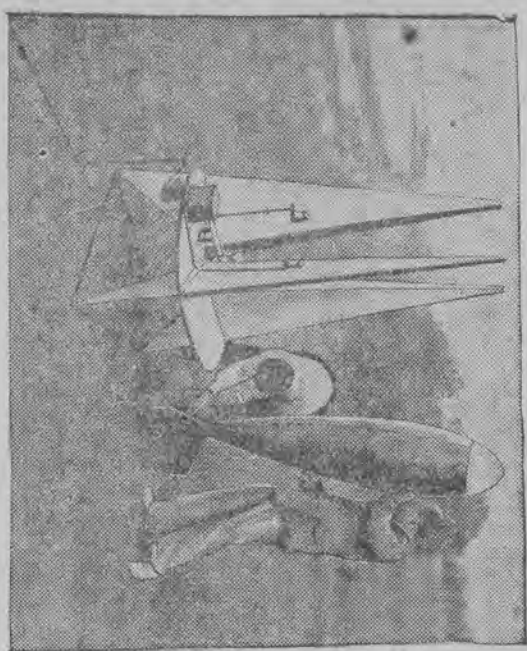


אנדערזייט לינקס: וויקטא קאזאלי דער פירער פון די פובליציסטע לאפאזיציעס.

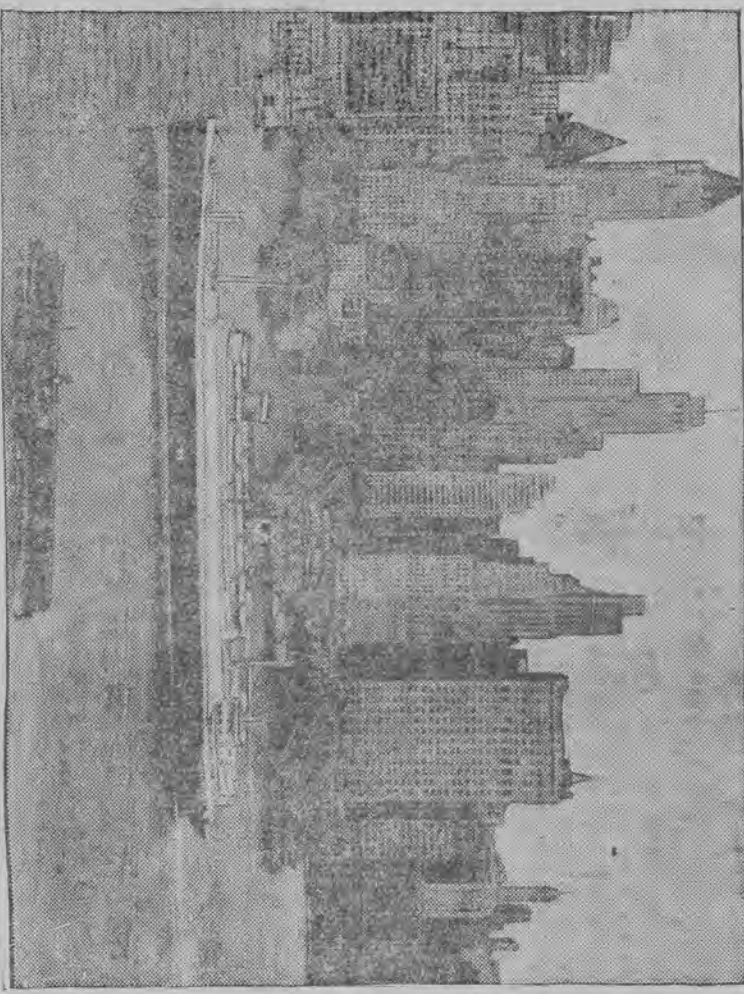
אונטער לינקס: אין בערלין זענען געמאכט געווארען עקספערימענטען מיט א פלייד-באלאן וואס יערט אנגעזילט מיט הייסער ליפט אונטער'ן באיאן האט געמאכט פערשידענע קומען א צירקאריטיט (אוי טען לינקס).



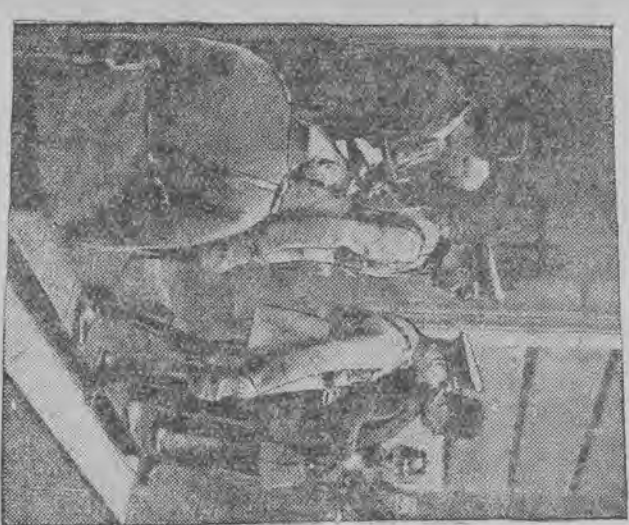
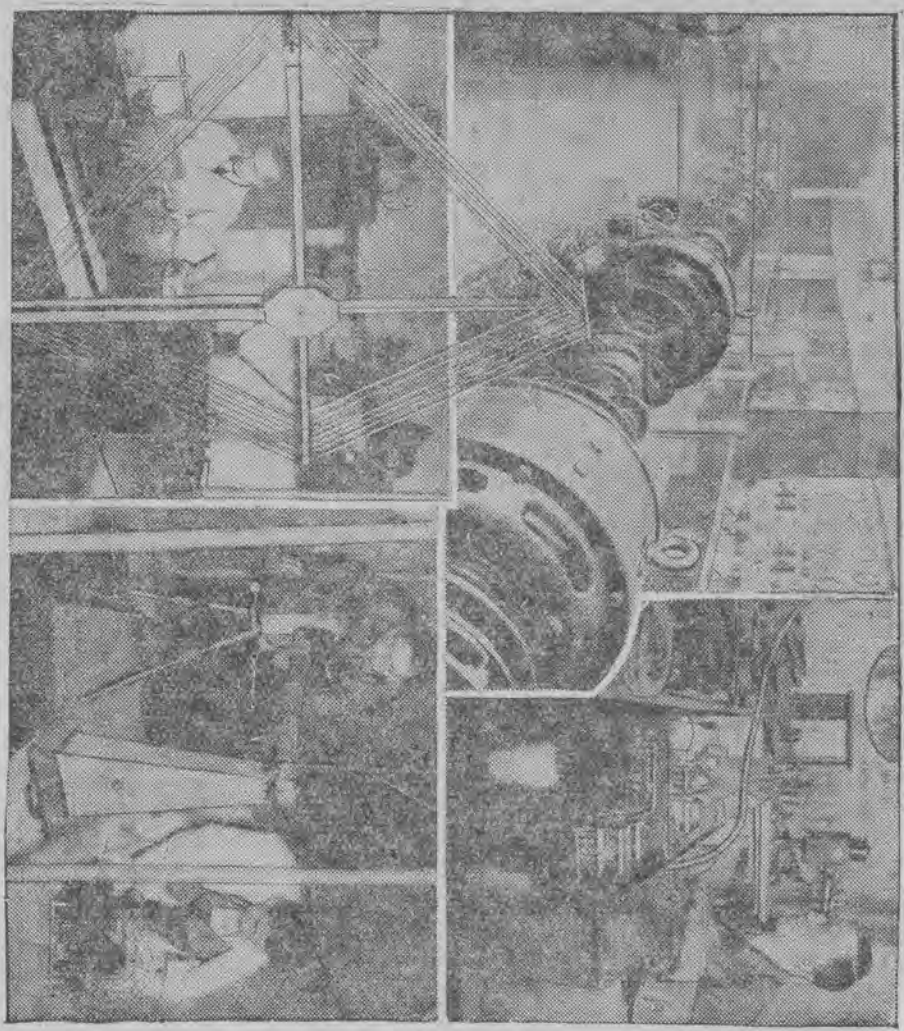




א שילדערונג אויפן קייזער-יוניולעלם-קאנאלי ווערט געפירט פון שניען אויף דעם צאנזער-ע. שטאטערע.



אויבער איבערפליס: די גרעסטע שייף אין דער וועלט האט אים אפגעצויגן אדאמפלאמ אים וואסער. די שייף האלט 285 מעטער די לענג.



אויבער לינקס: דער בערלינער אינשטער-יאנא וועקלער פערזענלעך ווי צו פליגן אין דער סטרא שטאטערע.

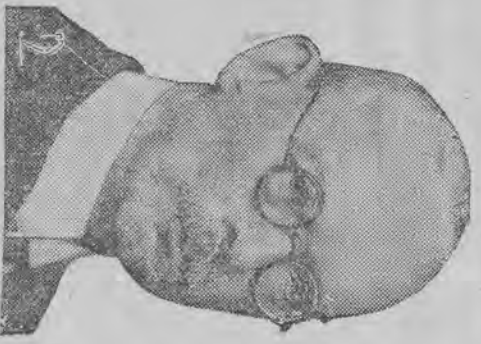
אויבער לינקס: טויזענטער-גאסטגעבער אין בערלין גארן די דערשטע קונסט פון דער שייף, גראבער.

אויבער לינקס: די ווייטע ווייזער אויף דער אליבטיא דער: דעפערלע (רעכטס) אין ווייטע.

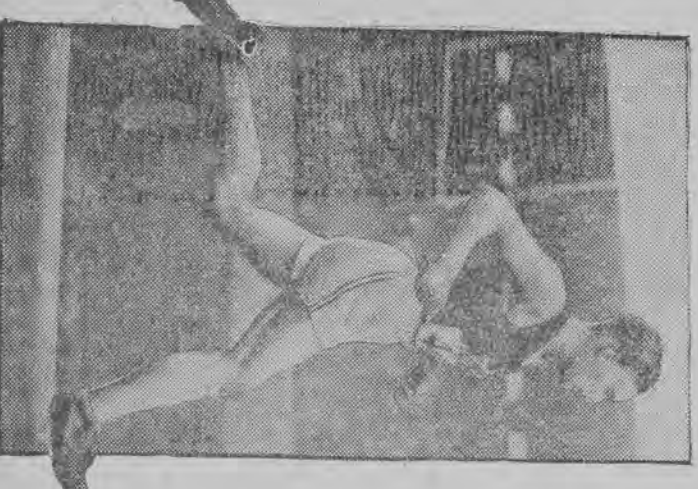
אויבער לינקס: אונטער-יאנא פילאס ראשער וויילאמס האט אונטערזענענענע א פליג-ווייזער איבערן אלקאן



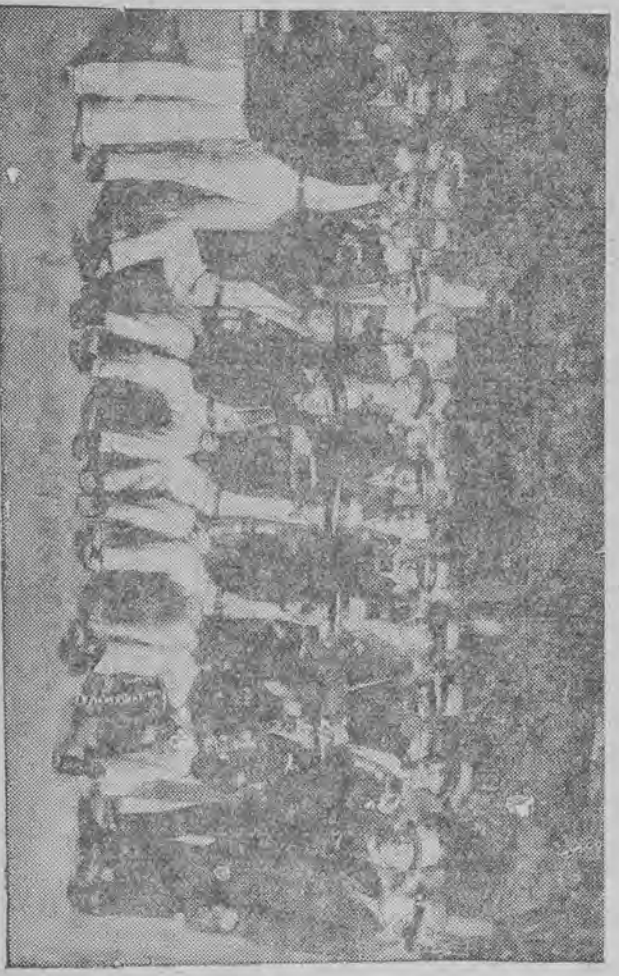
אויבער רעכטס: חכמות צו דער גרויסער בערלינער ראדער-אינשטערענג. אויבער לינקס: דער שוועדישער מאלער דאנור וואלף האט געקריבען א גאלדיגע מעדאל אויף דער אלימפאישער ספא וועט ספא-ש-בילדער. (2) ד"ר זעקל, אפצו-פארשער פון מודערניזען האט זיך אנגעקעמפן אין דימיטיע. אויבער רעכטס: א ווייטע שיעור-פעסט האט אין פארקעמפן אין גרויסער.



דער ווייטער פאל פאיער האט געקומען א גאנצענע מעדאל פאר ספא-ש-בילדער. אויף דער אלימפאישער.



די אמעריקאנער קאר אין איסטען - דיגער אין 400 מעטער - לויף. לינקס דער פילאגעי-ליסטען האט געוויגן אין 5000 מעטער-לויף.









# ארימייט פון יודישען לעזער

## און די יודישע ליטעראטור

פון ש. ניגער

אין און צו זייט ווי די אינטערגעווענע און די חזק דראמעס, לידער, ראמאנען אדער עסייען — אויף אדער פריהער ווי אלץ, א וויסענשאפטליכע און א געוועלשאפטליך-פאליטישע ביבליאטעק, ווי דאס הא בען ביז נאך נישט לאנג צוריק געווען איינגע ווידישע פערלעגער אין פוילען.

זיי וואלטען דער הונדערטער און דורשטיגען יודישען לעזער אונטער-געטראגען ברויט, ברויט מיט וואסער, ברויט מיט פוטער, נישט נאך מערדיג... זיי וואלטען געוואוסט, אז דער יודישער, ווי יעדער עולם, זוכט ענטפערס אויף פראגען און אויף ספקות וואס מאכערען איהם; ער זוכט ווי צו לעבן, דער-הויט אבער אין זייטען פון שווערען קאמף, פון ביטערען קרויט, און זיי וואלטען זיך נישט בערג גענוג, נישט געקאנט זיך בענגענען, אין אונטער זייטען ווי אונזערע מיט א שפיל אויף א ביבלישען מאטיוו, מיט א טעקסט פאר חסידישער אפערע, מיט א ליד פון שפאניען און מיט לידער בכלל. זיי וואלטען אין און צו זייט פון פראגע און פיגיליכער אויסגעשטעלט, אין א זייט פון גוים און ביטערקייט צווישען און פערצווייפלונג, געקומען צום עולם מיט פאקטען, מיט נישטערען אפאליו, מיט ביילדער פון געוועלשאפטליכען, עקאנאמישען, פאליטישען לע-בען, מיט דער-פארהונגען פון מלחמות און רעוואלוציעס, מיט בעריכטען פון קריטישע מאמענטען אין דער מענשליכער געשיכטע, מיט ביאגראפיעס פון העלדען און פיהרערס, מיט א חשבון און מיט א רוף צו חשבון.

אויף דעם נישטגעשרי פונם היינטיגען לעזער, וויפיל זענען צווישען זיי אונטער, וואס וואלטען באמת געדענקט העלפען איהם ארענטירען זיך אין די פרא-בלעמען פון דער צייט — אין די שווערע פראגען פון דער עקאנאמישער דערפערטע, אין דעם פלאץ-טער פון דער יודישער, דעקלארטירטער, אין די וויצענעליטישע נאפון די ארבייט-אין ארבייטער-בע-רויגענען, פון דעם באשעפטיגט און דעם פאשיזם, פון דער דיקטאטור און דער דעמאקראטיע, פון דער לאגע אין אינדיען, פון די אומשטענדען אין פאלעסטינע, אין מאדזשוריע, אין דער גאנצער וועלט... כהאב געוואלט זעהן צו זיי און דא א גרויסע פאר-דער השעיה, אז די יודישע ביכער זענען מער-ליה און נויטאג געווארען א דאך דער ניי-אויסגע-וואקסער יוגירטיקייט פון די, וואס האבען געליטען פונם גרויסען קרויט...

האב איך אריינגעקוקט אין די נייע ראמאנען, אין די נייע דערפערטע, דראמעס, לידער... כה-ווייס, אז די צייט איז פאר ראמאניסטען, דער-צעהלער, דראמאטיקער און פאעטען, א שאלעכץ, א הייטעל; זיי שטענען עס דורך כדי צונוקומען צום פלייש, צו דעם זאפט, צום תוך פון לעבען, כווייס, אז זייער אידעאל איז צו גראבען טיפער ווי דאס צייט-ווייליגע און אויבער-אויפגע, אבער, א קשיה אויף א מעשה, האב איך זיך געטראכט — אפשר איז געפאלען אויף זיי די אמת, די לאסט פונם הייס-טארישען מאמענט — און זיי ווען אפאליטוריק פאר איהם, אפאליטוריק פון איהם, אפשר זענען זיי געקומען צום טרויעריגען שלום, אז איצט איז נישט קיין צייט פאר קיין שום צווייטע ליטעראטור, א חזק און ליטעראטור פון דער צייט? —

ניי, נישט קיין ענטפער אויפן דרום פונם מאך מענט זענען אז די אלע אויסגאבען, צווישען זיי און א חזק איין קליין ביכעל וועגען יודישער פארמער, און נאך א פאר אנטוויקלונג, נישטא קיין איין פון, קיין איין-אויבן-וועק, וואס זאל זיך אפגע-בען פונם און גרויסליך (אדער אפילו גיט-גרינג-ליך) מיט די עקאנאמישע פאליטישע, וויסענשאפט-ליכע פראבלעמען פון דער היינטיגער עפאכע. וואלט דאס מעגליך געווען, ווען עס זאל זיין עפעס א פערבינדונג צווישען דער אויסגעוואקסער טעטיקייט אויפן, מארק, פון יודישע ביכער, אויף א דעם מארק און קויפער, זיין, צוריק צום בוך-מינט אים אומגעטון און מסתמא אויף ביי אונז יודען צום שטארקען און אומגעטון, עקאנאמישען, טעכנישען, בוך, און ווען ביי אונז וואלט זיין פער-לאגע, געוועלשאפטליכע ארגאניזאציעס, יהודים, וואס איבער-עטירען זיך מיטן לעזער, מיט זייער נויט בעדערפערטען, מיט זיין ענטוואקלונג, וואלטען זיי

אין יודישע... יודישע ביכער ווייזען זיך, לעצטענס פערקעהרט, אין א גרעסערער צעהל, אומשטייגט געוואנט, ווי פריהער... גראד איצט, ווען די שפע איז אויסגערוינען, האבען זיך גענומען ווייזען ביי אונז סמנים פון אויב-לעבונג... מיר ליגען אויס איבערע פקלעך מיט סחורה, ווען ביי די קויפער זענען אויסגעליידיגט די קעשענעס...

נאך אפשר איז געשעהן א נס? אפשר האבען זיך געוויזען לעזער אויך, נישט נאך נייע ביכער? הערען מיר דאך, אז ביי ליטען האט מען גראד איצט, אין די שלעכטע צייטען, זיך צוגעפאסט צום בוך. מען ליענט נישט נאך פון פערגעגענען וועגען מיוזען אין דער ליטעראטור א תכלות, מ'קומט צו איהן פריגען ענות, ווי מ'פלעגט אמאל פארהערן צום בוך גאר אמאל — צום נביא, מען גלייבט, אז מיט דער הילף פון ביכער, קען מען פרישטיין בעסער דאס לעבען... אין דאך לאנג שוין נישט געווען אזוי טונקעל אים, לאנג שוין איז די וועלט נישט געווען אזוי פול מיט אפענע און געהימע סכנות: בעט מען בייט שרייבער, ער זאל אויפהיר-בען זיין פאקעל, אפשר וועט מען עפעס דערזעהן, אין דער פינטעניש, אפשר וועט מען דערזעהן א וועג, אפאליטוריק...

האבען זיך אפשר צווישען אונזערע יודישער-לעזער אויך געוויזען אונזערע וואס דורשען נאך ווייטען און א צייט, ווען קיינען ווייסט גארנישט, א חזק די, וואס ווייסען אלץ? האבען זיך אפשר צום יודישען בוך אויך איבערגעקעהרט צוריק די אמאליגע לעזער? זיי ווערען געפייגט פון פראגען, פון ספקות, זיי ווילען ווייסען, וואס עס טוט זיך אויף דער וועלט, און וואס מען וואלט געלערנט טון: קומען זיי זוכען און דאך יודישע ליטעראטור אפגעטעפער, א גלוי-בען, א האפענונג א זיל? און אפשר נעהמט זיך נאך דער פון די אויפלע-בונג צווישען די יודישע שרייבער? אפשר זענען די פאר ענטוואקלט נייע יודישע ביכער, אפאליטוריק, אפאליטוריק פון די נייע לעבענס-אויסגעווענע, פון די נייע ברענענדיגע בעדערפער-נישע, וועלכע זענען אויסגעוואקסען ביי די יודישע ווי ביי אלע אנדערע לעזער?

זוכענדיג אפגעטעפערטע אויף דער פראגע, האב איך אריינגעקוקט אין דעם עטעל נייע ביכער, וואס די אמעריקאנער יודישע שרייבער האבען אין די לעצטע חודשים ארויסגעגעבען, כהאב געוואלט זעהן, וויפיל זענען דא צווישען זיי אונטער, וואס זעהען געקאנט אויסגעטייטשט ווערען ווי אפאליטוריק וויין זיך, זאגען אונזער תפילה...

עס וואלט נישט געקאנט געמאלט זיין, אז דאס ביכעל ליטעראטור האב אונז, גוטס, וואס די צייט האט ארויסגעבראכט, זאל שווערען אין דער לופט זען, אין די וואלקענס פון פארווע, איינס נעפעל פון שפיל, אין די בעבען פון פוקצע און נישט אנגריהערען, די ערד פונם ממשותדיגען לעבען, ווען דאס זאל הא בען די מינדסטע שייכות צום לעזער, צו יענעם לע-זער, וואס ווייסט זיך איצט ביי ליטען צו דער ביבליא-טעק, צום ליטעראטור...

אויך ביי אונז זענען זוכער דא לעזער, וואס קא-בען זיך נישט בענגענען מיט פארטיי-בראשורען, מיט די צייט-ארטיקלען און דער מעגליכער און ווע-בענליכער פרעסע, אויך צווישען די, וואס ליד-ענען יודיש, זענען זוכער דא מענטשען, וואס ווילען גרינגליכער, מער, סיסטעמאטישע און מער אל-זייטיגע קענטנישען, אויב דאס יודישע בוך גיט עס נישט דעם יודישען לעזער, אין עס א בעווייז, אז עס האט נישט און — וואס עס איז נאך גרעסער — זוכט נישט קיין קאנטראסט מיטן געוויסען פון ליטעראטור; א בעווייז, אז ס'קומט אויף דער וועלט נישט פון דעם לעזערס, נאך פון דעם שרייבערס וועגען...

אויף וואס וועט זיך אונזער בוך האלטען, אויב עס וועט אויסדריקען נאך דעם שריפטשטעלערס דראג צום שאפען, אויב עס וועט נישט זוכען אים צוואנגלעך דאס לעזער-פאלק צורום זיך, אויב עס וועט נישט פרובען ווייזען איהם דעם וועג, וואס פיהרט דורכ'ן מדבר צום צוגעוואקסען לאנד.

# ציי די ווערמ און א פערשענע

זען (1) אז די וועלט איז אין א געוויסען דאטום בעשאפען געווארען פון בורא; (2) אז פאר דער בריאה איז קיין שום מאטעריע נישט געווען אין דער מציאות, אויסער דער בורא אליין, און (3) אז בעשאפען ווערט פון גארנישט איז נישט בלויז מעגליך פאר'ן בורא נאך אפילו אפערמיידיג (אינה מכת דמבע, אבל יחשוו קאת אנשי העיני שהא מחייב מ'א, ח'ב פרק י"ג).

די שטארקסטע ראיה, לויט דעם רמב"ם וואס ארייטאטעל ברענגט אויף, קדמות, איז געבויט אויף א לאגישער פארמולע אזוי: יעדע אקטיוועלע בעדי-אונז איז פון פיזיעלער געווען פאנענציעל מעגליך בע-שאפען זיך ווערען, איהר נאצארליכע מעגליכקייט די ווערען געבט שטענדיג פריהער פאר'ן ווערען. די פרייה איז בוים אין מעגליך, איידען עס ווערט ארויסגעוואקסן פופעל, נישט האבענדיג די מעגליכ-קייט, וואלט עס קיינמאל נישט געווארען קיין ווידע-אויסגעווענע, און דערפון איז געדרונגען קדמות (דאס אייביגע עקזיסטירונג) פון דער וועלט. טראכטען וועגען א צוקונפטיגע בעשאפען קען מען נאך אויף איינעם פון די דריי וועגען: ענטוועדער אומפערמיי-דיג, ליד, אדער מעגליך, אדער אוממעגליך. וואס זאגען זאגען, אז די וועלט איז א קדמון, וואס וועט נישט דאס אפערמיידיכע ווען דאס זיין ליגט אין זיין טבע, קען דאך נישט זיין אומעקזיסטירענד, און אוממעגליך — וואלט עס קיינמאל נישט גע-קאנט בעשאפען ווערען לויטן כלל, למבצע סע-קייט, ווי פריהער דערמאנט, בלייבט דער צווייטער פאל: מעגליכקייט, פרעגט זיך: וועט איז דער סר-ביעקט וואס ענטהאלט די מעגליכקייט? סידען יעדע וואלטען זאגען, אז די וועלט איז א קדמון, וואס יעדע מעגליכקייט איז אפאליטוריק (מאר) און א פריער-קאט (נשוא), וועלכע מווען האבען א סוביעסט (נר-שא), וועמען דער צווייטער בעשייכענט (מתואר) איז עס די וועלט, און דאס מינט איהר שטענדיגער זיין.

## אדער אנ'אייביג-עקזיסטירענדע

(פון רמב"ם לעבען און שאפען)

פון ה. הרונגער

אין אייביג, אבער צוגעפערדיג און בעוועגונג איז צייט זענען אויך אייביג. די אויבערשטע און אונטערשטע וועלטען זענען אלע אייביג און נישט אונטער-וואר-פען דעם געווען פון זיין און פערשווינדען. די הר-מעלשע ספערען זענען אייביג עקזיסטירענדע, צו-גע-מען מיט ווערען פארמען, אזוי זענען זיי געווען און אזוי וועלען זיי בלייבען, אונזער וועלט איז אפאליטוריק עקזיסטירענדע, נאך איהרע ברהמים זענען בלויז אייביג און מאטעריע, אבער ענדערבאר אין די פארמען. די מאטעריע ביט סכר איהרע פארמען, אויסגעווענדיג און צורה און אומפער-דיג א צווייטע, אס דער פראצעס איז אויך אפאליטוריק, וואס געהט אן כסדר לויט א געוויסען פעסטגעשטעלטען סדר, און שום ענדערונגען אין משך פון צייט.

ארייטאטעל איז געקומען צום בעשלוס, אז די וועלט איז אפאליטוריק-עקזיסטירענדע, מחמת זיין נישט-וועלען צושייבען צו דער ערשטער אריזאן אפערענדע רינג אין וועלען ווען עס איז זאל די וועלט האבען געווען א בעשאפענע, וואלט עס געמיינט אז דער בורא האט פריהער נישט געוואלט בעשאפען אבער איז א געוויסען מאמענט, זיך יא פערוואלט.

צו פערטיריגען די מיינונג פון דער תורה און געגען ארייטאטעלען האט דער רמב"ם געוויינט 19 פרקים פון צווייטען טייל מורה נבוכים (פון פרק י"ג ביז ענדע פרק ל"א) דער אמת איז אז פלאטאן איז אויך געגען אונזער טראדיציאנעלען גלויבען, דאס די בריאה איז געווען א יש מאין אדער ווי דער רמב"ם רופט עס: "לא — מדבר" — ביי זיינע קאנצען זענען אנגעשטעלט הויפט-ליך גע-גען ארייטאטעלען, וועלכער וויל צווייטיריגען די אייביגקייט פון דער וועלט. זיין צוועק איז צו בעוויי-

פערשענע אין גאטס מעגליכקייטען און קענען, אזוי ווי זיין נישט קענען זיך אפשאפען אדער צו בעשאפען א צווייטען זיין גלייכען, די וואס זענען מיט דער מיינונג, זאגען, אז עס האט עקזיסטירט אפאליטוריק מאטעריע, אדער אפאליטוריק (חומר קדמון), אזוי אייביג ווי גאט אלץ, מיט דעם אייבער-שד וואס גאט איז זיין סבה, אין דער חומר (אוי-שטאף) איז לגבי איהם ווי דער ל"ם אין די הענט פון טעפער, אדער דער אייזען אין די הענט פון שמיד, וועלכער קען איהם אויסמאכען און פער-שדענען פארמען, לויט זיין ווילען: וויל ער, איז הימעל און ערד, און אויב ער וויל אנדערש וואס — קען ער אויך דערפון מאכען.

די מאטעריע איז אייביג, דערפאר קען זי קיינ-מאל נישט פערשווינדען, די ענטשטעהונג פון אלע גייגענשטאנדען איז נישט געקומען פון גארנישט. דערפאר קענען זיי נישט פערשווינדען אין גאר-נישט. די הימעלשע קערפערען זענען אויך פארמירט געווארען פון דערזעלבער מאטעריע און זענען דער-פאר אויך נישט אונטערווארפען דעם פראצעס פון זיין און איבערגעגען...

דער אונטערשד צווישען דער תורה'ס מיי-נונג און פלאטאנס איז נאך אין דער ארי-מאטעריע די ערשטע געהויפטע, אז סיי די מאטעריע, סיי די מאטעריע, סיי די פארמע זענען בעשאפענע פון דעם איין אומגעשאפענעם בורא, בעת די צווייטע מיינט, אז דער בורא האט נאך געדארפט בעשאפען די צו-רית און זי צוגעבען צו דעם אייביג עקזיסטירענדען חומר.

(3) די דריטע מיינונג קומט פון אריסטאטעלען. ער האלט אויך ווי פלאטאן, אז די ארי-מאטעריע

האט אייבער ליטערהאנגען א קמיט אויפן האלד דער יודישער ליטעראטור? האט א גוטער יוד איהר סתם אזוי געגעבען א ברכה? ס'איז דאך מאד-ער: איהר האט נישט געשאפט דער קרויט, פער-קעהרט, וואס נידריגער עס לאזט זיך אראם די כמארע פון נויט, פון חזקות, פון ארבייטסלאזיקייט, און טאקע אויך צווישען די, וואס לעבען פון דער פער, אלץ שטאלענער הויבט אויף זיין קאפ דער יוד-ישער שריפטשטעלער...

פון אלע ווייטען שייט מען זאלץ פון צווייטעל אויף זיינע וואונדער: מען האלט אין איין שווישען איהם אין די אויערען אריין: "נישטא קיין לעזער, נישטא קיין לעזער..." און ער ענטפערט מיט נייע ביכער.

קיינער דארף זיך נישט, זאגט מען איהם, און ער פערמישט זיך — און דרוקט אפ א נייע זאמלונג לידער, "ברוט אפאליטוריקער אויף דער וועלט" הערט ער א שנים און זיך אפאליטוריק, — און אין עטליכע וואגען צורום געקומען זיינע פריינט און נישט נאך זיינע פריינט אלץ זיינע א דראמע אדער א ראמאן...

עס איז שוין לאנג נישט געווען אונז גערעטער נישט אויף נייע ראמאנען, דערפעהלונגען, לידער אין דער יודישער ביכער-וועלט, יודישע שרייבער האבען שוין לאנג נישט ארויסגעוויזען קיין השק צו זעהן ווערען שאפונגען פערפערטליכע... אזוי ווי זי וואלט זיך רייצען מיטן לעזער, אזוי ווי זיי זאלען וועלען פון איהם נקמה געהמען: — די אויבערשטע לעזער, — זאגען זיי צו איהם, — פרייט צו אונז גלייכטייליג, די ווילסט פון אונז נישט וויסען, וועלען מיר דיר ווייזען, אז מיר האבן געטענען נישט אין דיר, מיר דארפען דיר נישט, אט דרוקען מיר ביכער, כאטש מיר ווייסען, דעהר גוט, אז די פון איהן, וואס וואלטען זיי אפשר וועלען שופען, קאנען נישט, אין די, וואס קאנען ווילען נישט... מיר גיבען אלעס די נייע וועק נישט פון אירער וועגען, מ'וון מיר דרוקען זיך, כדי צו בע-רייכערען, צו בעלעבען די יודישע ליטעראטור!

איהר, אונזערע לעזער, אירגט זיך נישט פאר איהר, איר ארט נישט פאר איהר, איהר פערלאזט זי און שלעכטע צייטען, ווי אין גוטען אבער מיר, איהרע סכנים, איהרע דיכער, — מיר הערען נישט אויף צו ברענגען א צוועק קרבנות, מיר כאפען זיך אן ווי די פערשטאטישע, אן די ווינקלען פון איהר מזבח און מיר טוען אלץ, וואס מיר קאנען, אויפצוהאלטען דאס הייליגע פייערל, עס זאל נישט פערלאשען ווערען... וואס פונטערער עס איז א רום, וואס קעלטער, אלץ מעהר ציהט אונז צום פער-שדענדיגען און אלץ נאך ווארעמען אפ פונם מזבח, פון דעם אייביגען ווינקעל, וואס מיר קאנען אויסגיטען אונזער הארץ פאר זיך אליין, מתורה ווין זיך, זאגען אונזער תפילה...

אזוי דוכט זיך, זאגט דער יודישער שרייבער, די עקאנאמישע דערפערטע קריסט אריין, ווי א ווארעם, אין אלע לעבענס-ווינקלען, און אויך ביכער זענען געדריקט אין אלץ א קלענערע און קלער-ערער צעהל — אבער נאך אין אנדערע שפראכן, נישט

פערשטעלענדיג אז אלעס וואס עס עקזיס-טירט — פון די הייכע, "שלים נפרדים", ביז אונז-דער נידעריגער וועלט אויף וועלכע מיר וואוינען — איז דער דויעקטער ארויסקום פון דעם איין בורא שאלט זיין שטענדיגע שפע, שטעלען זיך די פראגע: ווי אזוי איז די וועלט בעשאפען געווארען? דער רמב"ם ברענגט דערפון דריי מיינונגען:

(1) די מיינונג פון דער תורה, אז אלץ וואס עס עקזיסטירט, אויסער גאט אליין, האט ער ארויסגע-בראכט פון אפאלאזיען גארנישט, ווען נאך ער אליין איז געווען אין קיינער נישט — נישט קיין מלאך, נישט קיין גלגל און נישט וואס אין גלגל, און בעשאפען האט ער דאס וואס עס עקזיסטירט דורך זיין פרייען ווילען עטוואס פון גארנישט (יש מאין) אפילו, צייט אלץ אין אויך בעשאפען געהארען. ווארים צייט איז דער אויסטרוק פון בעוועגונג, און בעוועגונג האט אויך קיין צייט נישט געקענט זיין בעוועגונג דארף זיך אן, "וואס, און אויבער דער "שטראק" האט עקזיסטירט איז נישט געווען ווער עס זאל זיך בעוועגען, ממילא איז דעמאלט נאך קיין צייט נישט געווען, און די חכמים וואס בעווייטען אז עס זאל האבען געווען א "סדר זמנים", פאר בריאת העולם, זענען אזוי גלייך ווי זיי זאלען גלויבען אין אפאליטוריק עקזיסטירענדער וועלט. אדער אין א קער-פערליכען גאט וואס דארף זיך בעוועגען, און זיין בעוועגונג זאל האבען ארויסגעבראכט דעם בעגריף פון צייט.

אס די מיינונג אז די וועלט איז א בעשאפענע, האט שוין אברהם אבינו ארויסגעוואקסן פאר דער וועלט, און געשטעטיגט דורך זיין שביעה, "קונה שמים וארץ". (2) א צווייטע מיינונג, וואס פלאטאן איז איי-גער פון איהרע אנהענגער, אז די וועלט איז אין א געוויסער צייט בעשאפען געווארען; אבער זי האט נישט געקאנט בעשאפען ווערן פון גאלע גארנישט. דאס איז אפאליטוריק-עקזיסטירענדע, אזוי ווי עס איז אונזמעגליך, אז א זאך זאל אין איין און דערזעלבער צייט זיין אן, נישט וויין, קאלט אין הייס, אז דער אלכסון פון א קוואדראט זאל זיין אין דערזעלבער מאס ווי די גראדע ליינע פון איין זייט, די זעלבע צווייטליכע אומ-מעגליכקייטען. וואס האבען א שטענדיגע טבע (למבצע טבע קיים) און דאס מינט בשום אופן נישט א פער-







# וויסן שמע מינה תלת... וויסן

(פון דער סעריע: "מענטשען פון א גאנץ יאהר")

## פון יוסף זעלדאוויטש

דען דאס נייע ארט האט פאר איהם אַנגעגרייט אַטעמט  
ער אויף מיט דערלייטערונג אין וואַרפּט זיך בליב  
דערהייט אין די אַרעאס פון דעם נייעם גורל, גישט  
וויסענדיג אַ פּראָזאָי צו וועט ער זיין מילד צו איהם  
פון איצט אַן ווייטער, צו גאָר נאָך ערגער, ווי דער  
איצטיגער, אַזוי האָט אויך מיט'ן צופאַלען פון דעם  
אַווענט, וועלכער האָט געדאַרפט אַלעס ענטשיידען  
ברכה פּרייער אַפּגעזעט. אויב אַ גאַנצען טאָג  
האַט זי זיך אַרומגעדרייט מיט אַ געפּוהל פון סימפּער  
רעזיגנאַציע און פון גלייכגילטיקייט, ווייל זי איז  
געווען זיכער, אַז די אַנגעגלייטקייט וועט סוף כל  
סוף גורם זיין צום אַפּשטעל פון איהר וואַרפּט טע  
טיגקייט, איז איהר אַרײַם פּאַרזאַכט קלאַר געוואָרען  
אַז דאָס וועט גישט געשעהן, ווייל צוזאַמען מיט דעם  
קיהלען פּאַרזאַכט ווייניגער איז אויך אַרײַנגעקומען  
אַנאַפּקליהונג אין איהר אַנגעגלייטקייט און אַזוי  
בהדרגה, אָהן אַ פּאַרוואָס, איז איהר איבערלייכט  
אַפּגעקיהלט און פּעריגלייכער געוואָרען. די פּער  
גליווערונג האָט איהר אַרײַנגעברענגט נאָך אין אַ  
גרעסערער פּערטעמפּטער אַפּאַציע און מיט אַ זאָל  
זיין וואַסער-ווערזיין געדאַנק, האָט זי זיך געוואָר  
פּען, ווי יענער פּעראַרטיילער אין די אַרעמס  
צו די תּנאים? — מילא, זאָל זיין, זי וועט זיך איר  
בערשן.

פּרעמדע, און כּדי צו פּערישטייען די שאַים פון איר  
געזעס געוויסען האָט ער זיך גענומען אין גאַנצען  
טאַראַמס פון ברענגען טישען און בענק און אויס  
שטעלען זיי, לערנען הויך אויף אַ קול.  
די מחשבות זיינען, וועלכע האָבען איהם געהאַל  
טען אין איר לויטען פון קאַפּ אַרײַם, האָבען איהם  
אַבער באַן אופן נישט געלאָזט די אַויגען קאַנצענ  
טירלען אויף די אַויפּגעשלאָגענע דפּים, נאָך ווי אַ  
פּערפלייצענדיג שטראָם, וואָס רייסט מיט אַלעס,  
וואָס ער טרעפט אָן אין זיין גאַנג, האָבען זיי איהם  
אויף זיינע אַויגען מיטווערסיען, אַרײַנגעריסען זיי  
פון די בייטען מיט שורות פון דער גרויסער  
גמרא און האָבען מיט איהם אַנגעהויבען צו לערנען  
אַ ווילד לערנען, אַ לערנען פון אַויסווייניג, אַ לער  
נען, צוגעפאַסט צו זייער געדאַנקענגאַנג.

רען, נאָך אַרדרה, די אַנגעלייטקייט האָט זיך נאָך  
נאָך יערן וואַסערגאָס פּערשטאַרקט און ס'איז איהר  
נאָך געווען אַ חידוש ווי אַזוי קען דאָס האַרץ אַזאַ  
שטאַרקע אַנגעלייטקייט אויסגעהאַלטען אין עס  
פּלאַצט נישט אַזוי אַ שטייגער, ווי עס פּלאַצט אַ  
לאַמפּען-גלעזל, בעת דער פּלאַס גלייט עס צו שטאַרק  
אַן. נאָך זיכער איז זי געווען אַז די אַנגעלייטקייט  
וועט דערגרייכען דעם קולמאַציאָנס-פּונקט, און  
דאָס וועט מ'המס זיין אין יענעם מאָמענט ווען עס  
וועט אַרײַנקומען יענע, די ווילד-פּערעמדע, דעמאַלט  
וועט איהר דאָס האַרץ פּלאַצען. מיט דער אַויסרעכ  
נאָג האָט זי שלום געמאַכט און דער יענער איז איהר  
צום לעצט אַלעס געוואָרען אינאַנאַצען גלייכגילטיג:  
גלייכשטעלען די טישען — האָט זי גלייכגעשטעלט,  
סערווירען זיי — האָט זי סערווירט, אַפּוואַרטן זיך  
— האָט זי זיך אַפּגעוואַשען, איבערטון זיך — צו  
וואָס אייגענטליך דאַרף זי זיך איבערטון? אַהאַ...  
זי האָט גאָר פּערעטען? — זי אַליין דאַרף דאָס  
דאָס אַ כּלה ווערען!...

מיט'ן אַקום פּנים זוגטאָדיגען טאָג, דער טאָג  
וועלכער איז דורכ'ן רב און ר' לייזער'ן בעשטימט  
געוואָרען אַלס דער תּבאריסטאָן האָבען זיך אין  
ברכה'ס מוח ווי פּערקלאַפּט אַלע געדאַנקען-טירלעך.  
זי האָט זענען קיין זאָך נישט געטראַכט, קיין זאָך  
ביש אַיבערגעפלייגט גאָר אויסגעפאַלען זעט בער  
פּעהלען, ווי אַ מאַשין, וועלכער טוט דאָס, וואָס עס  
סערלאָנגט פון איהר איהם בעמייסטערע, טישען  
זענען אַרײַנגעשטעלט געוואָרען ביי ר' לייזער'ן אין  
שטוב פאַר ווייטער און טישען זענען אויסגעשטעלט  
געוואָרען אין דער חברה פאַר מאַטבילען. די טיי  
שען פאַר די ווייטער זענען בעפּונצט און סערווירט  
געוואָרען דורך איהר און זענען, דאָס האָט געדויערט  
כמעט דעם גאַנצען טאָג. כמעט דעם גאַנצען טאָג איז  
איהר איינגעפאַל גישט געקומען אין די געדאַנקען אַרײַן  
אַז דאָס פּונט זי און סערווירט די טישען אויף איהר  
אייגענער שטח, אַז דאָס וועט זי היינט אַ כּלה ווער  
רען פאַר ליפּמאַנען, דעם רבס ווען — זי האָט אין  
דערין געהאַט איינגעזען ווי סערגעלעט, געדענקט  
האַט זי נאָך, אָן משה'ן; משה ווערט היינט אַ חתן  
און זי, אַ אַזוי אַ משה'ן ביי ר' לייזער'ן אין זענען,  
ביי משה'ס עלטערען און זי מוז דער יענער זעהן,  
אַז די שטח-שטוב זאָל זיין וואָס זענען וואָס איז  
פּאַזאַנטער, ווי עס פאַסט פאַר אַזעלכע מחותנים  
פון איהר ווי ר' לייזער, כמעט דער רייכטער-באַלער  
באַס פון שטאָט און פון דער צווייטער זייט דער רב  
— די גרעסער פּעריזעלייטקייט פון שטאָט.

גען דריי זאַכען. איינמאַל האָבען מיר געדרונגען, אַז  
איך ארם היינט אלא אם כן במשך כל רוח שנות —  
אַז אַ מענטש זינדיגט נישט אַנדערש אויב עס בער  
הערשט איהם נישט אַ גאַרניש געמיש... וואו איהר,  
וואַלט ער נישט געווען באַריש ווי אַ יודענע און  
וואַלט ער זיך נישט געווען דערישטאָקען פאַר אַ  
דונער אין יענעם שטודענדיגען באַכמיטאָג, וואַלט  
ער דאָך נישט אַרײַנגעקאָנגען צו ברכהן און וואַלט  
גישט געווען געקומען צו יענעם גרויסען חסאָד... ווי  
טער האָבען מיר געדרינגען, אַז כל הילכה עבירה  
שנה, נעשה כחתיכה לו — ווער עס טוט איינמאַל  
און נאָך אַמאַל דיעולבט עבירה הערט ער זי אויף  
צו פּערטאַכטען פאַר אַנעבירה און עס דאַכט זיך  
איהם שוין אויס, אַז ער מעג די עבירה טון און  
דער בעסטער געוויין דערצו איז דאָך טאַקע ער אר  
ליין, וואָס גישט בלויז ער האָט אויף דעם ערשטען  
מאַל עובר-עבירה זיין קיין חיסה נישט געהאַט,  
נאָך אַרדרה ער האָט איהר באַכמיטאָל געטאָן, ווי  
אַ זאָך, וועלכער ער מעג... און דרייטעס, האָבען  
מיר געדרינגען אַז עבירה גוררת עבירה — איז  
עבירה שלעסט שוין ממילא נאָך אַ צווייטער עבירה,  
אוי אַ צווייטע — אַ דריטע אין אַזוי סדר ביו אָהן  
אַ סוף ורעה לרבה, אַז זייט דער עיש יעד עבירה,  
גייט איהם נישט אַרדור קיין שעה אָן נישט זינדיגען;  
זיין לערנען איז קיין לערנען נישט, דער דאָונען,  
קיין דאָונען נישט און ועל כולם — די הרהור  
עבירה, וועלכע זענען ערעב'ן פון די עבירות אַליין,  
אַפּילו איצט, בעת איהם דאַכט זיך, אַז ער לערנט,  
זינדיגט ער נישט? וואָס לערנען ער דען? און איז  
זיין איצטיג געמען זיך צום לערנען געקומען פון  
אַ ריינעם מקור, פון דער נויטיגקייט, וואָס ער האָט  
געפיהלט צום לערנען? — האָט ער דען מיט דעם  
לערנען זינעם נישט געוואָלט געזאָגן? געזאָגט אי  
זיך, זיין אייגען געוויסען, אי יענעם — געוואָלט  
זיין אַ גונב דעת הבריות, וואָס איז ערגער פון גונב  
נען געלד?!

שמע מינה תלת: האָבען מיר דערפון געדרינגען  
גען דריי זאַכען. איינמאַל האָבען מיר געדרינגען, אַז  
איך ארם היינט אלא אם כן במשך כל רוח שנות —  
אַז אַ מענטש זינדיגט נישט אַנדערש אויב עס בער  
הערשט איהם נישט אַ גאַרניש געמיש... וואו איהר,  
וואַלט ער נישט געווען באַריש ווי אַ יודענע און  
וואַלט ער זיך נישט געווען דערישטאָקען פאַר אַ  
דונער אין יענעם שטודענדיגען באַכמיטאָג, וואַלט  
ער דאָך נישט אַרײַנגעקאָנגען צו ברכהן און וואַלט  
גישט געווען געקומען צו יענעם גרויסען חסאָד... ווי  
טער האָבען מיר געדרינגען, אַז כל הילכה עבירה  
שנה, נעשה כחתיכה לו — ווער עס טוט איינמאַל  
און נאָך אַמאַל דיעולבט עבירה הערט ער זי אויף  
צו פּערטאַכטען פאַר אַנעבירה און עס דאַכט זיך  
איהם שוין אויס, אַז ער מעג די עבירה טון און  
דער בעסטער געוויין דערצו איז דאָך טאַקע ער אר  
ליין, וואָס גישט בלויז ער האָט אויף דעם ערשטען  
מאַל עובר-עבירה זיין קיין חיסה נישט געהאַט,  
נאָך אַרדרה ער האָט איהר באַכמיטאָל געטאָן, ווי  
אַ זאָך, וועלכער ער מעג... און דרייטעס, האָבען  
מיר געדרינגען אַז עבירה גוררת עבירה — איז  
עבירה שלעסט שוין ממילא נאָך אַ צווייטער עבירה,  
אוי אַ צווייטע — אַ דריטע אין אַזוי סדר ביו אָהן  
אַ סוף ורעה לרבה, אַז זייט דער עיש יעד עבירה,  
גייט איהם נישט אַרדור קיין שעה אָן נישט זינדיגען;  
זיין לערנען איז קיין לערנען נישט, דער דאָונען,  
קיין דאָונען נישט און ועל כולם — די הרהור  
עבירה, וועלכע זענען ערעב'ן פון די עבירות אַליין,  
אַפּילו איצט, בעת איהם דאַכט זיך, אַז ער לערנט,  
זינדיגט ער נישט? וואָס לערנען ער דען? און איז  
זיין איצטיג געמען זיך צום לערנען געקומען פון  
אַ ריינעם מקור, פון דער נויטיגקייט, וואָס ער האָט  
געפיהלט צום לערנען? — האָט ער דען מיט דעם  
לערנען זינעם נישט געוואָלט געזאָגן? געזאָגט אי  
זיך, זיין אייגען געוויסען, אי יענעם — געוואָלט  
זיין אַ גונב דעת הבריות, וואָס איז ערגער פון גונב  
נען געלד?!

זי האָט אַפּילו געשמייכלט: „מילא, זאָלען  
זיי זיך איינרייען, ס'וועט סיי ווי נישט קומען דער'  
ציי... דער פּלאַס מוז דערגרייכען צו דער העכסטער  
הויך — דאָס האַרץ וועט סיי ווי פּלאַצען! און זי איז  
זיך געגאַנגען איבערטון.

אויב זענען ביי ברכהן די נעראַנקער-טירלעך  
פּערמאַכט געוואָרען און זי האָט דעם גאַנצען אָפּט  
פון איהרע און משה'ס תּנאים אויסגענומען מיט טי  
פּער רעזיגנאַציע זיענדיג זיכער, אַז דורך איהר  
גישט געווען איבערהאַלטען וועט צו דעם גאַנצען  
אָפּט גישט דעריין, איז מיט משה'ן געווען גראָד  
פּערקערט, ביי איהם האָבען די מחשבות זיך ווי  
אַנגערייטען פון די קייטען און געזאָגט זיך, איבער  
לאַנגענדיג אויב די צווייטע, ווי אַ טאַקע שוף פון  
אַנאַויפּגעפּהאַלטען שטאַל אַרײַם, ער האָט געפּי  
בערט ביו צום קלענסטען און דינסטען געווען פון זיין  
קערפּער, וועלכער האָט זיך אַפּגעגעגעשטעלט און  
פּאַרשטעטערט געזען דעם צוואַנג וואָס זיין טאַקער  
מאַמע ווילען געטען איהם בעניין, נאָך זיענדיג טאַבע  
אַ געהאַרצטע און אַ שוואַכער, אייביג אַפּטענדיג  
אַן זייער ווילען אַדער נישט ווילען און אויך צוליב  
דעם, וואָס ער האָט נישט קיין איינע פון זיינע  
מחשבות געקענט איינהאַלטען און איהר אַדרוכבער  
מען פון אַלע ווייטען, האָט ער זיך אַנגעכאַפט, און  
אַן דער דינסטער, אַן דער שוואַכטער, וועלכע  
האַט צוליב איהר ווייטגעווענדיקייט נישט געקענט  
באַבליפען די אייביגע, און דאָס איז געווען, אַז  
ברכה וועט נישט דערצו הערלאָזען, אַז זי וועט אַלעס  
דערייילען דער מושרע זיינער, אָן אַן זי די מושרע  
מיט דער ליבשאַפט איהרע צו זיי בידען, וועט  
גישט דערלאָזען אפילו אין דער לעצטער מינוט צו די  
תּנאים, אין דעם געדאַנק האָט ער זיך אַנגעכאַפט,  
און אין איהם געהאַלטען זיך כּסדר. גישט וועלענדיג  
און גישט קענענדיג איבערדרייען איהם אויף דער  
צווייטער זייט, אויף דער זייט פון אַ „טאַמען"  
גישט.

עס האָט איהם נאָך געפייניגט דאָס געוויסען,  
וואָס אַזאַ נישט אַנגענעמע עובדה האָט ער אַרײַם  
געלייגט אויף איהר, בעת איהם, אַנאַייגען סינא,  
וואַלט עס פיל לייכטער אַנגעקומען צו ווערען מיט  
דער מושרע, ווי ברכה'ן. ברכה איז דאָך פאַרט נאָך אַ  
גישט.

פּאַרוואָס דווקא זאָל דאָס האַרץ פּלאַצען? —  
איינמאַל געדאַנק אויסגעפּענען, און זי וויסען גע  
מלין אַרײַם אין זיין האַרץ פּענע אַ ווילד פּרעמדער,  
צו וועלכער ער האָט קיין שום תּחילתות נישט. אַז  
צו איז דען גישט מעגליך, אַז הינטער מיינן דאַרן  
וואַקסט שוין דער קנפּ, וועלכער האָלט איהם פּעסט  
אַנגעבונדען, אַן מיר, אַז אפילו צעהן רבנים און  
צוואַנציג פּרומעטס וועלען איהם גישט קענען פון  
מיר אַפּרייסען?... און ס'וועלענדיג טור-איבערליך,  
אַז עס איז אַזוי געשעהן, ווי זי האָט עס זיך אויך  
פּאַרוואָס זאָל איר רייזיגירען און מווען אַפּטערענען  
פּאַלען מיט געוויין און מיט פּרייד אויפ'ן האַלד;  
— מהמע, איהר בין דאָך אַזוי... אַזוי...  
שטאַרק... גליקליך!

אַז עס איז צוגעפאַלען דער אַווענט האָט ברכה  
געזאָגט וועלכע געפיהל פון אַ פּעראַרטיילען  
אויף אַ לאַנגע יעריגע פּערישקונג, וועלכער איז,  
נאָך אַ צוואַנציגן וואַנערען פון וואַסער און חרשים  
סוף כל סוף אַנגעקומען אויף זיין בעשטימונגס-אַרט  
און גראָד ווי יענער פּערישקטער, הונט ער ווייסט  
גישט וואַסער צוהר, פּוהעניות און אַנדערע סירופּרי  
געוואָונט.

קענטשטינען, וואָס ער האָט נאָך קיינמאַל אין זיין  
לעבען נישט בעמערקט, און פּאַרוואָס ענטלויפט  
דער דאָזיגער מענטש פאַר איהם?

בערגער האָט זיך ענטשלאָסען דעם דאָזיגען  
מענטשן איינצוהאַלטען, ווען ס'זאָל אפילו קומען  
אַז אַנאַוואַנטורע אין גאַס, און טאַקע איצט,  
שטעהנדיג מיט איהם אויב אויף אַ פּאַר אַ  
טויער האָט בערגער איהם פּערשטעלט דעם וועג,  
וועלענדיג איהם אַנכאַפען פאַרן האַנד, בערגערס  
שריט האָט שטאַרק אויפּגענענט פּראַנקענשטיינען  
און נישט אַפּגעבענדיג זיך קיין חשבון וואָס ער  
טוט האָט ער מיט דער מוויס אַ שטאַרקען זען  
געגעבען בערגערן אין פנים. בערגער האָט זיך  
דערויף נישט בעריכט, ער האָט זיך אַ וואַקעל גע-  
געבען און געהאַלטען פאַרן טויער פון אַ גרויסען  
הויז, אין גאַס איז געוואָרען אַ טומעל, ס'האַט זיך  
צוגעפּונגעמלט אַ גרופּע נייגיריגע, כדי צו זעהן  
וואָס דאָ איז פּראַנקענשטיין, דאָס האָט אויסגענוצט  
פּראַנקענשטיין, וועלכער איז נעלם געוואָרען אין  
הויז, צום גלייך איז דאָס געווען אַ דורכגאַנג הויף,  
וועלכער האָט געפיהרט אין אַנאַווער גאַס. מ'רע-  
קענשטיין האָט זיך יעדער ווילד אימגעקוקט און  
האַט זיך איבערזייגט, אַז קיינער לויפט איהם

די לאַנע איר געוואָרען אַ פּיינליכע, בערגער  
האַט געקוקט אויף פּראַנקענשטיינען און פּראַנקע-  
נשטיין אויף בערגער'ן. די דאָזיגע סענען האָט לאַנג  
נישט געקענט זימען און פּראַנקענשטיין האָט אַנגע-  
הויבען צו פּערשנעלען די טריט, כדי וואָס טע-  
לער צו קומען בערגער'ן פון די אַויגען. בערגער  
האַט איהם אַבער שוין נישט אַנגעלאָזען פון די  
אויגען, זיך אויסנעדערעט, כדי איהם נישט צו  
פּערלייען. פּראַנקענשטיין האָט אינטעניקטיוו גע-  
פיהלט, אַז בערגער געהט איהם נאָך, וואַלט איהם  
מאַנקע ערשט מיט אַ טאָג צוריק נישט געזאַגט, אַז  
ער זאָל זיין פּאַרוויכטיג מיט בערגער'ן וואַלט ער  
זיך אַנגעשטעלט, זיך מודה געווען ווער ער איז  
און איהר וואַלט לייכטער געוואָרען, אַבער איצט  
האַט ער נישט געקענט רויקירען און האָט געוואַלט  
פּערשוואַנדען. ווי אַ קאַז איז פּראַנקענשטיין גע-  
שרונגען איבער דער לאַנגער גאַס און נעזוכט וואו  
זיך צו בעהאַלטען, אַבער ער טען ער האָט געוואַלט  
אַרײַנשרונגען אין אַ טויער האָט ער פאַר זיך  
דערזעהן בערגערס שאַרפּע אויגען, וועלכע זענען  
אויך איצט געווען שטאַרק איבערגעשראַקען.

**DR. J. LUBICZ**  
MED.  
כירורג - ארטאפּעד  
פאלודניאווא 9, טעל. 17-183  
קראנקהייטען פון די ביינער, נעלענען,  
פּערקרימונגען פון די פּליצעס און גלידער  
איינענט פּראַפּאָוויניע פון וקסלינען ארטאפּעדישע  
שטראַטע ווי קלענערע אויף פּלאַטסענען. כּונסטליכע  
הנד און פּים. נאָרעמסן א. 18.

אַז עס איז צוגעפאַלען דער אַווענט האָט ברכה  
געזאָגט וועלכע געפיהל פון אַ פּעראַרטיילען  
אויף אַ לאַנגע יעריגע פּערישקונג, וועלכער איז,  
נאָך אַ צוואַנציגן וואַנערען פון וואַסער און חרשים  
סוף כל סוף אַנגעקומען אויף זיין בעשטימונגס-אַרט  
און גראָד ווי יענער פּערישקטער, הונט ער ווייסט  
גישט וואַסער צוהר, פּוהעניות און אַנדערע סירופּרי  
געוואָונט.

קענטשטינען, וואָס ער האָט נאָך קיינמאַל אין זיין  
לעבען נישט בעמערקט, און פּאַרוואָס ענטלויפט  
דער דאָזיגער מענטש פאַר איהם?

בערגער האָט זיך ענטשלאָסען דעם דאָזיגען  
מענטשן איינצוהאַלטען, ווען ס'זאָל אפילו קומען  
אַז אַנאַוואַנטורע אין גאַס, און טאַקע איצט,  
שטעהנדיג מיט איהם אויב אויף אַ פּאַר אַ  
טויער האָט בערגער איהם פּערשטעלט דעם וועג,  
וועלענדיג איהם אַנכאַפען פאַרן האַנד, בערגערס  
שריט האָט שטאַרק אויפּגענענט פּראַנקענשטיינען  
און נישט אַפּגעבענדיג זיך קיין חשבון וואָס ער  
טוט האָט ער מיט דער מוויס אַ שטאַרקען זען  
געגעבען בערגערן אין פנים. בערגער האָט זיך  
דערויף נישט בעריכט, ער האָט זיך אַ וואַקעל גע-  
געבען און געהאַלטען פאַרן טויער פון אַ גרויסען  
הויז, אין גאַס איז געוואָרען אַ טומעל, ס'האַט זיך  
צוגעפּונגעמלט אַ גרופּע נייגיריגע, כדי צו זעהן  
וואָס דאָ איז פּראַנקענשטיין, דאָס האָט אויסגענוצט  
פּראַנקענשטיין, וועלכער איז נעלם געוואָרען אין  
הויז, צום גלייך איז דאָס געווען אַ דורכגאַנג הויף,  
וועלכער האָט געפיהרט אין אַנאַווער גאַס. מ'רע-  
קענשטיין האָט זיך יעדער ווילד אימגעקוקט און  
האַט זיך איבערזייגט, אַז קיינער לויפט איהם

די לאַנע איר געוואָרען אַ פּיינליכע, בערגער  
האַט געקוקט אויף פּראַנקענשטיינען און פּראַנקע-  
נשטיין אויף בערגער'ן. די דאָזיגע סענען האָט לאַנג  
נישט געקענט זימען און פּראַנקענשטיין האָט אַנגע-  
הויבען צו פּערשנעלען די טריט, כדי וואָס טע-  
לער צו קומען בערגער'ן פון די אַויגען. בערגער  
האַט איהם אַבער שוין נישט אַנגעלאָזען פון די  
אויגען, זיך אויסנעדערעט, כדי איהם נישט צו  
פּערלייען. פּראַנקענשטיין האָט אינטעניקטיוו גע-  
פיהלט, אַז בערגער געהט איהם נאָך, וואַלט איהם  
מאַנקע ערשט מיט אַ טאָג צוריק נישט געזאַגט, אַז  
ער זאָל זיין פּאַרוויכטיג מיט בערגער'ן וואַלט ער  
זיך אַנגעשטעלט, זיך מודה געווען ווער ער איז  
און איהר וואַלט לייכטער געוואָרען, אַבער איצט  
האַט ער נישט געקענט רויקירען און האָט געוואַלט  
פּערשוואַנדען. ווי אַ קאַז איז פּראַנקענשטיין גע-  
שרונגען איבער דער לאַנגער גאַס און נעזוכט וואו  
זיך צו בעהאַלטען, אַבער ער טען ער האָט געוואַלט  
אַרײַנשרונגען אין אַ טויער האָט ער פאַר זיך  
דערזעהן בערגערס שאַרפּע אויגען, וועלכע זענען  
אויך איצט געווען שטאַרק איבערגעשראַקען.

אַפּענומען פון דער געריכט-מאַכט די דאָקומענט-  
טען, וועלכע האָבען בעשטעמט פּראַנקענשטיינען  
טויט. סאָ פאַר וועמען האָב איך זיך אַזוי שטאַרק  
דערשראַקען? וועמען האָב איך געזאַגט. יא, מיינע  
נערווען זענען שוין שטאַרק אַפּגעשוואַכט, איך  
זעה שוין האַלדציגנאַציעס אין מיטען גאַס, מיך  
חלומט שוין דעמאָלט ווען איך בין וואַך. אפּשר  
איז די „מוהמע" גוטשא גערעכט, ווען זי זאָגט  
מיר יעדען טאָג, אַז איך דאַרף געהן צו אַ דאָקטאָר.  
אין דעם מאָמענט האָט זיך איהם גערוכט,  
אַז ער איז שוין רהויג, אַז דאָס אַלץ וואָס איז  
פּאַרזעקומען איז נישט געווען אויף דער וואהר,  
נאָך אין חלום. אַבער באַרד האָט איהם ווידער  
אַנגעוויבן צו מישען אין קאַפּ און צו שווינדלען  
פאַר די אויגען. ער האָט דאָך געזעהען אַ לעבנ-  
דיגען מענטשען, ער האָט דאָך איהם אַנגענומען  
פאַר דער האַנד, דאָס איז דאָך געווען אַ מענטש און  
פאַרוואָס איז יענער ענטלאָסען, ווען ער האָט  
געוואַלט צו איהם צוגעהען, וואָס האָט יענער  
מזרא געהאַט פאַר איהם. ניין, דאָס זענען געווען  
פּראַנקענשטיינען אויב, זיין פנים, זיינע בעווע-  
נגונגן, יא, אפּשר ער אַליין, בערגער האָט זיך  
אַנגעכאַפט פאַר'ן קאַפּ, אַזוי ווי ער וואַלט געוואַלט  
איינהאַלטען זיינע געדאַנקען, אַז ווי זאָלען נישט  
זי אויגען, כדי צו פּעריגנען פון זיך פּראַנקענ-  
שטיינען געשטאַלט. ס'האַט אַבער גאַרנישט געהאַל-  
טען, ס'האַט איהם געפּלאַגט איין און דערוועלכער  
געדאַנק, ער האָט געזעהען היינט פאַר די אויגען  
אַ לעבעדיגען דוד פּראַנקענשטיין.  
(פּאַרזעקונג קומט).

נישט נאָך. שטאַרק סאַפּענדיג האָט ער זיך אַפּגע-  
שטעלט, אַפּענווישט דעם שווייס, וואָס איז איהם  
געווען פון פנים, און אַרײַנשטירענדיג זיך וואו  
ער איז האָט ער אַנגעהויבען דורך הינטער-גאַסען  
צו געהען אין דער ריכטונג, וועלכע האָט איהם  
געפיהרט צו דעם אָרט, וואו ער האָט צייטווייליג  
געוואוינט.

בערגער איז געווען אויסער זיך, ביו ער  
האַט אויסגעשטעלט פון דער ערד און זיך אַרײַם  
טירט, וואָס ס'איז אין די עטליכע סעקונדען פאַר-  
געקומען, האָט ער דעם אַנזעקאַטען מעזער נישט  
געזעהן. ער האָט אַפּגעשטויסען די גרופּע מענטשן  
וועלכע האָבען זיך אַרום איהם פּערוואַמעלט,  
געקוקט אין אַלע זייטען, אַבער דעם, וועלכע ער  
האַט געזוכט און פּערשוואַנדען געוואָרען. ער האָט  
דעריבער געמאַכט דעם אַנטעל, ווי ער וואַלט  
געווען



אויגוסט

4.15 וון-אויפגאנג  
7.05 וון-אויסגאנג

ליכט-צינדען: 6.53

פרייטאג

9

12

כחם אב תרצ"ב

צינאה-פאבאר

(2) היינט, פרייטאג, וועט אַמטירען אויף זעלבן טאג 21 א צונאָב-פּאָבאר-קאָמיטע פאַר די יאָהרענע 1911 און עלטערע, וועלכע געפינען זיך אין דער עוידענץ פון פ. ק. א. א. לאַדז-שטאָט און וואוינען אין די שטחים פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 פּאָליציי-קאָמיטעטן און זענען נאָך פון איצט נישט געשטאַנען פאַר קיין קאָמיטע און האָבען נישט רעגולירט זייער בעזיר-הונג צום מיליטע-דינסט.

נייע האנאל-אפצאהרעו לטובת דער לאדזער זעלבסט-פערזאנלעכע

דער וואָיעוואָדען-אַמט האָט איצט בעשטע-טיגט דעם נייעם טאטוט וועגען קאנאל שטייער לטובת דער שטאַט-פּערזאָנלעכע, וואָס איז אָנגענו-מען געוואָרען דעם 16 יוני אויף אַ צווינג פון שטאַטראַט.

דער סטאַטוט איז שוין אַריין אין קראַפֿט פונם היינטיגען חודש אָן.

סאניטאר-האנטראלע פון די מערה

(2) עס האָבען אָנגעהויבען זייער קאָנטראָל-טעטיקייט אויף די מערק די ספּעציעל-דערצו-בערופענע סאניטאר-קאָמיטעט. די קאָנטראָלעס וועלען זיך סטאַביל איבערחוין, פרי פּעסעוועטען, צי ס'ווערען אויסגעבעטערט די אָנגעווינענע דעקען.

די יארידען אין ווארמקאוויצע

(2) לויט דער פּערזאָנלעכע פונם וואָיעוואָדען האָט יאָרענעס און גענערירט געוואָרען דער מער-מין פון די יאָרידען אין וואָרמקאוויץ, טוועקער קרייז. עס וועלען דאָרט בוך הכל פּאַרקומען 12 יאָרידען אין משך פון יאָהר, און יעדערער פון זיי - אין דעם ערשטען מאָנטאָג-טאָג נאָכ'ן 20-טען יעדען חודש.

דער טאטע האט געגעבען א גמילת-חסד צו צוויילינג דערמארדעט אנאלטען בעל-חוב

(2) מיט עטליכע טעג צוריק האָט מען אין דאָרף דעמבישע, ווילניער קרייז, געבען זיין הויז געפונען אַ דערהרגעטען דעם פּויער יועף אידשטאָק. ווי ס'איז שפּעטער פּעסענעשטעלט געוואָרן, האָבען איהם דערהרגעט די צוויילינג-ברידער יועף און אַנטאָני גוואָק און יאן קאַקאָט. דער מאָרד איז פּאַרנעקומען צוליב דעם וואָס די צוויילינג-ברידער האָבען זיך געמאַנט ביי אידושאָק'ן אנאלטען חוב, וואָס זייער פּאַטער האָט אָנמעלט געבאָרגט אידשטאָק פּאַטער. די דריי מערדער זענען אַרעסטירט.

50 אויסרענדישע פעסער

וואס זענען אויסגענובעט געווארען פון דער קאלישער סטאראסטווע די חברה, וואס האט זיי גענובעט און געפערשט

דער געזעלשאפט פון נישט קיין ספּעציעלע פּער'ע פּערזאָנע, ופּרט פון איינעם, א קאָסירער פּון קינאָ-טעאַטער, סלאָנצ'ע, מיט'ן נאָמען קוליק, און דעם צווייטען - אַ געוויסען יאַקאָב יאַקאָבאוויטש, אַ פּריווער.

מ'האָט אָנגעהויבען שטאַרף נאָכצושפּירען אַט דאָס דריטע, וואָס איז אַט געפּאַהרען, באַווייזן זיך קיין לאָדז אין די נאַכט-לאַקאַלען אין אויס-לאַדענען דאָרט זייערע פּייערענשפּאַטען, און מ'האָט זיי אַזוי לאַנג פון אויג נישט אַרפּאַגעלאָזט, ביי מ'האָט זיי אַרעסטירט אינעם ערשטען טאָג פון די פּערד-געיענען אין רודע-פּאַבליק, וואו זיי האָבען איינגעשטעלט גרויסע סומען געלד אויף בעזונדערע פּערדלעך...

(2) אין דער נאַכט פון דעם 2 אויפן 3-טען יוגלי איז אין דער קרייז-סטאַראָסטווע אין קאליש דורכגעפירט געוואָרען אַ גנבה פון 50 נישט-אויסגענובענע ביכלעך פון אויסלענדישע פעסער, די נומערן פון וועלכע עס זענען נעווען פון 227,526 ביז 227,550 און פון 227,676 און 227,700.

פערטרעטער פון שטאטישע סטאראסטע פיהרט אדורד שמרענגע סאניטאר-האנטראלעם

עס זענען אויך אויסגעגעבען געוואָרען ספּעציעלע פּערזאָנלעכע פּערזאָנלעכע, אין די נאָהענטסטע טעג וועט דער פּערטרע-טער פונם שטאַטישען סטאַראָסטע דורכפירען ווייטערדיגע קאָנטראָלעס.

אין שייכות דערמיט, וואָס אין שטאַט פּער-טפּרייט זיך די עפּידעמיע פון בויך-טיפּוס האָט דער פּערטרעטער פון שטאַטישען סטאַראָסטע, ה' ראשיצקי צוזאַמען מיטן שטאַט-דאָקטאָר ד"ר וויליאַנד, און אויבער-קאָמיסאַר ווייער דורכגעפירט געכטען אַ גאַנצע רייה סאניטאר-לוסטראַציע פון דער שטאַט.

מ'האָט אָנגעהויבען דעם ענין נאָכצושפּירען, און דער חשד איז געפאַלען אויף דעם סטאַראָסטע-פּעאַמטען סאַדאוויסקי. האָט מען ביי איהם אין דער וואוינונג גע-מאַכט אַ רעוויזיע, אָבער מ'האָט ביי איהם קיין שום פּערדעכטאָגעס נישט געפונען.

די פרוכט פון נאאיוויטעט זיך געקומען נעמען דאס לעבן, און געבוירען א סינד אין וואלד

פּיהלט געפּרע-זוויינען, האָט זי זיך מיט די לעצטע פּוּחזות צוגעשליפעט צום קאָנסטאַנטין-וואַלד, און איז אַוועקגעפאַלען. אויף איהרע פּע-צווייפּעלע געשרייען, זע-נען אָנגעלאָפען מענשען, מ'האָט אַרױסגערוּפּען פּאַר פּאַנאַטאָוויץ אָבער נאָך אַיידעך פּאַטאַטאָוויץ איז

די 21-יאָרהיגע בראַניסלאָוואַ פּלאָטשאַק פון סטריקאוויץ האָט זיך מיט אַ צייט צוהייך בעקאַנט מיט אַ געוויסען מאַנספּערשויך, וועלכער האָט זיך אין איהר פּערליבט, אין איהר צוגעוואַנט הרים וגבעות אויב זי וועט אַינגיין מיט איהם חתונה צו האָבען. הכלל פון דעם ענין איז געוואָרען אַ שירד, און אַזוי ווי אַ ליאָדע טאָג האָט געוואַלט פּאַרקומען די חתונה, האָט דער פּערשויך איבערגעפּערט די נאָ-אוינע יונגע מירדעל, און וואָס טויג זיי דאָס וואָר-טען א. א. וו.

צו דער חתונה איז אָפּער נישט דערצוגאַנגען, ווייל דער פּערשויך האָט זיך אַרומגעזעהען, און בראַנסטעע איז אַנאַרעם מירדעל, און זיינע בליקען האָבען זיך דעריבער געווענדט צו אַנאַהערערע, ער האָט איהר אָבער, ווי געוואַנט, צוגעוואַנט „הרים וגבעות“, און און מ'האָט און שטוב ביי דער מירדעל דערוועקען, און זי טראָגט, האָט מען זי אַרױסגעוואַרפּען...

א האנפערענץ וועגן פערגרעסערז די צאהל ארבייטס-טעג, קויהלען אויף ווינטער און אוינטערשטיצונגען

(2) די פּערזאָנלעכע פון סעזאָן-אַרבייטער-פּעראַיין האָט זיך נעכטען געזענען צום פרעז-דיום פון לאָדזער מאַניסטראַט מיט דער ביטע ס'זאָל צוזאַמענגעברענגען ווערען אַ קאָגעסערענץ, וואָס זאָל בעטראַכטען די פּראָגען פון פּערגרעסערען די צאָהל אַרבייטס-טעג פון 3 אויף 6, וועגען קויהלען

די 21-יאָרהיגע בראַניסלאָוואַ פּלאָטשאַק פון סטריקאוויץ האָט זיך מיט אַ צייט צוהייך בעקאַנט מיט אַ געוויסען מאַנספּערשויך, וועלכער האָט זיך אין איהר פּערליבט, אין איהר צוגעוואַנט הרים וגבעות אויב זי וועט אַינגיין מיט איהם חתונה צו האָבען. הכלל פון דעם ענין איז געוואָרען אַ שירד, און אַזוי ווי אַ ליאָדע טאָג האָט געוואַלט פּאַרקומען די חתונה, האָט דער פּערשויך איבערגעפּערט די נאָ-אוינע יונגע מירדעל, און וואָס טויג זיי דאָס וואָר-טען א. א. וו.

צו דער חתונה איז אָפּער נישט דערצוגאַנגען, ווייל דער פּערשויך האָט זיך אַרומגעזעהען, און בראַנסטעע איז אַנאַרעם מירדעל, און זיינע בליקען האָבען זיך דעריבער געווענדט צו אַנאַהערערע, ער האָט איהר אָבער, ווי געוואַנט, צוגעוואַנט „הרים וגבעות“, און און מ'האָט און שטוב ביי דער מירדעל דערוועקען, און זי טראָגט, האָט מען זי אַרױסגעוואַרפּען...

אנ'עקספארט-עקספעדיציע קייז אפריקה

דער אינטער-דער אָנפירונג פונם דירעקטאָר פון מלכיה'שען עקספּאַרט-אינסטיטוט, ה' מאַריאַן טר-סקי, די אויפגאַבע פונם אויספלוג איז צו פאַרשען די אימפּאַרי-מעגליכקייטען פאַר אינזערע סחורות אין אַלזשיר, טוניס און מאַראָקאָ.

די 21-יאָרהיגע בראַניסלאָוואַ פּלאָטשאַק פון סטריקאוויץ האָט זיך מיט אַ צייט צוהייך בעקאַנט מיט אַ געוויסען מאַנספּערשויך, וועלכער האָט זיך אין איהר פּערליבט, אין איהר צוגעוואַנט הרים וגבעות אויב זי וועט אַינגיין מיט איהם חתונה צו האָבען. הכלל פון דעם ענין איז געוואָרען אַ שירד, און אַזוי ווי אַ ליאָדע טאָג האָט געוואַלט פּאַרקומען די חתונה, האָט דער פּערשויך איבערגעפּערט די נאָ-אוינע יונגע מירדעל, און וואָס טויג זיי דאָס וואָר-טען א. א. וו.

צו דער חתונה איז אָפּער נישט דערצוגאַנגען, ווייל דער פּערשויך האָט זיך אַרומגעזעהען, און בראַנסטעע איז אַנאַרעם מירדעל, און זיינע בליקען האָבען זיך דעריבער געווענדט צו אַנאַהערערע, ער האָט איהר אָבער, ווי געוואַנט, צוגעוואַנט „הרים וגבעות“, און און מ'האָט און שטוב ביי דער מירדעל דערוועקען, און זי טראָגט, האָט מען זי אַרױסגעוואַרפּען...

דער שטאפעט מיט דעם פערזאנלעכע-אדרעס

(2) שבת, 10 אינדערפריה, וועט פונם פריי-הייטס - פּלאַץ אָפּפּאַהרען אַ מאַטאַקיל - שפּאַצער פון לעגאַטישען-פּערזאָנלעך, וועלכער וועט אָפּפּאַהרען צום צוזאַמענפּאַהרן אין גלייכע דאָס בוך, וואָס איז צו-זאַמענגעשטעלט געוואָרען פון פּערזאָנלעכע-אָדער-טען, וועלכע זענען דעם 6 ד. ח. צוזאַמענגעבראַכט געוואָרען דורך פּערזאָנלעכע שפּאַצערען פון אַלע לעגאַטישע-אָפּפּאַהרענען אין דער לאָדזער-יאָר-יעוואָדוטווע.

פלוטיגע נקמה פון א פערמסטרעז דריי יאהר איז ער אפגעזעסען אין טורמע און דערנאך זיך נוקם געווען

טעג זיך צוריקגעקערט אַהיים צו זיין משפּחה. וואַלאַוואַ ראי האָט חשד געווען, און בשעתו האָט איהם געמערט איינע פון זיינע שוויגער, אַ געוויסער לעזיאַן מאַנאַקאָוסקי. ער האָט דעריבער בעשלאָסען, און ער וועט זיך אין איהם נוקם זיין אין נעכטען ביינאַכט האָט וואַלאַוואַ צוזאַמען מיט זיין ברודער, דעם 30-יאָהרי-גען, פּעליקס אָפּגעשטאַמענע אין טויער פון ראַי-טעראַ 22 אויף מאַנאַקאָוסקי, און מיט אַ האַק, און אַ רעהר איהם מוראָדיג צוהרגייען.

(2) מיט אַ צייט צוריק איז אַ געוויסען וואַלאַוואַ ראַי (פון רייטערע 28) פּערמסטרעז געוואָר-רען אויף 3 יאָהר טורמע. ער איז דעם „וויראַק“ אָפּגעזעסען, און די

אפטייקען היינטיגע נאכט-דיזשורען (2) היינט ביינאַכט היינטיקען : ש. יאַנקעלע-וויטש (אַלטער מאָרץ 9), ל. שטעקעל (לימאַנאָוסקי גאָ 37), ב. גלובאַוויטש (נאַרוטאוויטש 6), ס. האַמבורג (גלובאַ 50), ל. פּאַוואָלוסקי (פּיעט-רקאווער 307), א. פּאַפּאַוויטש (פּאַמאַרקאָ 91).

Dr. med. M. TAUBENHAUS פּריווען און אקופּערירע-קיאָנהייטען זגעריזשער 11, טעל. 246-09 נעחטס און פון 3-1 און פון 8-5 און.

פּילהאַרמאַניע - זאָל, נאַרוטאוויטש 20. קאָנצערט-דירעקציע: אַלפּרעד שטרויך, טעל. 213-84. מיטוואַך, דעם 17-טען אויגוסט, 9 אָווענד קומט פאַר אין פּילהאַרמאַניע-זאָל אַ גרויסער ווירטואַזען-קאָנצערט דאָס פּאַרנאַם פּיהרען אויס די וועלט-בעוהימטע יודישע קינסטלער Bronisław Gimpel (פּידעל) (מאַרשעפּיאָן) Jakób Gimpel אין פּראָגראַם : באַך בוטאַני (Toccata i fuga), צעוואַר פּראַנק (סאַנט אויפ'ן קלאַוויר און פּידעל) (Koncert a-moll) און ווי אויך די שפּאַנגען פון: בראַמס, דעבאַסי, אַלבעני, שפּען, בלאַך (בעל-ש'ם'ס ניגון), סאַראַסאַטי א. א. פּילצטען פון 80 גר. ביי 4 זאַממעס צו בעקומען אין קאַסע פון דער פּילהאַרמאַניע פון 10.30 פּריה ביז 2 נאַכמיטאָג און פון 4 ביז 7 אָווענד. 4764











**קויפט נור פון די 1-טע קוועלע**  
 גרויסער איסוואהל  
**שפאצירונגען**  
 אייזען - ניסעל -  
**בעטען**  
 מאטראצען  
 ספרענינגען "Patent"  
**וויזשימאטשעס** אמעריקאנער  
 צו בעקומען אין פאבריקס-לאגער  
**"DOBROPOL", Łódź**  
 (אין הויף) Piotrkowska 73

**אלע דארפען וויסען**  
 אז די פירמע  
**פערדער זגערזשער**  
 לומאמיערסמא 2 און זגערזשער 20  
 איז די איינציגע קוועלע, וואו מען קריגט  
 אמביליגסטען צו קליפען  
**דאמען- און מענער-היטען**  
 פון די נייסטע פאסאנען אין מאדערנסטע  
 קאלירען, און גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו  
 איבערפאסאנירען מענער- און דאמען-היטען  
 פון גאר אלט אויף בענצליך ניי און אלעס צו  
 ביליגע פרייען און רעפליצע בעהאנדלונג.  
 געדענקט די פארשטאט!

**Zapisy do wszystkich klas**  
 pierwszej w Łodzi wzorowej  
**7 kl. koedukacyjnej prywatnej Szkoły Powszechnej**  
 (prowadzonej metodą szkoły pracy) oraz do powstającego  
**Gimnazjum Męskiego Humanistycznego**  
**Zenona Poznera**  
 przyjmuje kancelarja przy ul. ZAWADZKIEJ 1, III p. tel. 237-27  
 od dnia 1 sierpnia w godz. 10-12 rano i 16-18 po poł.  
 Czesne w przedszkolu: — 20.— Zł. miesięcznie  
 Oddziały I, II, — 25.— " "  
 " III, IV, — 30.— " "  
 " V, VI, VII, — 35.— " "  
 Klasy: IV, V, — 40.— " "  
 " VI, VII, — 45.— " "  
 4703  
 Dzieci urzędników komunalnych i państwowych korzystają z zniżki.

**ווערקשטער**  
**שירמס**  
 און שפאציר-  
 שטעקענס  
**ס. פייגענבוים**  
 לאדז, בארוטאוויטשא 19  
 עמפפהלט אין ארייכען איסוואהל פון קאלירטע  
 דאמען- און מענער-שירמס און שטעקנס  
 צו האנקורעני-פרייען.  
 נעמט אן אלערליי רעפארטורן פון שירמס און שטעקנס

**אמביליגסטען און רעילסטען קויפט מען**  
 מעמאל-בעמען, מאטראצען אלעס  
**הינדער-וועגעלעד**  
 אין א גרויסען איסוואהל וויזשימאטשעס.  
 איי-קאסטענס, פעלר-בעמען-אסטענט  
 א. ד. גל. בי דער עלטסטער פירמע  
**J. B. WOŁKOWSKI**  
 פאבריקס-לאגער  
**Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.**  
 בעמעקונג: ס'ווערען איסגעבארגט בעמען אויף זומערוואוינגען.

**WYNALEZEK.**  
**powidła ziołowe**  
 przeciw astmie, gruźlicy i suchotom  
 wynalezione przez emnie St. Śliwańskiego w 1902 roku, są jedynym środkiem, którym można zapobiec tym chorobom. O skuteczności ich świadczą szereg listów dziękczynnych, przeszło 3 tysięcy, które w każdej chwili można przejrzeć.  
**Wytwórnia „POWIDŁA ZIOŁOWYCH”**  
 mieści się w Łodzi, przy ul. Brzezińskiej 33 Stanisław ŚLIWAŃSKI

**וויכטיג פאר לאדז און פראווינץ!**  
**מצבות פון 30 זל.**  
 פון די טיערסטע גראניט-דענקמאלען  
 איהר איך אויס ביליגע און סאליד. אויך וואונט  
 בעזוך איך די ג' קונדשעס אויך אויך דער פראווינץ  
 קומט און איבערצייגט אייך!  
 מיט אכטונג פירמע „GRANIT”,  
 לאדז, פאמארסקא 39. 8818

**וויכטיג נייעס**  
 פאר  
**סוויטער- און טריקאטאזש-  
 פאבריקאנטען!**  
 דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז אנדערע  
**רייז-פערשלוסן**  
 זענען גאר צו בעקומען ביי אנדער  
 אויסשליכטע פערטרעמער  
 הודמ-גאלאנטעריע-גאשעפט  
**ה. אפמערבוים**  
 לאדז, פולנאצנא 2  
 טעלעפאן 142-92  
 בעמערקונג: פון 1. אויגוסט  
 זענען די פרייען בעדייטענער  
 רעדוצירט.  
 מיט אכטונג  
**„REOR”**  
 sp. z ogr. odp.

**זיכערע הילף און א רפואה**  
 אהו א אפעראציע, אן בלוט, אהו א מעמער און  
 אהו בלוט-פערניסטונג פאר מאנקע אויף קילעס  
 פאר מענער, וויבער און קינדער, פערשידענע  
 קאליקעס אין גוף פאר הויסערס און פים  
 פערלאזט אייך נישט, ווייל  
 דער ווינקעל-בראך הערט נישט  
 אויף צו מענשען-קאס, אדער אויף  
 ווי א חמער-קאס, און עס מאלט אהן  
 אין דעם גוף און דער קוואלער און  
 און א נויטער-מכנה דורך מערהויען  
 די קוואלער הערט צו בראנדונג און  
 שטערבלעך, מענערלעך גאנצע הילף  
 באטראכטען אויסגעצייכענט גוט דורך  
 גרויסע ארמאטאמען מיט טינגע בע-  
 הענדלונג און פון דעמסטן פראפעסאר  
 דאקטאר פראפאטורען בעווייזען זיכער דעם שווערסטען און נעמען.  
 דיכסטען בוך, אויך פאר הויסערס, לייטונגען פון היל-גארטען און אפ-  
 רשען פאר סערוקאסע פון און פלעט-פוס, ספעציעלע אויף-געבען און די שוך  
 קינסטלעכע גומענע פון און הענער, גומענע זאכען, און די גומענע קראנקע  
 קעמפאנט פון 9 ביז 1 ביימאג און פון 3 ביז 7 און אונדער  
 ארמאפעדישע אנשמאלט  
**Specialist J. RAPAPORT, Ortoped**  
 von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,  
 tel. 221-77, front, parter.  
 בעמערקונג: דעם פערזענליכע שווייגען פון די קראנקע אויף אנגע-  
 דינגט נישט, די פאקטען אונטערשטעלן פאלגענדע אינוועסטירטע-  
 פראפעסארען: פרא. דיר באראנאטש, פרא. דיר י. מאריש-  
 כער, פרא. דיר בר. קעראנאוואסלי און ווייר אנדערע.  
 ס'ווערען אויך אן סערוקאסע פון דער קראנקע-קאסע.  
**דאנקזאגונג**  
 דעם ה' דור, י. רשאפארט, דעם ספעציעלסטען פון דער הילף  
 ארמאפעדישע, אויפגעשטעלט און לאדז, וואולטשטאט 10, דעם און הערליך  
 פארן ארמאפעדישען סען קונד פון א שווערער פערקוואלונג (פארעליזש) פון די  
 פוס) דורכ'ן סערוקאסע און ספעציעלען הילף-ארמאפעדישען גארטען לויט  
 זען מעמער, דעם קינד אויף איצט נענעלעך נענען און גליק.  
 (-) Szklarowie.

**PROSEK DO BÓLU GŁOWY DLA DOROSŁYCH**  
**„KOWALSKINA”**  
 USTWA NAJSIŁNIEJSZE  
**BÓLE GŁOWY**  
 FABRYKA CHEM-FARMACEUTYKNA  
**„P. KOWALSKI” WARSZAWA**  
 ŁADAJE „KOWALSKINA” ZE ZNAKIEM  
 FABRYCZNYM - SERCE W DIERZBIENIU  
 ZNAK FAB.

**SZKOŁA PRZEMYSŁOWA**  
 Towarzystwa Szerzenia Oświaty i Wiedzy Tech-  
 nicznej wśród Żydów w Łodzi  
**Pomorska 46/48, tel. 163-80**  
**אפטיילונגען:** מעכאנישער, עלעקטראטעכנישער און וועבעריי.  
 אנטפערונגען פון קאנדידאטען אויפ'ן ערשטען קורס נעמט אן די  
 קאנצלעאריע פון דער שולע יעדען טאג פון 10 פרייה ביז 2 נאכט. 8827

**Dr. Haltrecht | Samochody**  
 i motocykle używane  
 Kupno, sprzedaż, komis  
 zamiana.  
 Auto-Agencja  
 Gdańska 82 tel. 189-28

**„SANATO”**  
 ביורוגיש-וועכנערדיג-אנשמאלט  
 אגראדאווא 10, טעל. 213-57  
 1-טע און 2-טע קלאס  
**גינעשאלאגיש-וועכנערדיג-  
 אכטיילונג**  
 ד"ר מעד. ש. איינער, ד"ר מעד. י. בוימ, ד"ר מעד.  
 רייטלער-סדוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער  
**פרייז פון אגעבורט**  
 אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען  
**200 זל.**  
 איינזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פאלאסאוו  
 כירורגישע אפטיילונגען ד"ר מעד. מ. סאנמאר.

**חדר תורה ודת**  
 עם גזילרים  
**פל. וואלנאשטישלי** (נייע שטאט) 6  
 מאכט בעקאנט דעם נאך א גרינדליכען רעמאנט  
 ווערט דעם חדר צום נייעם שול-האהר שולשטענדיג  
 רעארגאניזירט און פערמילקאמט אויף אלע געביטען  
 פון למודי קודש אין למודי חול.  
 איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן  
 קומענדיגען שול-האהר 1932/33 אין אלע מחלקות  
 ווי אויך אין גזילרים (פרעזעל-שול) קומען פאר  
 יעדען טאג פון 9-1 בייטאג.  
**עלטערן?** פארשרייבט אייערע קינדער אין חדר  
 גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך-אריך-דיגע  
 אויספיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים  
 ספעציעליטען תורה ודרך ארץ און אלעס,  
 וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען!  
 קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיים  
 געפיהרט דורך א ספעציעלען מענטש.  
 צוליב'ן טרוים - הנחה-פרייען.

**PORADNIA W ENEROLOGICZNA**  
 פון דאקטוירים-ספעציעליטען  
**זאואדוקא 1.**  
 נאך פאר ווענערישע הויט-קראנקע.  
 און מענער-שוועכע אנצוליען פון בלוט  
 און אויסלויס אויף סימיליס און טריפער.  
 קאנסיליענס מיט ספעציעליטען פון אורא-  
 לאגישע און נערווען-קראנקע-הייטען.  
 קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער  
 הייל-קאמפונעט לאסטעמיק.  
 — טעטיג פון 8 פרייה ביז 9 אונדער.  
 פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכט.  
 נעמט אן א סול-דאקטאר נור קינדער און שווער.  
 זונטאג פון 9 פרייה ביז 2 נאכמיטאג.  
 — בעזונדער ווערט-ציכער פאר פרויען  
**ווייזט 3 זל.**

**„PRACA”**  
 גוטעלש. צו פערשרייטען פאר-ארבייט  
 צווישען יודישע פרויען  
 וואולטשטאט 21, טעל. 167-15  
 ס'ווערען אנגענומען איינשרייבונגען פון שיערינס  
 אויף פלאג. אפטיילונגען: (1) גארטען-פאך, (2)  
 דאמען-שניידעריי, (3) האנד שטיקעריי, (4) היטען  
 פובלערינג, (5) וועב-נייעהייטען, (6) אנדולאציעס  
 און (7) מאניקור.  
 דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 1-9 און 6-3

**כעמיש-פאקטעריאלאגישער  
 לאבארטאריום**  
**Inż. Chem. F. SZAC**  
 פיעטריקאווער 37, טעל. 230-85  
**אלע ארט מעדיצינישע אנאליזען**  
 פון אויזן, צואה, פלעגמע, בלוט, מכות און סלימען.  
**רעטשניצע**  
 פון דאקטוירים-ספעציעליטען  
**17 זגערזשער 17,**  
 טעלעפאן 116-33  
 ס'נעמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציעליטעס  
 דיר גאלדשטיין-פאלאס, דיר יוסטמאן.  
 דיר מ. קאנמאר, דיר ציענע, דיר רא-  
 קאווסקי, דיר ראזענצווייג, דיר רוזשא-  
 נער, דיר וויינבערג, דיר סטופעל.  
 נאהן-ארצט גראדויענטש-קאראשיאווא  
 ווי אויך ווייזטען און פארשטען, די צענטריע,  
 רענטגען-בעשטראלונגען, קווארץ, די צענטריע,  
 עלעקטרוציאציע און ערשטליכע אנאליזען.

**ביליגער ווי איבעראל**  
 אויפ'ן זומער-סעזאן פלעד-  
 בעטלעך פון אייגענער אויסגא-  
 בייטונג, לעזשקעס, האמאקעס,  
 קינדער-בענקלעך, אייזערנע צו-  
 לייג-בעטלעך, מאטראצען, ספארט-  
 וועגעלעך צו פאבריקס-פרייען  
 עמפפהלט  
**KRAJOWA CENTRALA ŁOZEK**  
 66 Piotrkowska 66  
 פאדערט איבעראל די בעוואוסטע פלעד-בעטען מיט  
 דער פירמע „CENTRA”  
 בעמ. כ'בארג אויס בעטלעך אויף זומער-וואוינונגען



